C U R A Ç A O,

VAN SPAANSCHE RANCHO TOT VLOOTBASIS DER GENERALITEIT,

(1634 - 1639)

door

G.J.VAN GROL,

OUD-GEZAGHEBBER VAN SINT-EUSTATIUS.

-.-

I.DE CURACAOSCHE EILANDEN

IN PRAE-COLUMBIAANSCHEN EN IN SPAANSCHEN TIJD.

1.De oer-bevolking.

Ten tijde van de ontdekking van Amerika waren Aruba, Curaçao en Bonaire Indiaansche nederzettingen van Zuid-Amerikaanschen oorsprong en wel waarschijnlijk van den volksstam der Arowakken.Tot dien stam behoorden trouwens ook de Tainans van de Groote Antillen,de Lucayans van de Bahama's en de Indianen van den overigen West-Indischen Archipel,met uitzondering van de Kleine Antillen en van eenige Virginische eilanden,van waar de Caraïben in prae-Columbiaanschen tijd de Arowakken verdreven hadden.

De Arowakken gehoorzaamden aan een zacht despotisme van erfelijke stamhoofden,Caciques,die in hun territoriën de leiders in vrede en krijg waren,en voorgingen bij zekere religieuse ceremoniën.Een Cacique werd bijgestaan door onderhoofden of districtleiders,en deze op hun beurt door dorpshoofden.In den regel stond een dorp onder een stamhoofd of den aartsvader van de families,welke het samenstelden.

De cultuur van een Indiaansche samenleving,hetzij een Arowaksche,hetzij een Caraïbische,leefde van geslacht op geslacht voort,en vond op primitieve wijze uiting in de dansreien,en meer bezonken in de priesterlijke wetenschap,medegedeeld aan de kinderen van den Cacique en aan die der voornamen.

Reeds Johannes van Walbeeck,de eerste Nederlandsche gezaghebber van Curaçao,met den titel van Directeur,gaf zich in opdracht van het centraal-bestuur der West-Indische Compagnie,de Vergadering van XIX,veel moeite om het een of ander over de Curaçaosche oer-bevolking te weten te komen. De Indianen die hem dienden,konden hem niet inlichten; zij waren eenvoudige vaquero's (koeherders,veedrijvers),of van Hispaniola (Haiti),of van de Vaste kust door de Spanjaarden naar Curaçao overgebracht.Doch daar stelde zich te zijner beschikking een bejaarde Indiaan (Nov.1635),Juan Mestizo geheeten.Deze was met een cano in gezelschap van een "Cacique" een piloot en een broer,van Cumarebo [a] op Curaçao,zijn geboorteplaats gekomen.

Volgens Mestizo nu herbergde Curaçao in prae-Spaanschen tijd ten minste 6000 Indianen onder een Cacique, "hoofd en overste" van het eiland.Zij bewoonden- eenige gehuchten daargelaten- 15 dorpen,verspreid over oorden,welker oorspronkelijke naam grootendeels in den Spaanschen verloren ging.Van die dorpen lagen er aan de Westpunt bij den berg St.Christophel twee,evenzoo twee aan St.Kruis,waar de Cacique resideerde; verder één aan St.-Martha,twee aan St. Jan en eindelijk één a.e.v.aan St.-Marie,St.Michiel,St.-Anna,Ascencion,Hato en aan de waterputten Careotabo,[b], Chinchorro [c] en St.-Barbara.

a. t.O.van Vela,tegenover Curaçao gelegen.
b. Waarschijnlijk gelegen te midden van de haven van St.-Anna en die van St.-Barbara in het huidige "Marie Pompoen".
c. Aan den Oostrand van het Schottegat.Chinchorro (hangmat) vertegenwoordigde een Indiaansch begrip.In de baai van Honduras heeft men de Chinchorro-bank.

"(Der Indianen) lijftocht en onderhoud- ""het Euro-
""peesche beestiaal nog niet overgebracht zijnde-"" was
Cassave,mais,visch in overvloed,liguanen (leguanen,iguana),
"schildpadden,kreeften,visch van horens,(schelpvisch) en
"andere zeegewassen (tegenstelling van aardgewas),voorts
"pattatta's (bataten,zoete aardappelen),banana's,pompoe-
"nen,meloenen en andere Indische vruchten."

De oer-bevolking beschikte over een talrijke vloot van "cano's of piraguen", in welke uitgeholde boomstammen zij ter vischvangst ging,- het kleine eiland, Klein Curaçao(Adicora) bezochten om "zeerobben en schildpadden" te vangen en veel handel dreven "met de Indianen van Cumana,Caracas,Cumarebo,Coro en verdere Vaste Kust, die om de West strekt", m.a.w. ten minste met de geheele kust van Venezuela en Columbia.

Middelerwijl geraakte het Spaansche bestuurscentrum,Hispaniola meer en meer buiten zijn arbeidskrachten, ondanks dat er sedert 1505 de negers werden ingevoerd.In 1513 was ten gevolge van de drastische naturellen-politiek der Conquistadores,de nood er zoo hoog gestegen,dat Ferdinand de Katholieke zijn onderkoning Don Diego Colon machtigde,om,zooals dat meermalen voorviel,b.v.met de Bahama-eilanden,waar edele metalen niet voorkwamen,zoowel Curaçao als Aruba en Bonaire tot onnutte eilanden te verklaren,waardoor ze als jachtterrein op slaven werden vrij gegeven.Met die verklaring als vrijbrief roofde tegen 1515 een Spaansche vloot 2000 valide Indianen van de drie eilanden,brengende de rest van de bevolking met het zwaard om.

2. Curaçao c.a. een Capitania.

Lang bleven de drie eilanden niet ontvolkt liggen, dank zij Juan de Ampués,den stichter van Coro(1527).Als Heer of leenman hunner stelde hij zich ten doel er Roomsch-Indiaansche nederzettingen van te maken en koos tot kern hunner kolonisatie oud-eilanders,die naar Hispaniola ontvoerd waren,welke hij onder de verplichting hen te kerstenen,daartoe mocht gebruiken.

Als tegenwicht tegen den kostbaren altruïstischen inzet van zijn onderneming voerde hij tevens vee van Europeesche herkomst in (rund,paard,ezel,geit,varken), klaarblijkelijk ook uit Hispaniola,waar Columbus reeds op zijn tweede reis het huisrund gebracht had,en waarvan men er spoedig (1520) duizenden bezat.

Hij verdeelde zijn lieden over St.-Barbara,St.-Anna,St.-Jan en Ascencion.Ook plaatste hij er op Bonaire en Aruba.

Kort daarop nam de bevolking m.n. van het eiland Curaçao sterk toe,als gevolg van den uittocht uit Venezuela van tallooze slachtoffers van het onmenschelijk bewind van de familie der Welsers.Deze Augsburgsche familie had aan Karel V veel geld geleend,teneinde hem in staat te stellen in het huwelijk te kunnen treden met Isabella van Arragon,waarvoor zij Venezuela in pand hadden ontvangen.Door de met hulp der Spanjaarden van Cubagua[a] gevoerde politiek van volkomen economische vernietiging,van moord en doodslag,geraakte Curaçao overkropt met vluchtelingen uit het "met rooven en moorden doorstraasde Venezuela"(1528-'45).

a.Eiland tusschen Margarita en P.Arraya of "de Punt" der Nederlandsche zoutvaarders(kust van Venezuela).

De Ampués middelerwijl stelde zijn heerlijkheid onder een "Major-domo of facteur om het opzicht over het vee te habben", waarna hij met zijn gevolg van Spanjaarden weer naar Hispaniola vertrok.

Volgens Mestizo was die huismeier de eenige Spanjaard, die er achterbleef; maar er zal toch zeker ook wel een Spaansche priester moeten geweest zijn tot uitoefening van de door De Ampués op zich genomen zielezorg voor zijn veeknechten.

Als meer Spaansche districten in leen aan een Spanjaard uitgegeven met de bevoegdheid de naturellen of inboorlingen er van als lijfeigenen te gebruiken, onder de verplichting hen te kerstenen, ging Curaçao c.a. derhalve reeds spoedig lijden aan het absenteïsme van zijn leenman. De veeteelt bleef er de hoofdzaak, ook toen de Curaçaosche eilanden na langer of korter tijd weer rechtstreeks aan de Spaansche Kroon terugvielen en gesteld werden onder het hoofdbestuur in Hispaniola.

Tegen 1634 waren die eilanden bewoond door een gering aantal Spanjaarden en door Indianen, welke laatsten op de vereischte sterkte gehouden werden door den aanvoer uit Hispaniola en van de Vaste Kust.

3. De Curaçaosche eilanden tegen 1630.

Tegen 1630 wisten de Hollanders van Curaçao weinig meer, dan dat het vruchtbaar moest zijn en talrijker bevolkt was dan Bonaire, en dat het veel kaas exporteerde. Ook zou er rood hout (campeche) groeien. Aan de N. of de N.O.-zijde er van was een groote bocht, "doch zonder bekwame reede, doordien het daar zoo steil was".

Op Bonaire bevonden zich toenmaals ongeveer 60 Spanjaarden en een iets grooter getal Indianen. De eersten bewoonden de vallei aan de Z.W.-kust bij den overgang van laag- tot hoog-Bonaire en hielden zich om de wol inzonder met schapenteelt bezig.

De aanzienlijke veestapel bestond verder uit runderen en geiten, ook waren er varkens en paarden. Behalve Campeche-hout bracht het ook Pokhout (Guaiacum) voort; ook was het katoenboompje er niet onbekend.

Zoowel om zijn zout uit het pekelmeer, als om het zoo even genoemde, zeer verspreid staande verfhout, bezochten de Nederlanders en ook de Engelschen en Franschen het af en toe. De eersten vooral nadat "de Punt" of Punta de Araya (Venezuela) met haar natuurlijk zoutdepôt door het fort St. Jago voor anderen dan Spanjaarden minder toegankelijk was geworden. (plm. 1622) Die vaart op Bonaire was intusschen niet altijd zonder gevaar. Het volk of bemanning van de Nederlandsche schepen "den Oranjeboom" en "de Liefde", dat op 23 November 1623 aan land gegaan was om "rood hout te houwen", werd door eenige Spanjaarden en Indianen verrast en verjaagd "met achterlating van 7 personen" behalve 4 gekwetsten.

De natuurlijke, nooit uitdrogende pannen in het Zuiden van Bonaire, waarover Admiraal Thyssen een gunstig rapport uitgebracht had (± 1630), waren van de zee door een strand van 1700 treden gescheiden. Ze leverden tot 2 keer per jaar en soms meermalen "vanzelfs" zout. De aanleg van eenige kunstwerken zou de productiviteit er van zoodanig hebben kunnen verhoogen, dat zij geheel Nederland van zout hadden kunnen voorzien, als daartoe het product maar te rechter tijd halverwege het strand op het droge lag.

Op Aruba kwamen omstreeks 1630 slechts "weinig Indianen en eenige Spanjaarden voor".

Klein-Curaçao was de woonplaats van een ontelbaar getal van meeuwen en zeeschildpadden deponeerden er haar eieren in het zandige midden met zee-peterselie bewassen.[a]

Het Aves-eiland,"7 à 8 mijl boven" of t.O.van Bonaire,schijnt tot het Curaçaosch domein behoord te hebben. Althans de West-Indische Compagnie oefende er "van oude geheugen af",het standrecht uit.

4.De bevolking van het eiland Curaçao in 1634.

In de derde decade van Augustus 1634 bestond de bevolking van Curaçao,vrouwen en kinderen inbegrepen, uit 32 Spanjaarden en 402 Indianen.Ze was vanwege den Gouverneur,den vertegenwoordiger van het hooger gezag op Hispaniola,geconcentreerd geworden in het dorp St.-Anna, met uitzondering van ettelijke Indianen op Ascencion.Dat dorp lag in het Noordeinde van den Oostelijken zoom van het Schottegat,"wijd van het strand.....en bij een hoogte",klaarblijkelijk binnen de grenzen van het huidige "Rooi Catootje",welke plantage,genoemd naar haar Arroyo (rooi) van dien naam,tot nog in de 19e eeuw officieel als "St.-Anna-put" bekend stond,zooals tot heden de plantage Spaansche put,naar de gelijknamige wel heet.Het dorp bestond uit bijna 100 behuizingen van hout,mais-stroo en leem,benevens een kerkje en eenige waterputten.De gouverneur Don Alonso Lopez de Morla legde het echter in de asch,toen hij de Nederlandsche bezettingstroep naderen zag (31 Jul. 1634).Vóór dien had hij er in rustige vergetelheid geleefd,en zich niet om de versterking van zijn nederzetting bekommerd.

Het Spaansche element der eilanders omvatte behalve dien gezagsdrager,den Priester Salvador Carmona en "eenen Juan Matheus,[b]die 12 kinderen(had) en nog eenige anderen van weinig bewinds",te zamen een zestal manspersonen uitmakende.De rest van de 32 Spanjaarden waren vrouwen en kinderen.Onder de 402 Indianen,klein en groot, jong en oud,mogen 105 weerbare mannen geweest zijn.

Die naturellen stonden direct onder hun rasgenoot Balthazar de Montero,als hun majoraal of opziender.

Zij leefden in familie- d.w.z. in gezinsverband, waren "alsamen gansch paapsch" en droegen hun Padre "meerder estime" toe,dan hun wereldlijk hoofd,den gouverneur.

5.Curaçao een Spaansche rancho.

De veestapel van midden 1634 beliep een 800 paarden,en om en bij 1000 geiten, 2000 runderen en 9000 schapen.Ook waren er varkens.Uitgenomen de dieren,welke in de coralen van St.-Anna en Ascencion vastgehouden werden- er waren 24 melkkoeien onder- doolden vee en paarden,hun eigen kost zoekend,vrij over het eiland rond. In 't kort,Curaçao was in 1634,als vóórdien,een Spaansche rancho.

a. In tegenstelling met de geldende opvatting,vermeldde De Laet in zijn "Verhaal van West-Indiën" wel dat eilandje.In November 1635 was het van uit Curaçao "bezichtigd" geworden.

b. Matheüs (Matthios,Matheos) was niet ex-gouverneur, maar majoraal of vee-opzichter geweest.

Het beestiaal groeide er langs natuurlijken weg op tot vollen wasdom, voor zoover de mensch ten behoeve van het melkbedrijf of voor de slacht niet ingreep.

Het eiland voerde jaarlijks uit 5 à 600 huiden, 500 bereide schapenvellen en eenige aroben kaas(à 11½ K.G. Waarschijnlijk, als op Bonaire, ook schapenwol. Ook exporteerde het een weinig campeche-hout,'t welk daartoe, in geval een vaartuig den ingang van de St.-Anna-baai voorbijdreef, ook aan de baai van St.Michiel opgeslagen werd. Het zandbaaitje van St.-Jan was eveneens een uitvoerhaven.

6. Landbouw op Curaçao.

Akker- en tuinbouw voorzagen slechts in de insulaire of eigen behoefte even als het zout, dat zich op natuurlijke wijze vormde, zooals in "de saline's" bij Westen Puerto Sardinero (Boca of Lagoen Jan Tiel). De Indiaansche vruchten als de cassave, de bataat, de mais, verschillende boontjes, de banaan, de meloen en de watermeloen aardden er goed.

De Curaçaosche katoen was inférieur, doch het tabaksblad was "zeer goed van smaak".

"Van oranjeappelen, limoenen, granaten en andere vruchten waren (1634) er maar weinig boomen", meerendeels staande in hoven en tuinen bij "waterplaatsen of wellen" als op Ascencion, langs den Oostzoom van het St.-Annameer (Schottegat), de beide putten op St.Barbara. Op St.-Kruis had niet alleen mais, maar ook bananen overvloedig gestaan. Hetzelfde was het geval op St.-Jan. Suikerriet schijnt men slechts in natura genuttigd te hebben.

Stond het geheele eiland door de "wilde vijgeboom" d.i. de Cardouche, een kaarscactus of cereus in boomvorm, welks vrucht "maar weinig smakelijk was" en door de Indianen slechts in nood gegeten werd, overvloedig kwam er voor de Almaciga, "een boon", waaruit de Indianen een gomsoort verkregen "mastiek" genoemd. De calebassen-boom (Cujete) met zijn kogelvormige of ovale vruchtschalen, voorzag in allerlei vaatwerk.

7. De agrarische crisis van 1630.

Het eiland Curaçao was hoogstwaarschijnlijk in 1634 amper de groote droogte van 1630 te boven gekomen, "waarin wel de helft van het toenmalige vee en vele aardvruchten (knol-, bol- en wortelgewas) vergaan waren". Die droogte zal wel een der belangrijkste oorzaken geweest zijn, welke tot de concentratie van de bevolking op St.-Anna en Ascencion geleid heeft, althans die geäccentueerd heeft. Inkrimping van de cultuur was daarmee samengegaan, immers de Nederlanders troffen niet alleen bij die plaatsen braakland van mais aan, maar ook lagen de lagere valleien van Oost-Curaçao vervuild met onkruid, wat de uitkomst van eenige jaren geweest moet zijn.

8. De kalkgordelvegetatie.

"Op het rotsige gebergte, rondomme de zee of "waterkant"", zonder dat (er van) op de binnengebergten of in de valleien iets bijzonders te vinden(was, groeide) in redelijke abundentie het" "stokvischhout, naar zijn gedaante den ouden wijnstok niet ongelijk"", doch dan met stevige doornen.

Die houtsoort is verwant met dat andere verfhout, het Braziliet, Braziel of "rood hout" en behoort tot de Campeche-soorten. Ook ander geboomte droeg de waterkant, zooals de "wilde vijgeboom en ander slecht hout", d.w.z. de cardouche of de boomvormige kaars-cactus en houtgewas van weinig waarde. De manzanilla-boom, welks vrucht als een geurig appeltje lokt, was inheemsch. De palmiet, een waaierpalm, kwam er niet voor.

Hoe de planten-associatie er ook geweest moge zijn, die waterkant, d.w.z. de kruinen en zeehellingen van den bijna ongebroken klippigen kalkgordel, welke Curaçao, -afgezien van de insnoering van Hato-, en die tusschen Westpunt en Sabaneta (Savonet), zoo goed als geheel omspant, droeg eenmaal een vrij dicht Campeche-bosch. De Spanjaard tastte m.n. de Oostelijke gordelhelft aan en bewerkte de Westelijke tot en met St.-Jan. De Nederlanders zouden dien arbeid voortzetten. De Campeche-vegetatie strekte zich uit van de klippen aan weerszijden van de Caracasbaai en van de St.-Annabaai, om spoedig over te slaan naar St.-Martha en St.-Kruis. Daar en op 't verder verloop van het Noordelijke gebergte stond in 1635 "veel stokvischhout van goede qualiteit". De Spaansche en m.n. de Nederlandsche mensch moge dan niet het Campeche-hout gerooid hebben, doch slechts afgehakt, zoodat het weer kon opleven, in het einde vernietigde hij de oer-vegetatie en wijzigde daarmee het landschappelijke karakter van den Curaçaoschen kalkgordel.

9. West-Curaçao.

Over Hato met zijn wateráder, welke immer vloeide, liep "de voornaamste pas" van den lageren Oostkant, (Oost-Curaçao) naar den hoogeren Westkant van het eiland (West-Curaçao).

In het bergachtige, Zuidwaarts heuvelachtig wordende binnenland van West-Curaçao, doolden, afgezien van het meerendeel der schapen, dat zich steeds weer tot Ascencion aangetrokken scheen te gevoelen, paarden en ander vee rond. In den regentijd trokken paard, rund en geit over den kalkgordel heen naar de voormalige brandingsterrassen van Hato en hun Oostelijke voortzetting. Daar vonden zij dan, tusschen de bocht van Ascencion en Curaçao's N.O.-hoek "een eenparige streek kleiland van (gemiddeld) een groot musketschot breed, waar voor de beesten de beste weide was, die men zich denken kon". Hato gaf op die kleistrook "met zeer schoon gras", naar weerszijden "een vlak uitzicht". Dat gras moet eer kort dan lang geweest zijn, althans ongeschikt voor dakbedekking.

Het paard vond er langer zijn voedsel dan het andere vee, dat bij intreding van de droogte vlugger zijn heil zocht in het geäccidenteerde terrein van het binnenland. Watergebrek dreef alles "omlaag", wat het opvangen of "vaquajaren", zooals de Nederlanders in Brazilië zeiden, ten zeerste vergemakkelijkte.

Het Curaçaosche paard was niet zoo zwaar als het Nederlandsche, had hoeven te hard om te beslaan, ten gevolge van "zijn vrijen loop". Hengsten met hoefijzers zouden trouwens elkaar invalide geslagen hebben in hun strijd om de merries. Na een 3-weekschen dienst, m.n. in den drogen tijd, herkreeg het paard zijn vrijheid, teneinde weer op zijn verhaal te komen.

Het Noordelijk deel van West-Curaçao bleef nog een paar decennia na 1634 het rijk van het half verwilderde vee. Immers toen Directeur Matthias Beck(s) tegen 1660 op Sabaneta zijn plantage maakte (Savonet) was dat temidden van een woest of incult terrein "zeer verre in de ronde". Ook legde hij te dien tijde den grondslag voor de plantage Sint-Jan.

10. Oost-Curaçao.

Het "binnenland" ten Z. en ten W. van het kustgebergte langs het N.- en N.O.-strand gaf eenige goede vlakten en valleien.

De colonier Laurens Pietersz., landbouwer en tabaksplanter gaf zijn oordeel over de cultuurmogelijkheden van dat binnenland, welke hij toetste aan de in het algemeen gunstige grondstructuur van het strato-vulcanische eiland "ST. Christopher". Op dat "Baksta" der Nederlanders met zijn tabaksteelt was het gebergte zoowel als de valleien met "zwarte bolle aarde bedekt, daar de regen bekwamelijk introk". Het bleef, ontboscht en in cultuur gebracht, drie jaar zonder "merkelijk" onkruid. Daarin sloegen "zware slagregens" ook geen "groote groeven". Hoe geheel anders op Curaçao. Hem trof daar, aansluitend aan den binnenkant van het kalkgebergte tusschen Ascencion en de St.-Jorisbaai de krijtformatie met haar rotsen, "die zich rood vertoonden" en zeer steenrijk was, en waaruit in 't geheel geen vruchten te verwachten waren. Hetzelfde was het geval met de "hoog gelegen valleien, brengende -teeken van haar onge-"schiktheid - weinig anders als wilde vijgeboomen en tu-"na's (bladcacti) voort". De rest grond dalen welke "den horizon meer genaakten (bezaten) veel schoonen en vetten grond". Daaronder waren er, die alles zouden kunnen opleveren, als ze minder "leemig en vasthoudend" waren.

Ze konden in den regentijd "het water, dat met groote stortvlagen nedervviel, niet verzwelgen", zoodat het staan bleef, terwijl in de rest van 't jaar "de aarde (er) van droogte verstijfde". Bovendien stonden de dalen "vol wied en onkruid". Voor de cultuur van handelsgewassen, m.n. tabak, was een en ander een bezwaar, 't welk nog vermeerderd werd door "de sterke briesen", welke op Curaçao gewoonlijk woeien; maar meergenoemde Indiaansche voedingsgewassen konden de lage valleien wel voldoende voor 7 à 800 man opbrengen.

De Zeeuwsche koopvaardijkapitein Samuel Lucas, het binnenland van Oost-Curaçao 5 à 6 mijlen rondrijdend, zag (1635) "schier niet één boom, dat een boom heeten mocht".

Doch mocht het al wat "schraal zijn", het was "niet ledig of onnut", daar het (na de regens van 1635-'36) toch nog zulk een menigte van beestiaal, van groot en klein vee, voedde.

11. Om het Schottegat.

Het voor het overige barre, eentonig bruin, zacht golvende heuvelland van diabaas, ging naar den oever van het St.-Annameer (Schottegat) over in een "gestrekte kleivlakte met stof en zand van het naaste gebergte bezaaid". Het strand van dat meer, niet breeder dan 60 treden, was, "onstevige, onvaste grond", en daarom ongeschikt voor kunst-

matige zoutpannen,al omgaf men die ook met vaste dammen van klei.

12. Het schaap en de vegetatie.

De barheid van Oost-Curaçao was wel te wijten aan het schaap,'t welk eenerzijds de overgroote meerderheid van den insulairen veestapel uitmaakte,anderzijds,meer dan het andere vee,zich tot groote kudden vereenigde.Om strategische redenen den Oosthoek van het eiland van "beesten" ontblootend,dreef men in December 1634 "zooveel schapen als doenlijk was" van de Oostpunt af om ze op de eilandjes in het St.-Annameer te bergen.Langer water kunnende ontberen en ook minder kieskeurig op zijn voedsel dan het meer zuiver gebleven bergdier,de geit,was het schaap ook schadelijker voor het houtgewas,terwijl zijn wijze van beweiding meer dan die van ander vee,de ontwikkeling van nieuwen plantengroei bemoeilijkte en daarmede hernieuwde vruchtbaarheid tegenging.

13. IJle bebossching.

De ree was op Curaçao waarschijnlijk onbekend,althans de eerste Nederlanders zwijgen er over.Later kwam het bevallige dier er wel voor.In 1724 wist men zich te herinneren,dat op de,door Matthias Beck gedeeltelijk aangelegde plantage St.-Barbara (pl.min. 1660) op het groote stuk lands tusschen den Tafelberg en de Fuik-baai "voorheen zwaar bosch met veel reebokken en jachtterrein" geweest was.

Jachtgrond bood toen ook het bergterrein van West-Curaçao aan.Er de beste perceelen van Sabaneta omheinende om in cultuur te brengen,wendde genoemde Beck de daartusschen liggende niet vruchtbare gronden "tot bosschage voor zijn plezier en tot weide aan".Het spoedig verwilderende tamme konijn en de ree mag hem zijn jachtgenot verstrekt hebben.

In den vroeg-Indiaanschen tijd mogen de Curaçaosche dalgronden boschcomplexen gedragen hebben,welke het materiaal voor de insulaire cano's leverden,het boschbestand van St.-Barbara bij het binnenwater de Fuik schijnt wel een secundair oerbosch te zijn geweest,'t welk,ongerept gelaten,als rampart of wal tegen vijandige invallen diende.Boomen om balken en delen te leveren,waren er in 1634 niet op het eiland.

De bosschages van Sabaneta bestonden niet uit hoog opgeschoten geboomte,maar waren boschjes van struëelen. "Bosch" in tegenstelling gedacht met cultuurgrond,zonder het minste kleine geboomte.

West-Curaçao was in 't algemeen een geäccenditeerd parklandschap van laag houtgewas,woeste grond met struëelen,afgewisseld door braak liggenden cultuurgrond.

14. Het weer in 1635/'36.

Was in 1630 Curaçao reeds zoodanig door "een groote droogte" getroffen,dat het beestiaal gehalveerd was geworden en vele aardvruchten waren vergaan,het droge weer van 1634 zette zich,afgezien van een kortstondige regenperiode,voort tot na het midden van October 1635.De kentering stond echter voor de deur,bren-

gende den regentijd,welke "een maand of twee langer was" dan de vorige.Hij duurde tot de laatste decade van Januari 1636.In het bijzonder was de voorafgaande Decembermaand met groote regenvlagen goed ingetreden.De gewone lustige bries maakte plaats voor een Z.W.-wind om verder weer uit te schieten naar het N. en N.O. (4 Dec.),brengende ondertusschen veel regen.

Na een windstilte,ook met regen,volgde een ongewoon aanhoudende W.-wind(7-10 Dec.),welke het mogelijk gemaakt zou hebben om vóór den wind naar de Caraïbische eilanden te zeilen.Daarna herwon de Oostelijke wind zijn terrein, de wegen opdrogend en weer bruikbaar makend.Januari 1636 ving met ongestadig weer aan,van stillen en harden wind, regen en droogte,om gevolgd te worden door een O.Z.O.-koelte met droog weer (7-12 Jan.).Continueerde "de groente van 't land" tot den 20sten,een week,daarna begon die zich onder N.O.-,en Z.O.-wind te begeven of te verwelken.Begin Februari was stormachtig met bijwijlen wat regen,De maand eindigde niet als in de regenmaanden met boos weer van regen en wind.Midden Maart was schoon en liefelijk met wind uit het Oosten,doch in zijn derde week was het al "stormig en schover-" of onderzeilsweer.

In het kort,de toestand van de Curaçaosche eilanden was in causaal verband met den N.O.-Passaat in de 16de eeuw wat de weersgesteldheid en hun algemeen vegetatiebeeld aangaat,al niet anders dan tegenwoordig.Wat Prof. Went dienaangaande reeds in zijn rapport (1902) opmerkte, blijkt inderdaad ook historisch juist.

15. <u>De zout-industrie</u>.

Het zout was een overoud natuurlijk product van het eiland,waarvan nog getuigde de Indiaansche naam,waaronder de zoutpan " 2 mijlen ten N.van Ascencion en gansch wijd van zijn naaste haven St.-Kruis gelegen",bekend stond n.l. die van Charomba.

Beschikten Bonaire en Sint-Martin over breede,degelijke barrières,de drie voornaamste besloten zoutlakken of -meren van Curaçao,waren slechts tegen de zee beschermd door een "rugge" niet meer dan 60 treden breed en van zoo slechte stoffe,dat ze "niet volkomen op zich zelf stonden". Ze waren (het tegenwoordige) Lagoen Jan Tiel en de pannen van St.-Michiel en St.-Martha.Het meer van St.-Marie maakte slechts in groote droogte zout.Tusschen dat en de zoutpan van St.-Jan lag nog een pan,welke later bekend werd als die van Spring - een persoonsnaam - bij Engelenberg.

Jan Claesen van Campen,gewezen Commandeur van het door de Spanjaarden veroverde St.-Martin (1633),als zoutexpert naar Curaçao uitgezonden,was de grondlegger van een meer rationeele zoutontginning aldaar.

II. CURACAO IN VROEG-NEDERLANDSCHEN TIJD.

A. De bemachtiging van Curaçao.

1. Op zoek naar een marine-basis.

De Spaansche actie van 1633,welke St.Martin,knooppunt van de Braziel- Nieuw-Nederland-Caraïbis-vaart,met een vloot van ruim vijftig zeilen overmeesterde (25 Jun.), aldaar een legermacht van 800 man opsloeg en voorts in de wateren der Noordelijke Antillen,tegen alle krijgseer in, "diverse schippers en matrozen.....miserabelijk" het leven benam,was slechts een episode in de worsteling om de onafhankelijkheid,welken strijd de Republiek in Amerika uitvocht.Maar het was een episode,waaruit haar machtsinstrument,de West-Indische Compagnie geen andere les trok dan op zoek te gaan naar een ander Caraïbisch rendez-vous,hetzij door haar zelve,hetzij onder haar autoriteit door particulieren,te beheeren (17 Dec. '33).

En dat ondanks het zwaartepunt van het Nederlandsche offensief "om Spanje de zenuwen af te snijden" sinds Loncq Pernambuco veroverd had (1630) in het Brazilië der Portugeezen lag,sedert 1580 in het bezit van den Koning van Spanje. Tegen het einde van 1633 bezette een Nederlandsche vloot van 31 schepen de Braziliaansche kust op een achttal strategische punten van bij Fernando Noronha[1] af tot Rio de Janeiro toe,met inbegrip van haar basis Pernambuco,terwijl belangrijke tochten te land en ter zee ondernomen stonden te worden.

Essequebo pas (1632) onder het rechtstreeksch beheer van de Kamer van Zeeland gekomen,Berbice de particuliere kolonie van Abraham van Pere(Sr.),Vlissinger reeder en koopman,kwamen als liggende buiten de Caraïbische sfeer, op de Wilde Kust,voor het gezochte steunpunt niet in aanmerking.Tabago met zijn kolonie van Joan de Moor,evencens reeder-koopman en bovendien een burgemeester van Vlissingen,lag wel als Sint-Martin aan de peripherie der Amerikaansche Middellandsche zee,doch eischte,als Bonaire,te veel van de versterkingskunst.Ook kon het geen zoutballast leveren voor de thuisvarende schepen.Het zouteiland Tortuga ten N. van Hispaniola gelegen,druk door de Nederlanders bezocht,bood geen ruime haven,al zou Gelein van Stapels, Engelschen en Franschen de loef afstekende,er Februari 1634 met 20 man voorloopig blijven liggen,teneinde het voor de Compagnie en genoemden Van Pere te behouden.De machtsapparaten der Staten-Generaal in den vorm van kaperschepen bewerkten tegen 1634 de wateren om Cuba en Hispaniola meer, dan dat ze in die dagen de zee om Curaçao voor den vijand onveilig maakten.Bovendien op Bonaire kon men vrij zeker zijn zout bekomen.Genoemde Van Stapels had er op zijn tocht Cayenne-Suriname-Essequebo (waar hij 374 hangmatten insloeg) Berbice,Bonaire,Tortuga,nog 3 zoutvaarders rustig liggende gevonden (8 Sept.1633). Hij haalde Aruba aan,in betrekking tot de route naar het Meer van Maracaïbo,doch Curaçao noemde hij slechts als landverkenningsmerk.

Van een duurzame vestiging aan den Zuidrand van de Caraïbische Zee kan,tot 1634 toe,amper sprake geweest zijn.

1. Eiland ten N.O. van Pernambuco.

2. Jan Jansz.Otten vestigt de aandacht op Curaçao.

De Compagnie had intusschen wel eens aan het eiland Curaçao gedacht,maar er nooit voldoende inlichtingen over kunnen verkrijgen.Doch in het begin van 1634 leenden eenige Amsterdamsche Bewindhebbers het oor aan de vertoogen van zekeren Jan Jansz. Otten (Otsen).Op een zouthaalder varende,was die in Spaansche handen gevallen en aldus op Curaçao terecht gekomen.Hij kende dus het eiland,'t welk zulk een schoone haven had.

3. Een ideale vlootbasis geacht.

Curaçao[1] zou hebben "een besloten haven...tot berging van de schepen en (verder) één zandbaaike om te landen.De resteerende omtrek van het eiland zou louter bestaan uit steile rotsen en klippen en dus voor alle aankomsten van (vijandelijke) schepen en schuiten bevrijd" of beveiligd zijn.Het lak of meer van die besloten haven zou een hoogen oever,een natuurlijken "schermer" hebben. Het eiland scheen wel alles in zich te vereenigen om het zoowel tot een "onverwinlijke" ideale vlootbasis te bestemmen, als om vandaar uit den vijand afbreuk te doen.Het bracht rood hout voort,had vee en zout.

4. Op onzeker kompas.

Op het kompas van Jan Jansz. Otten zou men dus in zee gaan.Doch de eerste Nederlander,de zeeman,aan wien de voortreffelijke en schoone St.-Annahaven zich openbaarde, had noch het werkelijke Curaçaosche bodemprofiel begrepen, noch den klippigen havenmond verre van alle bronwater,verkend,noch verband weten te leggen tusschen den akkergrond, waarmee hij kennis gemaakt had eenerzijds,en de watervoorziening en vegetatie van den overigen bouwgrond anderzijds. Op St.Jan met zijn landingsplaats moet hij geweest zijn, in St.-Annadorp vertoefd hebben,van waaruit hij de "drie gehakkelde heuvels" dan zag,welke hij als landverkenningsmerk voor den St.-Anna-havenmond signaleerde.Ook de bezeiling van "die inkomste" onder wisselende invloeden van N.O.-Passaat en Westwaarts gerichten stroom was hem vreemd gebleven.De man was te goeder trouw,doch het verging hem als de oppervlakkige,zelfs geleerde bezoekers,die heden over Curaçao in de couranten schrijven.Het voorstel der Amsterdamsche Kamer tot bemachtiging van het imaginaire Curaçao van Jan Jansz. Otten,geconstrueerd uitsluitend met behulp van de reëele St.-Annahaven,viel bij de XIX in goede aarde (6 April 1634).

Onmiddellijk voor die onderneming instructies opstellend,was dra in het commando over het te zenden eskader voorzien,(8 Apr. d.a.v.) en wel naar Braziliaanschen trant: Johannes van Walbeeck met titel van (politiek) Directeur en Pierre le Grand als Commandeur over de soldaten. Beiden legden den gebruikelijken eed ter vergadering van de Staten-Generaal af(21 Apr.d.a.v.)van welk Souverein college in dezen zij tevens hun commissie- of lastbrief verkregen.

1.Op de oud-Spaansche kaarten van 1525-'29 komt Curaçao voor als:Curaçote,Curasaote en Curasaore.Aruba droeg reeds zijn huidigen naam,gelijk Sint-Martin en Tabago.

5. De hoofdleiders.

Johannes van Walbeeck of à Walbeeck was niet alleen een wel ervaren zeeman,maar bezat ook de eerste eischen, welke men aan een directeur stelde,n.l. "ervarenheid zoo in negotie als policie en fortificatie",waarom hij te voren (21 Apr.1630) als lid in het college van Politieke Raden of niet-justitieele raden van Brazilië opgenomen was geworden. Daar was hij inzonderheid belast geweest met het "Admiraelschap op de Kust",hetwelk omvatte de exploratie en exploitatie der kusten,havens en reeden.Als zoodanig had hij tevens zijn dirigeerend aandeel gehad in den bewegingskrijg in de West-Indische wateren.

In 1633 was hij gerepatrieerd.In 1640 assessor van de Hooge Regeering van Brazilië geworden,werd hij er door Maurits van Nassau,den Braziliaan,"wel ontvangen".

Een assessor bekleedde de functiën van een pensionaris,moest zoowel in justitieele als in niet-justitieele of in policioneele zaken thuis zijn.Voor 't overige was Van Walbeeck een algemeen ontwikkeld man,die,waar het pas gaf,Latijnsche citaten te zijner beschikking had en zich wist in te werken,ook onder de moeilijkste omstandigheden, in aangelegenheden,die hem vreemd waren.

In 1647 was hij ouderling der Gereformeerde Kerk in het Recife van Pernambuco.

Pierre le Grand had eveneens zijn sporen in Brazilië verdiend,n.l. als troepenofficier.Hij zou daarheen weer teruggaan en er promotie maken,werd b.v. eind 1639, Majoor over 1000 soldaten aan boord van 20 schepen "gedestineerd de Spaansche vloot te bezoeken"..

Zijn opvolger (1635) Kapitein David Adam Wiltschut ging ook einde 1638 in Brazilië verder dienen.In 1642 was hij Commandeur van Rio San Francisco.In 1644 kwam hij wederom op Curaçao,doch toen als vluchteling "met omtrent 450 zielen",zijnde uit de Capitania Maranhão verdreven.

6. De uitrusting.

Het eskader van Van Walbeeck bestond uit het wel gemonteerde koopvaardijschip "de Groot Hoorn" en de eveneens wel bewapende jachten de "Eenhoorn" en de "Brack",zoomede de fluit of het adviesjacht de "Engel Gabriël",als victualieschip gecharterd.

Directeur,Commandeur,de kapiteins of schippers der schepen met den hun als gids toegevoegden Otten maakten tezamen den Raad van de expeditie uit.

De schepen voerden een 180-tal matrozen,en verschaften transport aan ruim 200 soldaten.Ook zouden medegaan een gewone timmerman,een metselaar en een werkbaas,doch beide laatsten bleven bij het scheiden van de markt achter.

Aan materiaal voor het op te richten fortje aan den havenmond voerde men mee: 1000 deelen of planken,164 balken,160 sparren,1400 palissaden en kalk en steen voor 2 ovens.Ook ging mee een Biscaijsche sloep,een groote zeewaardige oorlogsboot met zeilvermogen.

Aan wapens kreeg Le Grand de beschikking over vierof vuurroers,musketten en pistolen.Het bleek hem echter, dat er veel "kwaad geweer" bij was,"waarop geen soldaat zich vertrouwen kon." Hem was toegezegd geworden 100 vuurroers met nog een surplus,doch er waren er maar 75,wat de

bewegelijkheid van zijn troep eventueel moest schaden.Vele slechte waren daaronder,insgelijks bij de pistolen,resp. door de Kamer Amsterdam en die der Maze verschaft.Ook ontbraken lange pieken en springstokken.Wel was er op gerekend,eenige manschappen bereden te maken.

Verstonden matrozen,die het in Oost-Indië geleerd hadden,het kalkbranden,wat zeer te pas zou komen,de soldaten waren niet aangenomen om houthakkers- en zoutgaardersdiensten te verrichten,wat m.n. in verband met de opdracht, aan de "Groot Hoorn" gegeven,om zich zoo spoedig doenlijk vol te stuwen met stokvischhout en naar Patria terug te keeren,een verzuim bleek,waarvan de leiding den last zou dragen.

Het landings- en bezettingslegertje kreeg voor 9 maanden kost of victualiën mee (meel,gort,erwten,boonen, enz.),en voor 3 maanden spek,vleesch en olie.

Afgezien van de nalatigheid inzake de bewapening was derhalve de geheele opzet der expeditie gebaseerd op een imaginair Curaçao,gering van omvang,doch vruchtbaar, 't welk slechts één palissadeering aan zijn havenmond en een geringe kustversterking bij St.-Jan behoefde om het "onverwinlijk" te maken.

7. De uitreis.

Begin Mei 1634 in zee gestoken,troffen het Vlaggeschip "Groot Hoorn" en de drie jachten elkaar gelukkig in de Hoofden,het Kanaal tusschen Dover en Calais,vanwaar zij in formatie den grooten oversteek aanvaardden.Ofschoon het eskader weinig tegenspoed ondervond,arriveerde het na een betrekkelijk lange reis aan het eiland St.-Vincent(24 Jun.). Hier had het ruim 5 dagen noodig om zich van water en andere ververschingen te voorzien.Het liep voorts naar Bonaire,toefde er 2 dagen,doch kreeg daar geen kans gevangenen te bekomen,zoodat het zonder recent nieuws omtrent Curaçao daarheen vertrok.Dra bevond het zich onder den wal van dat eiland (6 Jul.)."'t Harde weder,hevige stroom en onkennisse (onwetendheid) van den guide" Otten,dreven het eskader benedenwinds van de monding der St.-Annahaven.Aldus vervallen,kostte het groote moeite,het onder Hispaniolaweder op te halen,ten einde van de Noord bij Oosten van Bonaire te geraken.Het gelukte evenwel,zoodat men aldaar ten tweeden male ten anker kwam (26 Jul.).Men lag er 3 dagen,onderwijl zooveel mogelijk "de beste ordre" stellende op het bezeilen van het gemiste doelwit.Los van Otten, loodste goede zeemanschap,met gebruikmaking van een veroverd Spaansch barkje,het eskader op den 29sten Juli 1634 de haven van Curaçao binnen.Het koopvaardijschip,de "Koning David",hetwelk zich in Bonaire bij de expeditie aangesloten had,arriveerde insgelijks.

Na aan de schepen in het St.-Annameer "den vermeenden schermer" verzekerd en na er een goed landingspunt uitgezocht te hebben,debarkeerden in den vroegen morgen van den 31sten Juli 1634 Van Walbeeck en Le Grand met hun landingslegertje met bestemming naar "der inwoonders behuizinge",het dorp St.-Anna.

8.Op zoek naar een kwartier te lande.

Onder bescherming van de vredesvlag had de Gouverneur Don Alonzo Lopes de Morla reeds kennis gezocht en gemaakt met de onzen en nog daags te voren had hij beloofd, "ons te verwachten en met ons spraak te houden".Doch blijkbaar had hij na die afspraak vernomen,dat er Spaansche fregatten in 't zicht waren en dus op hulp van de Vaste Kust groote hoop bestond.Hoe het ook zij,gelijk hij op den avond van den 30sten met den opslag van stokvischhout gedaan had, liet hij op de nadering van de Nederlanders het dorp St.-Anna in brand steken en verder de putten er van met huiden dempen en dicht werpen om zich met zijn bevolking in West-Curaçao terug te trekken:tijd gewonnen,was veel gewonnen. Omtrent een kanonschot Z.t.W.van de nu "ledige en desolate stede",trof Le Grand met zijn troep "twee waterkuilen (aan) daarbij eenige hoven stonden".Na er wat gerust te hebben, ging hij op zoek naar nog een andere "waterplaatse" of wel, welke naar het zeggen van Otten tusschen het verbrande dorp en de schepen moest zijn.Door dorst gedwongen keerde de exploratietroep zonder resultaat naar boord terug.

Des nachts zond Le Grand evenwel naar die ruïne 15 à 16 vierroers om er in hinderlaag te liggen,ten einde gevangenen ter inlichting in handen te krijgen.Daarin viel de Indiaan Balthazar de Montero,majoraal of vee-opzichter, met wien de manschappen des morgens naar boord terugkeerden (1 Aug.).Van Walbeeck ondervroeg hem.Had het zeemansoog in het voorbijvaren reeds de haven van St.-Barbara en de baai van Sardinero gepeild,De Montero opende tevens dat oog voor de invalspoorten van West-Curaçao naar den overwal openliggend. De reeds gebleken waterschaarschte om en bij de St.-Annahaven bleef problematisch,terwijl van voedselvoorziening uit de streek,afgezien van het gemakkelijk op te vangen schaap,weinig te wachten viel.

Onder die geographische en oeconomische tegenvallers was ergens in het land het begraven en bewallen van het aanvalslegertje en het kwartier daarvan een geheel onvoorziene,doch zeer urgente eisch.Dat Kwartier moest voorzien zijn van drink- en waschwater en tevens zoo gelegen zijn, dat de schepen op de meest gevoeglijke wijze er zich van konden voorzien.Herstel van de St.-Annaputten was een quaestie van latere zorg,met het oog op de schepen "lagen ze te wijd van het strand" en werden bovendien gecommandeerd of beheerscht door een hoogte,wat in een vijandelijke omgeving gevaarlijk was.

Derhalve toog Le Grand den 2den Augustus met al zijn soldaten wederom op zoek naar een ook voor de schepen doelmatige drinkplaats.Geen bleek beter aan het doel te beantwoorden dan het oord "met de waterkuilen bij de hoven", reeds op den eersten landingsdag aangetroffen.Derhalve voorzag hij het met een sterk retranchement ter bescherming van die kuilen en voorts,het medegenomen materiaal voor den geïmagineerden eenigen havenmond aansprekende, van een vierkante palissadeering van 11 roeden lang.Aan de versterking werkten "op eigen aanbod" alle soldaten gelijkerhand.

9. Vergeefs contact gezocht, en de eerste tocht naar St.-Jan.

Middelerwijl trachtte men het contact met den Spaanschen gouverneur te hernieuwen en betrekkingen met de bevolking aan te knoopen,-ging op verkenning uit tot voorbij St.-Barbara-(2 Aug.) -maakte ettelijke soldaten bereden onder commando van den korporaal der adelborsten, Tymen Pietersz en zond wederom een patrouille naar St.Barbara, waar het tot een treffen kwam met een 70-tal Indianen, ten koste van 4 gekwetste soldaten en 4 à 5 gedoode Indianen.

Het kwartier, ten deele, doch in redelijken staat van defensie gebracht zijnde, kwam onder de hoede van matrozen, ten einde met De Montero als gids den - eersten - tocht naar de gewezen parochie van West-Curaçao, St.Jan, te ondernemen."Alle de vierroers en de bekwaamste musquetten", waarvan 10 à 12 man bereden, te zamen 170 man onder Le Grand en vergezeld van Van Walbeeck, trokken via Hato langs de kust (7 Aug.) Noordwaarts, tot aan de afwatering, waarschijnlijk van Ascencion, om vandaar op St.Jan aan te houden, dat zij, 7½ uur in 't geheel gemarcheerd hebbende, in den morgenstond van den 8sten Augustus bereikten. Edoch, de plaats was verlaten.Door hun "voorwachten gewaarschuwd" waren de vluchtelingen naar St.-Martha vertrokken. De manschappen waren intusschen te moe om hen daar te verontrusten.Op haar verhaal gekomen, aanvaardde de expeditie den terugtocht.Onverrichter zake in het Kwartier teruggekeerd (10 Aug.) had de leiding toch zoowel oro- en hydrografische als tactische kennis opgedaan.

10. Tegen overrompeling van overzee.

Hervattende de verdere beveiliging en inrichting van "het kwartier aan de waterkuilen", nam men tevens zijn maatregelen tegen den vijand van overzee.Daartoe stationneerde men aan de monding van de St.-Annabaai de "Groot Hoorn" als wacht- en tevens victualie-schip, daar er geen timmerhout beschikbaar was voor een magazijn.De Baai van St.-Barbara (het Spaansche water met zijn fleschhals de Spaansche Baai), die bedreiging in den rug, had bereids "de Brack" tot haar wachter gekregen.

Over "de voortreffelijkheid en schoonheid van het inkomen of den mond van de St.-Annabaai, de hals van het St.-Annameer (Schottegat) hebbende 18 vadem water", was maar één roep.

Aan den O.-hoek van dat inkomen, "de Punt", legerde men een partij voetvolk, teneinde een reduite aan te brengen, in het bijzonder met het oog op de veiligheid van de schepen, en uit overweging, dat de Compagnie mogelijk hoogen prijs op die prachtmonding stellen zou.

11. De tweede tocht naar St.Jan.

Doch het was niet geraden om de Spanjaarden en Indianen in West-Curaçao, welke laatsten men nog als de eigenlijke "inwoners" beschouwde, lang in ruste te laten. Zij zouden en moesten door een overval onschadelijk gemaakt worden.Met een "weinig secours" van de Vaste Kust en gesterkt door de hoop, verwekt door de Spaansche fregatten, welke zij gezien hadden, zouden de bewoners het lichtelijk zoolang kunnen "uitharden" tot er voldoende hulp voor hen opdaagde.

Dat zou dan voor de Compagnie wellicht een langdurige oorlog beteekend hebben,en Van Walbeeck,geleid door zijn ervaringen in Brazilië,wilde dat vermijden.Bovendien, daar men van vleesch en spek niet meer voorzien was,had men vee noodig.Ook begreep men,dat het den Spanjaard onder de heerschende droogte alles behalve voor den wind moest gaan,dat hij niet alleen gedupeerd werd door den sleep van vrouwen en kinderen,maar dat ook de dorst hem moest kwellen.

Het Kwartier was inmiddels zoodanig afgewerkt,dat tegen een tweede operatie geen bezwaar meer bestond.

De principaalste drenkgelegenheid van den vijand, Ascencion,bezet hebbende,reden Van Walbeeck en Le Grand dan ook in den avond van den 16den Augustus uit het Kwartier aan het hoofd van "alle vierroers en (overige) goede musketten" te zamen 120 man,naar het Zuidelijke kustgebergte van West-Curaçao. De Montero,die aangeboden had hen daarheen langs een "onbekend" of geheim pad in den nacht te voeren,strekte tot gids.Na 5 uur gaans kwam de troep onder een gebergte,waar hij zich laafde en het overige van den nacht doorbracht,zonder ontdekt te worden.

Op dat aanvankelijk succes volgde het geluk eenige Indiaansche ruiters onder schot te krijgen,en er drie van te kwetsen,wat genoeg was den noodigen schrik en confusie onder Spanjaard en Indiaan te brengen en hen op een wilde vlucht te doen slaan.

De expeditie begaf zich over St.-Marie naar St.-Jan,welks beestencoraal zij tot haar bivak inrichtte(17 Aug.).Van die eind-étappe uit,welke ze in 't geheel na 10 uur gaans bereikt had,bracht ze nog den volgenden middag, na bekomen te zijn van het eten van het schadelijke manchinille-appeltje,een bezoek aan St.-Martha.

12.De overgave van Curaçao.

Een schriftelijke sommatie,dreigend met overrompeling,noopte den Gouverneur tot het aanknoopen van onderhandelingen,welke op den 21sten Augustus 1634 tot het accoord van St.-Jan voerde.Daarbij stelde de Gouverneur Curaçao "met al hetgeen,dat er op was" in handen der Nederlanders,die op hun beurt op zich namen de geheele bevolking naar de Vaste Kust te voeren,met uitzondering van 20 Indiaansche families of gezinnen,om in dienst des overwinnaars te treden.De Spanjaard was eerst slechts bedacht geweest op vrijgeleide voor zich en de zijnen,doch Van Walbeeck,die zich zooveel mogelijk van de Indianen ontdoen wilde,had hem gedwongen borg voor hen te staan.

Padre Salvadore de Carmona,zich vrijwillig tot nakoming van het accoord in gijzeling stellende,reed met Van Walbeeck en diens troep in den avond van den beslissenden dag naar het Kwartier,'t welk na 7 uur,waarschijnlijk via Hato's pas,bereikt werd.

13.Vertrek der overwonnenen.

Met de Spanjaarden meldden zich slechts een 30-tal Indianen aan.Deze werden teruggezonden om de rest te halen, onder bedreiging van al wat Indiaan was als vijand te zullen behandelen.Die rest was n.l. bereid zich "onder onze gehoorzaamheid te begeven",doch ten eerste was er,daar de mais en ander groen gewas verdestrueerd was,voedsel-

schaarschte,en ten tweede: Van Walbeeck vertrouwde de Indianen niet. Immers, hij hechtte veel gewicht aan de Montero's raad slechts met weinigen hunner, noodig voor de proviandeering met vleesch, genoegen te nemen, zijnde allen "gansch paapsch en niet te vertrouwen....(en zouden) op "het eerste secours van de Vaste Kust den vijand weder... "toevallen".

Het dreigement had inmiddels het beoogde effect. Een paar dagen later (26 Aug.) leverden "alle de Indianen met vrouwen en kinderen (zich) in onze handen.....zoodat wij hen van onze zijde mede schuldig (waren) geweest, 't geen beloofd was, na te komen. Waarom wij den 27sten Augustus 1634 in de jachten de Brack en de Eenhoorn en het veroverde barkje alle de Spanjaarden met een groot deel van de Indianen gescheept hebben om ze naar de Vaste Kust te voeren en aan land te zetten, blijvende de reste met den Priester of Padre bij ons tot de wederkomst van 't jacht "De Brack"".

Van Walbeeck had uitdrukkelijk gelast den verscheepten geen leed of hinder aan te doen, en tot waarborg geëischt een schriftelijke verklaring dienaangaande van den Gouverneur of van een andere Spaansche autoriteit.

Le Grand, die de inscheping blijkbaar geleid heeft, - Van Walbeeck was met zijn correspondentie bezig op de "Groot Hoorn" - meldde dat "16 à 18 familiën" van Indianen achterbleven, een getal dat waarschijnlijker is dan dat van "Joannis de Laet": Historie ofte Jaerlijck Verhael van de verrichtingen der....West-Indische Compagnie", 't welk van 25 Familes spreekt.

B.DE COMPAGNIE EN CURACAO.

-.-

1.Om "het houden of verlaten" van Curaçao.

"De Eenhoorn",met den verfoeiden "wegwijzer" Otten als passagier,onder kapitein Jacob Jansz,die zich zeer verdienstelijk gemaakt had bij het bezeilen van de St.-Anna-monding,bracht Van Walbeeck's rapport en dat van Le Grand, beide van 27 Augustus 1634 naar Patria,waar het wel tegen het einde van October aankwam (1634). Gecommitteerden der XIX reisden dadelijk naar Den Haag,ten einde Prins Frederik Hendrik en de Staten-Generaal verslag te doen.De Vergadering van de XIX was diligent,al waren hare beslommeringen vermeerderd door het ontstane geschil met de Engelschen over het wederzijdsch gezag in Nieuw-Nederland.(1634) Reeds den 10den November (1634) rapporteerde een commissie uit haar midden ter Staten van Holland,omtrent Curaçao. Het was "bekwaam"om zoutpannen te maken,(had) twee kapitale havens en geen ankergrond daarbuiten,telde veel paarden en was"zeer bekwaam" tot weiden en bouwland.Een volgende deputatie begaf zich den 15den December d.a.v. ter Staten-Generaal,haar verzoek "om een extra-ordinaire subsidie tot maintien" van het eiland tot een bedrag van fl. 264.000.- met een kaart toelichtend.[1]

Eersten Kerstdag 1634 zeilde kapitein Cornelis Cornelisz Jol van de reede van Texel op het jacht "De Otter" met den last,in overleg met de Staten-Generaal genomen, het eiland niet te verlaten,daar dat "gansch niet dienstelijk of geraden gevonden" werd.

Een week te voren was reeds een geheime instructie opgesteld voor een vloot,die half April 1635 uit Pernambuco zou gaan,ten einde den vijand in de West-Indische wateren te bestoken.

Die vloot moest t.h.t. contact verkrijgen met Van Walbeeck en door dezen weer met Jol,die met "de Otter", "de Brack" en "de Katte" aldaar ging opereeren.Eventueel te bekomen "Prinsen en zwarten" (prijzen en negerslaven) moesten naar Curaçao gedirigeerd worden.

In Februari 1635 kwam aan Gecommitteerden der XIX de conqueste nog aanlokkelijker voor.Ze was van groote importantie,zoo om "de schepen van de Compagnie aldaar te ververschen met water,beestialen en vruchten",en bekwaam om "katoen,tabak,gember" en andere handelsgewas te winnen. Zeer geschikt was Curaçao "om den Koning van Spanja zijn retouren uit West-Indiën....onzeker te maken,wijl....de schepen uit Nova-Spanje (Mexico),uit Angola (met negerslaven) en andere plaatsen daaromtrent moesten passeeren". Bovendien konden in (zijn beide) havens in alle stilligheid en zonder van de Spanjaarden ontdekt te worden,uitrustingen van schepen worden gedaan,hetwelk in Nederland of.....in Engeland zoo bekwamelijk niet kon geschieden.

1.Die kaart was degene,waarop met cijfers de stokvischhoutbestanden,reeds gehakt of nog te hakken aan geteekend waren.De kaart in het werk van de Laet mag wellicht haar oorsprong vinden in de opdracht van Van Walbeeck aan den stuurman van "de Brack"(eind Nov.1634) "het eiland om te varen,en van hoek tot hoek de strekking en verheid volkomen af te peilen".Die stuurman schatte den omvang van Curaçao op 25 Duitsche mijlen.

Curaçao behoorde derhalve zoo spoedig mogelijk gefortificeerd te worden,vóór en aleer het door Spanjaarden of Portugeezen besprongen werd,ten einde van de beide havens uit ondernemingen "op alle quartieren in West-Indië tegen Spanje te volvoeren".

De Kapitein-Generaal en Admiraal,Prins Frederik Hendrik mocht de mogelijkheid tot verdediging van Curaçao nog in beraad houden (eind Febr.),schoon de ligging in betrekking tot het doel hem aanstond,de XIX en in 't bijzonder hun Kamer Amsterdam waren sinds Januari paraat tot de uitzending van een oorlogsjacht en een of twee vaartuigen met allerlei voorraad of behoefteschepen er heen. Het eiland was van te "groote consideratie om den Koning van Spanje afbreuk aan te doen en diens retouren te infesteeren",kwam te zeer in bedenking dien Monarch schade te berokkenen en diens thuisvaarders te kwellen,overlast aan te doen en in andere moeilijkheden te brengen,om rustig de eindbeslissing af te wachten.Zoo spoedig was de langdurige en harde vorst niet geweken of het jacht "de Swol" en het vrachtschip "de Bontekoe" werden "afgeladen" (Lente 1635),bekwamen hun volle vracht van benoodigdheden voor de conqueste en tevens hun vivres."De Swol" victualiseerde men voor 70 man gedurende 17 maanden,aangezien ze van Curaçao uit ter kruising moest gaan, "de Bontekoe" voor de uit- en thuisreis met inbegrip van den ligtijd,noodig tot het innemen van stokvischhout.Het offensief buitengaats,het defensief binnengaats en het retour van Curaçao tot stijving van de krijgskas hadden parallel te gaan.Toen dan ook,den 20sten April 1635 de Vergadering van de XIX het definitieve besluit kon nemen Curaçao "te mainteneeren" of handhaven was daarmee niet alleen de quaestie omtrent het houden of verlaten van het eiland,sinds de rapporten van 27 Juni 1634 in den boezem der Compagnie aanhangig,opgelost,maar lagen "de Swol" en "de Bontekoe" zeilree om nevens de vivres en het materiaal,zooveel volks of soldaten in te nemen als zij vervoeren konden.

Wat de Compagnie in 't algemeen,wat in het bijzonder haar Amsterdamsche- en Zeeuwsche Kamer,haar aandeelhouders tot een vast minimum bedrag,of haar hoofdparticipanten,omtrent het pro of contra van Curaçao mochten denken was bijzaak.In hoogste instantie maakten de Staten-Generaal,Souverein in dezen,gehoord Zijne Excellentie,den Prins van Oranje,uit wat Curaçao's naaste toekomst zou zijn.Hun mandataris,het Centraal Bestuur der Compagnie,de XIX,had zich daaraan te gedragen.

2.De Generaliteit verheft Curaçao tot operatie-basis in den vrijheidskrijg.

Frederik Hendrik,tot een bevredigende oplossing van het defensie-vraagstuk gekomen,juichte de occupatie van Curaçao toe en stond derhalve op "de maintenue" er van.Aandringend op spoed bij de fortificatie van het eiland,gaf hij tevens zijn welgevallen in Van Walbeecks beleid te kennen.

Hun Hoog Mogenden en hun geniale strateeg en tacticus wezen Curaçao zijn plaats aan op het krijgstooneel van de vrijheidsworsteling,door hen naar Amerika overgebracht.Dat tooneel besloeg toen de kust van het voorma-

lige Brazilië der Portugeezen en de West-Indische wateren. Daar: met het einddoel dat landbouwareaal van gezonde structuur in een Nederlandsche landbouwkolonie te herscheppen, hier: om er tot in het hart van Spanjes schatkamer, "onze vlooten.....te strooien, den vijand....zooveel werk (te) verschaffen en zulken vreeze aan (te) jagen, dat hij niet wist, werwaarts hij zich best keeren (zou)".

Curaçao nu, met zijn St.-Annahaven, welke men slechts uit haar sluimerend vermogen en latente energie had te wekken, nam nautisch en maritiem-krijgskundig een bij uitstek gunstige strategische positie in. Als ver vooruitgeschoven post in de Amerikaansche Middelzee tusschen de nabijgelegen Vaste Kust van Caracas, Coro, Maracaïbo en Cartagena en den Isthmus van Panama eenerzijds en de Bahama-eilanden anderzijds, kon Curaçao zijn wat Olinda of Pernambuco voor Brazilië en den Zuidelijken Atlantischen Oceaan in het bijzonder was, en kon het deze krijgshaven steunen. Van Curaçao uit kon men in de West-Indische kwartieren het juiste punt aanduiden, wáár met voordeel slag te leveren, en den juisten tijd bepalen, waarop dat te doen. Nautische gevechtseenheden konden van daar uit "avantage op den vijand zoeken", op avontuur kruisen gaan en jacht op hem maken, hem manhaftig, "met mannelijken moed op 't lijf vallen", en zijn schepen en goederen voor goede prijs verklaren. In het kort, tot benadeeling, tot "krenkinge van Spanje en tot verlichting van de Republiek" was Curaçao een ideale basis van operatie.

Die vijand had voor 't overige, naar den algemeenen regel in 1623 door de XIX gesteld als overwonneling aanspraak op een zoo moderaat mogelijke behandeling. Den ontwapenden tegenstander mochten noch de voeten gespoeld, noch mocht hij ter galg verwezen worden. Een autoriteit moest slechts voor uitwisseling tegen Nederlanders in krijgsgevangenschap gehouden worden, een mindere zoo spoedig mogelijk in vrijheid worden gesteld op een plaats, ver genoeg van het locale strijdtooneel verwijderd om daar andermaal als strijdkracht te kunnen ageeren. Maurits en Spinola hadden ook in dezen niet te vergeefs geleefd.

3. De Curaçaosche aanvalsvloot.

Tot het offensief zonden Bewindhebberen behalve "de Swol" het jacht "de Swaluwe" (Mei '35) en een oorlogssloep (Jun.), een kustvaarder, welke den naam kreeg van "de Nieuwe Boot", in tegenstelling van een dergelijk vaartuig, 't welk voor locale diensten aangewend werd. Beide kregen Curaçao tot vaste standplaats, beschikkende over 32 matrozen, aan te vullen met soldaten.

Van Walbeeck kreeg verder in opdracht zich aangaande de offensieve bewegingen van de wisselende en vaste stationsschepen met Jol te beraden, die intusschen van Bewindhebberen het oppercommando over hun scheepsmacht in de West-Indische wateren bekomen had, onder aanbeveling bij voorkeur op Curaçao "te overwinteren".

Later - einde 1638 - vereenigden Bewindhebberen het civiele commandement van den Directeur en het militaire van den troepencommandant in het maritieme commando van een zeeofficier - basisbevelhebber -, die den titel ontving van Directeur en Kapitein (Opperhoofd). Een volkomen logische vereeniging van functiën, toen het de-

fensief voldoende geconsolideerd was om de primordiale beteekenis van Curaçao als vlootbasis voor aanval en verdediging te doen gelden. Ook een uiting van grootere zelfstandigheid dan een Directeur en Politieke Raad in Brazilië bezat.De eerste functionaris als zoodanig was Jacob Pietersen Tolck,die in Braziliaanschen dienst den rang van equipagemeester bekleed had.Aan het hoofd van twee honderd van zijn matrozen had hij b.v. deel uitgemaakt van het leger voor het Arrayal (1635).In 1637 (Aug.)was hij gerepatrieerd.

Het paar stationsschepen breidde zich uit tot een aanzienlijk eskader van 's Lands oorlogsschepen,welke tot alle exploiten op den vijand gebruikt kon worden."De Swol, Catte,Brack,Cemphaen,Bonte Kraai,Neptunes, ""A, B, C"", Postpaerd,Paroquit (Parkiet) en Reael" behoorden er toe. Ook de beide opvolgers van Tolck,Jan Claesen van Campen en Petrus Stuyvesant beschikten over een koloniale scheepsmacht.De eerste gaf b.v. in 1641 zijn instructies "aan de respectieve kapiteinen in West-Indië kruisende",en de tweede belegerde in 1644 met zijn Curaçaosche vloot St.-Martin gedurende 28 dagen (voor medio Mei).Het is mogelijk,dat die vloot daarbij de hulp van andere gemonteerde schepen gehad heeft,intusschen was op 1 September 1644 nog op Curaçao,behalve het jacht "de Paroquit" en een oorlogssloep, "de Swol",Kat en Neptunes" gestationneerd,te zamen 51 stukken geschut en 162 koppen voerende.

Jol was intusschen niet zoo ingenomen geweest met Curaçao,had liever de Caraïbische vlootbasis verlegd willen zien naar de Oostkust van den Isthmus van Panama aan Kaap Nombre de Dios bij Porto Bello.Daar was een schoone landouwe met een overvloed van lijftocht,en de inboorlingen waren er den onzen zeer genegen.De Engelschen sloegen er reeds een oog op,zoo berichtte hij in 1640.

4.De subsidiëering.

Mocht,gelet op het natuurlijk verband tusschen aanvals- en verdedigingsoperatiën onverwijlde bevestiging van Curaçao een eerste eisch zijn,die voorwaarde werd op haar beurt in zekere mate beheerscht door het financiewezen der Republiek met zijn ongelukkig quotenstelsel,uit welker opbrengst de subsidies van de Generaliteit voor de Compagnie moesten voortkomen.De rechtsgrond voor die subsidiëering lag in haar krijgsvoering ten behoeve van het gezag der Republiek.

Had de Provincie Holland haar quoten over 1632 en '33 nog niet aangevuld,ook de 7 ton over 1634,der Compagnie toebedacht,bleef maar uit,gezwegen nog van den bijslag van fl. 246.000.- voor de fortificatie van Curaçao speciaal bestemd.

Het grootste financiëele obstakel wierp Amsterdam op,welke machtige stad haar geldbeurs niet opende vóór haar beginsel van vrijen handel tegen recognitiën (uit- en invoerrechten) het gewonnen had in 't bijzonder van Zeeland,welke provincie in de Compagnie een absoluut monopolist wilde blijven zien.

Nog midden 1635 (5 Jun.) hadden de Staten-Generaal de Provincie Holland moeten aanmanen toe te stemmen in de subsidie en den Curaçaoschen bijslag over 1634.En dat ondanks het feit,dat de Staten van Holland met betrekking

tot dien bijslag erkend hadden,dat de Compagnie "meer moest worden geconsidereerd een zake van Staat als van Koopluiden te zijn,meer te drijven zaken van Staten als affairen van kooplieden."

5.De Kamer Amsterdam belast met de zorg voor Curaçao.

Inmiddels toch hadden de XIX,na hun opdracht aan Van Walbeeck op het eiland te blijven (Dec.1634),en na de definitieve beslissing "Curaçao te mainteneeren" (Apr.'35) alle voorgaande besluiten aangaande de equipagiën daarheen bekrachtigd.Tevens bepaalden zij,dat de Kamer van Amsterdam alle volgende uitrustingen van schepen derwaarts zou bezorgen en financieren.Daartegenover zou die Kamer de subsidiën van de provinciën benevens alle voordeelen en retouren van het eiland bekomen.Met die resolutie bevestigden de XIX de maatregelen,welke de Kamer reeds bij voorbaat genomen had,onder instelling van een college uit haar midden:"de Commissarissen voor Curaçao".Deze commissie smolt spoedig ineen tot een voor Nieuw-Nederland en Curaçao (30 Jun.1636). Daarmee was het patroonschap van de Kamer Amsterdam over Curaçao ingeluid,welk domein,na van zijn maritiem-krijgskundige functie ontheven te zijn (1648),en na het verlies van Brazilië (1654),zoo goed als volkomen een koloniale ambachtsheerlijkheid dier Kamer werd.

6.De intendance van het Curaçaosche domein.

De zorg voor de intendance van het Curaçaosche domein berustte derhalve wat haar uitvoering betrof bij de Kamer Amsterdam,welker bestuur daartoe op zijn beurt uit zijn midden Commissarissen "voor het Curaçaosche besogne" aanwees of commissies vormde voor droge en natte vivres, voor aanmonstering,voor oorlogs- en ander materiaal e.d.g.

De verschillende intendance-formaties van voorziening,van aan- en afvoer,met de XIX aan het hoofd,namen veel tijd en moeite in beslag.

Bovendien was de bezetting en versterking van Curaçao geen op zich zelf staande onderneming.Curaçao,operatie-subject zijnde van de tweede orde,was,hoe gewichtig ook,ondergeschikt aan het hoofdmotief voor de operatiën,de verovering van Brazilië.De legerleiding,die maar steeds veel geld vroeg en de Compagnie met haar subsidie-misère,die niet scheutig kon zijn,geraakten in wrijving m.n. nadat de verovering van Pernambuco,Pariba en Rio Grande en het "nutbaar maken" van die Capitania's voor de Republiek de laatste in groote financieële moeilijkheden had gebracht, welke bezwaren reeds in Juli 1635 schrijnden.

Van Walbeeck's herinnering in zijn brief van 27 Aug.1634 aan het verlies van Saguntum ten gevolge van het talmen van Rome als waarschuwing bedoeld tegen alle gedraal ten opzichte van Curaçao,was evenwel meer aan het adres van het stroeve federalistische Staatsbestel met zijn gedifferentieërde geledingen,waarvan ook de Compagnie deel uitmaakte,dan aan de Vergadering van XIX op haar plaats,al mocht ook van dit bestuur in betrekking tot Curaçao gezegd worden,dat het "wel verhoopt hadde minder oorloge en meerder negotie".Stijving van de oorlogszenuw, aanvulling van de berooide krijgskas,was toch wel een conditio sine qua non.

Bewindhebberen in zake het politieke middel van den handel en zijn voedster de zeevaart meer deskundig dan in dat van de krijgsvoering,wisten wel,dat zij van de Curaçaosche conqueste een operatief orgaan moesten maken, doch over den juisten weg daartoe verkeerden zij evenzeer in het ongewisse als dat het samenstel van de onderdeelen hun klaar voor oogen stond.Van Walbeeck en Le Grand maakten hen ook niet veel wijzer,bepaalden zich ten aanzien van de defensie-grondslagen tot algemeenheden,en konden, niet wetende,wat men in Holland met het tegengevallen Curaçao voor had,geen wel overwogen lijst van aanvragen inzenden (27 Aug.1634).

Min of meer op den gis had de Kamer Amsterdam "de Swol" en "Bontekoe" bevracht,toen ze daar op den eersten troep soldaten deed inschepen.Aan het zelfde euvel leed ook in zekere mate het na-schip "de Salm".Bovendien had men nog verkeerd gelezen ook: Van Walbeeck had wel geschreven dat t.z.t. op Curaçao zelf steen en kalk verkrijgbaar zou zijn,doch daarmee niet bedoeld,dat ze er momenteel niet aangevoerd behoefden te worden.Integendeel,hij had er instantelijk met het houtwerk en de pannen voor onderdak om gevraagd.

De beide eerste schepen vertrokken met de missives van Bewindhebberen d.d. 24 en 27 April 1635,het derde op 8 Juni d.a.v.(Ze bereikten hun bestemming succ. 16 Juni en 12 Augustus 1635,om er het eerste secours van volk,vivres en andere verplegingsvoorraden met inbegrip van oorlogsmateriaal te ontschepen).

Tot den opbouw van de nieuwe samenleving bevonden zich aan boord van de eerste twee schepen: Laurens Pietersz.,vrij man of colonier,landbouwer voor eigen rekening,met zijn twee boerenknechts,- Jan Claesen van Campen, den gewezen Commandeur van St.-Martin,nu als zoutexpert en verder als autoriteit op maritiem en oeconomisch gebied,- en de proponent Fredericus Fiteus als predikant, gunstig uit Pernambuco "in leer en wandel" bekend.Luitenant Willem Spennels,hoog aangeschreven bij Kolonel Artichofsky,den bevelhebber van de Nederlandsche troepen in Brazilië,tezelfder tijd als Van Walbeeck en Le Grand beëedigd,ging ook mee.Op "de Salm" was geëmbarkeerd Kapitein David Adam Wiltschut,die t.z.t. Le Grand als commandant vervangen moest,en verder de Luitenant Joachim van Oosterzee en de vendrig Jan van Groen.

Het tweede secours van volk,vivres en materiaal volgde eerst een klein jaar na het eerste.Den 24sten April 1636 nam de Kamer Amsterdam daartoe het initiatief door het besluit een schip te huren en haar commissarissen te belasten met het maken van een raming van de te zenden benoodigdheden.Met de uitrusting van het op den 8sten Juni van het verloopen jaar vertrokken schip "de Salm" tot grondslag maakte zij er een spoedexpeditie van. Reeds had zich Gilles Jansen Speelvelt als supracargo op "de Geele Lelie" naar Curaçao aangeboden en tevens zich bereid verklaard als geleider met den rang van korporaal over de er mede vertrekkende soldaten mee te gaan,toen Van Walbeeck's "memorie,van 't geen op Curaçao van doen was" den 26sten Mei ter Kamer verscheen.Direct bepaalde men de hoeveelheid vivres op de behoefte van 400 koppen gedurende een jaar,doch vond spoedig uit,dat de ruimte, welke "de Geele Lelie" bood,niet toereikend was om alle

brood en potspijs,bouwmaterialen en equipagebehoeften, zoomede ammunitie van oorlog te bergen.Men besloot daarom nog een tweede schip te charteren (16 Jun.)."De Geele Lelie" vertrok tegen het einde van Juni 1636,althans kort nadat haar schipper zijn commissie van kapitein-ter-zee bekomen had (19 Jun.),en zou Curaçao waarschijnlijk einde Augustus 1636 bereiken.Het suppletie-schip "de Haringh" volgde eerst een zestal maanden later,waarschijnlijk kort na den eersten December 1636,toen het zijn schipper bekwam.De uitrusting van "de Brack" en die van de expeditie van Jol hebben ongetwijfeld het tijdstip van zijn vertrek vertraagd.De huisvrouw van Wiltschut met haar dienstmaagd had,aangezien "de Brack" niet rechtstreeks naar Curaçao ging,verlof gekregen er mee te gaan.Als wind,stroom en Duinkerker kapers het genadig geweest zijn,bereikte het Curaçao denkelijk einde Februari 1637.

In 1637 en in '38 bleven Bewindhebberen wel niet in gebreke het jaarlijksche behoefteschip te zenden ter aanvulling van wat op Curaçao noodig was.Volgens Blok zou Johan Maurits van Nassau in eerstgenoemd jaar Curaçao hebben bevestigd,doch het is wellicht juister,althans meer aannemelijk,dat feit in 1639 te stellen.Einde 1638 toch droegen Bewindhebberen niet alleen het gezag aan Directeur Tolck op,maar zonden tevens ter ondersteuning daarvan eenige schepen en jachten uit,voorzien van bootsen krijgsvolk,en Tolck rapporteerde d.d. 6 September 1639, dat hij over Curaçao's oeconomischen toestand geen definitief oordeel uitbrengen kon,wijl hij en de zijnen tot dien datum "met alle man de handen vol werk gehad hadden met het Fort op te maken" of te voltooien.

7.Oeconomische plannen met Curaçao.

Eenmaal besloten tot de maintenue van Curaçao,stelden Bewindhebberen naast de ontwikkeling van zijn paragone St.-Annabaai van krijgshaven tot algemeen scheepvaartstation,zich die van het productievermogen van den insulairen bodem ten doel.Zij voorzagen Jan Claesen van Campen, die niet alleen van zout maar ook van cultures verstand had,van een instructie (19 Apr.1635),en zonden kort daarna,waarschijnlijk met "de Salm" (8 Jun.'35) aan Van Walbeeck een rapport,buiten hem om door de Commissarissen tot de besognes van Curaçao opgemaakt over de gelegenheid of plaatselijke gesteldheid van het eiland.Het ging vergezeld van verschillende zaden,waaronder die van rogge en Barbarijsche tarwe,om uit te maken,behalve de insulaire aard- en halmgewassen,"waartoe de grond genegen was en best diende gebruikt te worden".T.z.t. zouden ze regelen stellen op het hakken van stokvischhout,ten einde het bestand er van tegen uitrooiing te beschermen.

Ondanks zijn hoofdrol van operatie-basis verloor men ook bij Curaçao het einddoel van de stichting van een agrarisch Nederland in Amerika niet uit het oog.

Zoowel voor militaire desseinen of operatie-plannen,als voor oeconomische aangelegenheden waren Bewindhebberen uit op aardrijkskundige beschrijvingen en kaarten,niet alleen met betrekking tot de Curaçaosche eilanden,maar ook en in 't bijzonder tot het erlangen van geographische gegevens en karteeringen van de overliggende Vaste Kust tot en met Maracaïbo.

8. De taak op Curaçao in resumé.

Op het in,door en om den vrijheidsoorlog ter zee bemachtigde Curaçao bestond de Nederlandsche taak op Curaçao,in het inrichten ervan als krijgshaven voor de marinevloot en voor die der gemonteerde of bewapende koopvaardijvaart in de Caraïbische wateren.Als vlootbasis moest die haven eensdeels dienen voor desorganisatie van den tegenstander,anderdeels tot het verschaffen van een veilige ligplaats aan schepen van oorlog en van hun handel,om hun voorraden aan te vullen,hun onderhouds- en herstellingswerkzaamheden uit te voeren en zoo noodig het bootsvolk eenige rust en afleiding te bezorgen.In 't bijzonder moesten de schepen,welke te lijvaart of ten W.van Curaçao gekruist hadden,zich er van victualiën en van andere équipage-behoeften voorzien om wederom op oorlogskans uit te varen.Aanloophaven moest het zijn voor schepen uit Brazilië en van elders;- depôt-haven waar levenlooze en levende oorlogsbuit,-goederen en negro's - opgeslagen kon worden,zout van Bonaire opgetast en krijgsgevangenen in hechtenis verblijven tot hun uitwisseling,en convooi-haven, waar de zoutvaarders op de Vaste Kust gewapend geleide konden bekomen.Een bakkerij van hard brood voor de schepen mocht er evenmin ontbreken als de gelegenheid om te kielhalen of krengen en om,in den ruimsten zin van het woord,te kalefateren.

Om veilige ligplaats en veilige in- en uitvaart van de marine- en handelsvloot te verzekeren,moesten de toegangen tot de vlootbasis hun steun in verdedigingswerken vinden.Zulk een defensief diende er op gericht te zijn den vijand buiten het eiland,en het vaarwater van de St.-Annamonding voor de eigen vloot vrij te houden.De ingangen toch van Fuik en St.-Barbara moesten door het laten zinken van steen en wrak ontoegankelijk gemaakt of "toegezonken" worden.

Tot stijving van de krijgskas der Compagnie kwam vooreerst slechts export van stokvischhout in aanmerking. De insulaire landbouw en veeteelt dienden in de eerste plaats ontwikkeld te worden ten behoeve van de eigen huishouding,terwijl voor exploratie en vestiging van bedrijven verder aan bod kwamen Bonaire,Aruba en de Overwal,de Vaste Kust,een en ander gepaard gaande met karteering, niet het minst ten behoeve van Bewindhebberen om dezen bij het bepalen van hun desseinen tot richtsnoer te strekken.

C. CURAÇAO EN ZIJN ORGANISATIE.

1.De Politieke Raad.

De bestuursorganisatie van Curaçao was,gelijk die van alle andere conquesten,overeenkomstig de desbetreffende voorschriften van het algemeen West-Indische Regeerings-reglement van 1629 (art.20).Onmiddellijk na de overgave van het eiland moet zich dan ook het eerste Regeeringscollege van Directeur en Raad of Politieke Raad van Curaçao geformeerd hebben,waarin Van Walbeeck en Le Grand resp. 1ste en 2de stem hadden en waarbij Lubbert Jansz. secretaris en fungeerend fiscaal was.Trouwens genoemde drie personen waren succ. als Directeur,Commandeur en Secretaris uitgezonden.

Gemodelleerd naar het College van de Raden van West-Indië,het hoogste W.I. koloniale overheidsorgaan, gezeteld te Pernambuco,zooals het Reglement van 1629 zich dat dacht,maar daaraan vooreerst meer in theorie dan in de practijk ondergeschikt,bestond einde 1635/begin '36 het ambtelijk insulaire regeeringscollege uit acht ambtenaren.De leden teekenden hun namen aldus:Johannes van Walbeeck (directeur),David Adam Wiltschut (commandeur van de militie),Jan Claesen (van Campen,in rang: equipagemeester),Casper Goversen (kapitein van het gestationeerde jacht),Wilh.Spendlone (luitenant,waarschijnlijk alias Spennels),Joachim van Oosterzee (luitenant), Johan van Groenenborgh (waarschijnlijk alias vaandrig Jan van Groen) en Peter van Houten.

Die Curaçaosche Raad leed een gevoelig verlies door den dood van den secretaris Lubbert Jansz. op 22 Januari 1636.

Met de gezagscentralisatie van 1638 ging in dien Raad het militaire element overwegen,welk overwicht ook na 1648 zich gelden deed.Zoo stonden in 1656 b.v. den toenmaligen vice-directeur ter zijde een luitenant,een vaandrig,een cornet en een sergeant.

2.De drie perioden van vestiging (1634 - '39).

Viel het gemakkelijk aan de nieuwe menschenmaatschappij een bestuur te geven,de inrichting van haar defensieve,nautische en oeconomische huishouding had heel wat meer voeten in de aarde.

De last tot de verovering van een phantastisch Curaçao,- van een rotseiland van natuurlijke sterkte met landouwen en weiland,met een ruime besloten haven en ballast van zelfgevormd ruw zout,met een veestapel en rood hout als boschproduct,en bewoond door onderworpen naturellen of inheemsche Indianen,- de quaestie van het houden of verlaten van het Curaçao der werkelijkheid,- en de eindbestemming daarvan tot vlootbasis mochten in de Republiek schier onafgebroken in elkaar overgegaan zijn, hun realisatie splitste de organisatie der Curaçaosche huishouding in drie perioden.

De eerste periode,die der bemachtiging,waarin de werkelijkheid zich opdeed en haar eischen stelde,waaraan gehoorzaamd moest worden,liep van einde Juni tot einde

Augustus 1634.Op haar volgde een tijdruimte van onzekerheid en de gevolgen daarvan,eindigende tegen September 1635,al had Jol te voren de boodschap tot blijven gebracht, (22 Febr.),"de Swol" die van het maintenue (16 Jun.),en was een en ander door "de Salm" geaccentueerd geworden (12 Aug.). De derde of definitieve periode,het vierjarig tijdperk van bevestiging duurde van September 1635 tot September 1639.

Gebrek,ontstentenis en onjuiste aanvoer van bouwstof moesten op den groei en het samenstel van het huishoudelijk organisme,onder den druk van de algemeene oorlogsconjunctuur en van de factoren afstand en tijd een vertragenden invloed uitoefenen,een controverse teweegbrengen tusschen het Opperbestuur en zijn uitvoerende ambtenaren, Van Walbeeck en zijn staf.Over plichtsbetrachting,volhoudingsvermogen,over het optimisme,dat van den nood een deugd weet te maken beschikten Van Walbeeck en de zijnen genoeg om zich zoo goed mogelijk te weten te redden en te behelpen,en de zaken te dirigeeren niet altijd zooals zij wenschten,maar zoo goed zij konden.

3.De aanwezige bouwstof voor het organisme.

Bij den aanvang van de tweede periode beschikten Van Walbeeck en Le Grand over een troep soldaten van 200 man,waarvan "de wakkersten" echter,wegens de minderwaardige bewapening slechts het getal van 120 gehaald hadden. Verder hadden ze slechts 1 timmerman,Joost Jansen van Beckhoven.Daar stond tegenover,dat ze de matrozen van "de Groot Hoorn",wanneer die voor den scheepsdienst niet noodig waren,aan land gebruiken mochten.

Wat de fourageering betrof,men teerde op de vivres, vier maand te voren bij de uitreis medegegeven.De hoeveelheid voor de soldaten was berekend geweest op 9 maanden kost en 3 maanden vleesch,spek en olie,zoodat einde Augustus 1634 aan kost(broodmeel,potspijs) er nog maar voor 5 maanden voorraad was,waarvan de vaquero's ook hun deel moesten hebben.

Materiaal voor de defensie was er niet meer: "door gebrek er van wist men nauwelijks wat bij de hand te nemen".De medegebrachte voorraad voor een imaginair Curaçao bestemd (zie II.6),was opgegaan m.n. aan 't Kwartier en aan de batterij van "de Punt",aan hutten en stellingen. Geen houtwerk en pannen dus voor een woongelegenheid van het garnizoen,voor logiën of magazijnen voor vivres,oorlogs- en scheepsmateriaal.De soldaten vonden slechts beschutting onder eenige oude zeilen,wat voor seizoenziekten in den komenden regentijd deed vreezen.In verband met de harde grondgesteldheid,welke het maken van latrines m.n. aan de Punt belette,gevoelden zij sterk het gemis aan potten.

Tot aan de komst van "Swol en Bontekoe"(16 Jun.'35) stond men derhalve voor verschillende moeilijkheden inzake de proviandeering.Verwilderd vee was er wel,doch de jacht met slingers daarop verstond de vermeesteraar niet. In het bereikbare beestiaal had de Augustusmaand een groot gat geslagen.Wel is waar belette dat der bezetting niet,vee van Ascencion met het oog op den naderenden winter- of regentijd in 't Kwartier onder te brengen (half Sept. '34) en schapen op eilandjes van het Schottegat op

te bergen (eind Dec.'34),doch naarmate de Indiaansche vaquero's meer en meer onder den invloed van den Spanjaard kwamen,hokte de vleeschvoorziening onderscheiden malen in ernstige mate.Tegen half 1635 bracht men het rantsoen terug tot 1 3/4 pond versch brood,en viel er geen potspijs meer te verstrekken. Dat was een ernstig gemis.Om potspijs van meel,gort,witte boonen,stokvisch e.d.g. draaide in 't algemeen,de geheele legervoeding,die op haar beurt de gansche krijgsvoering beheerschte."Potspijs sterkte en voedde de buiken; (zonder die) geen magazijn, geen tocht,geen exploit,geen victualiseering van een schip".

Van Walbeeck mocht al eens een buitgemaakt scheepje met een lading wijn bekomen,hem door een kruisend jacht toegezonden of aangebracht,(een wijnprijs),of op soortgelijke wijze in het bezit geraken van een meelprijs,het leven,naar krijgsgebruik op kosten van den vijand,ging maar matigjes.

4.Het eerste secours van volk,vivres en materiaal.

De "Swol" en de "Bontekoe" geankerd den 16den Juni 1635 en de "Salm",den 12den Augustus d.a.v.,zetten ten slotte de eerste hulptroepen aan wal en losten lijftocht of proviand voor de bezetting,alsmede bouw- en oorlogsbenoodigdheden.Normaliseerden de ladingen van de beide eerste schepen de proviandeering,het laatste bracht niet alleen "kloeke officieren en een goede troep soldaten aan",doch ook het materiaal,"waaraan op 't hoogste gebrek was".Voorspoedig was de reis van "de Salm" niet geweest. Ze was twee maal met Duinkerker kapers slaags geweest,en op Wight waren haar op last van den Koning 37 soldaten van Engelsche nationaliteit "afgeperst" geworden.

Loste het eerste secours het voedingsprobleem op, niet ging het zoo met dat der verdediging.De militie of het krijgsvolk bracht het niet van 200 op 500,welke laatste sterkte noodzakelijk voorkwam in verband met de verspreid liggende wellen en de vele buitenbaaien van het in dien zin ongedacht "groote eiland",terwijl men bij het uitkiezen van het materiaal geen rekening bleek gehouden te hebben met de noodzaak om op een rotsbodem onder een strakken azuren hemel een vesting te bouwen,welke aan de watervoorziening bijzondere eischen stelde.

Niet alleen in getal schoot de militie voor den veld- en bezettingsdienst te kort,maar ook in haar moreel. Het bootsvolk was in 't algemeen te vertrouwen.Daarentegen schuilden onder het krijgsvolk veel vreemdelingen, m.n. Franschen en Engelschen,welke omstandigheid mogelijkheden meebracht van tuchteloosheid,dienstweigering en verraad.Bovendien had Le Grand indertijd bij de monstering niet alleen het manco in de bewapening geconstateerd,maar ook bevonden,dat in de dienstvoorwaarden een bepaling ontbrak,welke den huursoldaat de verplichting oplegde tot het verrichten van werkzaamheden,welke niet die van een vechtsoldaat waren.Bereids had hij "met ronde woorden" op dat gemis de aandacht gevestigd,maar Bewindhebberen hadden er nu eenmaal niet in voorzien.Misschien schoren zij het dienstverband van den matroos,die "zout maakte",stokvischhout hakte en dergelijk werk in verband met de verscheping deed,met dat van den soldaat over een

kam,doch dat getuigde dan niet van juist inzicht in de psyche van een huurtroep.

5. De voeding.

Na "Swol en Bontekoe" kon de rantsoeneering haar gewone verloop hebben.

Eind November 1635 b.v. kreeg elke bak van zes man 8 kannen potspijs "zonder olie" en om den anderen dag versch vleesch.Die aan het defensief werkten ontvingen wekelijks boven 't rantsoen een versch brood van 2½ pond gebakken in den oven,welken men in het Kwartier had moeten laten staan,en ½ pond kaas.Bovendien kregen zij een oorlam van brandewijn en 's avonds een "mutsje" (plm.1/4 L.) Spaanschen wijn.

Op 23 Maart 1636 was men echter heen door boter, kaas,stokvisch en Franschen wijn.Ook was de Spaansche wijn bijna verbruikt en had men slechts vier "varkens"(vaatjes) brandewijn over.Er waren nog 70 vaten meel,34 vaten gort, 27 vaten witte erwten en 19 vaten boonen over.Aan vleesch en spek had men nog maar 25 vaten van elk,aangezien "in de zomermaanden" het beestiaal zoo vermagerd was,dat men tot die ingezouten waar zijn toevlucht had moeten nemen.Aan olie waren er intusschen 8 amen van 4 anker,aan azijn 5 leggers van waarschijnlijk 360 kan aanwezig.

6. Het bouwmateriaal.

Aan het min of meer op goed geluk in Amsterdam bijeengebrachte materiaal ontbrak om te beginnen tras voor waterbakken,ofschoon cement gestuurd was en evenzeer blauwe klinkers er voor.

Aan andere klinkers was er nauwelijks genoeg voor een kruitkelder.Gelukkig had "de Salm" pannen aangebracht. Het houtwerk was over 't algemeen te licht.Batterijen en stellingen vorderden zwaarder balkdelen of -planken,en voor schouwkens,platboomde schuitjes met platte voor- en achtersteven,waren zwaarder delen van vurenhout noodig. Die schouwkens behoefde men om water uit het Kwartier naar de Punt te brengen,paard en mensch over te zetten ter vermijding van een toer om het Schottegat,en verder voor verschillende andere doeleinden als het aanvoeren van kleiaarde.Een groot gemis bleek mede het gebrek aan kuiphoepels en aan leggers of watervaten,ten behoeve van de Punt.Ook ontbrak sterk takelwerk om kanonnen in de affuiten te stellen.Als surrogaat voor klinkers en kalk dienden koraalsteen en kleiaarde,doch tegen October '35 brandden matrozen,die het in Oost-Indië geleerd hadden, de eerste insulaire kalk.In die maand was men tevens zoo gelukkig ettelijke leggers van een viertal binnengekomen schepen te bekomen.

De aanvrage van 27 Juni 1635 om materiaal bleef echter onbeantwoord,zoodat men op 18 Maart d.a.v. men niet meer bezat dan het overschot van datgene 't welk op 12 Augustus te voren aangevoerd was.Dat restant bestond uit:"geen behoorlijk huis-timmermans gereedschap,geen houtwerk met allen,geen soort van kleine spijkers,niets als 5-,6- en 7- duimers en dubbele middelnagels,geen klinkers tot waterbakken,geen gebakken steen om te verwerken,geen tegels of plavuisen tot de ovens,geen pan-

nen tot dak, geen gezifte kalk tot cement". De smidse was nog zeer sober van ijzer, veerstaal en smeekolen voorzien. De beslagen schoppen (25) voor het steengruis, dienden vermeerderd te worden. De spaden (69) gebruikte men slechts voor klei spitten. In de plaats van de versleten houweelen behielp men zich met half omgebogen versleten bijlen. Verder bediende men zich van hakmessen (141), landhouwen (7) of hakken voor grondbewerking en van bijlen (300 groote en kleine). Voor vervoer van materiaal te land dienden groote (42) en kleine (50) wagens, voor dat te water behielp men zich met een oude boot van de "Groot Hoorn" ("de kleiboot") en een overgenomen schuitje van "de Swol" om water en hout te halen (de waterboot). Water schepte men met leeren emmers.

7. <u>"Equipage-behoeften" of scheepsbenoodigdheden.</u>

Voor de inrichting van de haven tot marine-basis hadden Bewindhebberen reeds een goede hoeveelheid materiaal, als teer, pek, harpuis, zwavel in tonnen of vaten, zeilgaren in ponden en werk in kluwens bijeengebracht. Doch wilde Curaçao als marine- en aanloophaven ook verder aan zekere eischen voldoen, dan moesten de komende en gaande schepen er geproviandeerd kunnen worden en er gelegenheid tot kalefateren vinden in den ruimsten zin van het woord. Te dien einde nam Van Walbeeck van "de Salm" zoowel gort en boonen als hard brood tegen kostprijs over (Sept. '35). Hard brood was naast potspijs een eerste vereischte voor reisprovisie. De eerste werf van het eiland had (Mrt. '36) bovendien dringend behoefte aan zeildoek en aan lijk of touw tot omboording er van, benevens aan alle andere touwsoorten.

Scheepstimmergereedschappen en stuurmansbenoodigdheden moesten tevens voorhanden zijn. Van de laatste m.n. loodlijnen, kompassen en nachtglazen of zandloopers, halve uren of acht glazen aanwijzend.

Noodzakelijk was verder een opslag van eikenplanken, zoowel tot reparatie als tot het vervaardigen van scheepszwaarden. Voor bootenbouw was zoowel genoemd hout als "schuiteplank", voor biscaysche sloepen ook wagenschot noodig.

8. <u>De bezetting. (1635)</u>

De militie van Curaçao groeide van 200 man, waarvan "de wakkersten" echter, wegens de minderwaardige bewapening slechts het getal van 120 gehaald hadden, door het secours tot hoogstens 350 bruikbare krijgers aan.

Van Walbeeck en Le Grand hadden unaniem de noodzakelijke legersterkte op 500 man gesteld. Aan infanterie achtten zij voor de kustbezetting 300 "kloeke soldaten", aan cavalerie 100 ruiters, aan non-combattanten 100 man noodig, de eerste te bewapenen ten minste met 150 vierroers, en de ruiters te voorzien met carabijnen en pistolen. Verder behoorden tot de uitrusting 100 lange pieken en 100 springstokken. Doch ondanks toezending van een kaart, aantoonende hoe de vijand naar zijn believen met cano's landen kon, schenen Bewindhebberen voor de militie van Curaçao, met inbegrip van de treinspersonen, 400 man voldoende te achten.

Den 24sten October 1635 bedroeg de geheele bezetting van Curaçao,uitgezonderd de half honderd Indianen, uit 412 koppen,10 civiele en militaire autoriteiten,350 soldaten op zijn hoogst,32 matrozen voor het jacht "de Swaluwe"en "de Nieuwe Boot" en 20 non-militanten.Van laatstgenoemden was één timmerman,een ander werkbaas van zijn ambacht.Drie waren landbouwers.Uit de rest had zich een zevental tot metselaar ontwikkeld."In 't Kwartier tot bewaring van de waterplaatse",of wel,lagen 160 man zoo voetvolk als ruiters,de rest diende aan de Punt.De matrozen waren,ook aan wal,mannen van zessen klaar.

9. <u>Het verdwijnende geïmporteerde Indiaansche element.</u>

In verband met hetgeringe getal Indianen,'t welk zich in de legerplaats der Nederlanders gemeld had,en het ultimatum,dat men den overigen gesteld had om ze te kunnen verschepen,mag aangenomen worden,dat aan de 50 à 60 achtergebleven Indianen,ten hoogste uitmakende 20 gezinnen,de verwisseling van meester niet onwelgevallig was.

Van Walbeeck had al ras uitgevonden,dat de Indianen van Curaçao geen autochthonen waren.Maar hij had er toch noodig,zoowel voor het "vaquajeren" of beesten vangen,als voor inlichtingen omtrent de gesteldheid van het eiland. [1]

De vaquero's kwamen in de soldatenmenage en kregen hun kostgrondjes om zoo spoedig mogelijk in eigen onderhoud te kunnen voorzien.

Doch schier van den aanvang af was de Spanjaard gaan tornen aan de contractuëele verhouding tusschen den naturel en diens nieuwen meester,had hij den vaquero gesteld tusschen het dilemma van trouw of ontrouw. De verschijning van een Spaansche vloot tot ontzet was lang niet denkbeeldig,de relaties der Indianen met den overval, m.n. door den familieband waren innig.Die beide factoren wist de Spanjaard handig aan te wenden voor zijn spionnagedienst en voor zijn taktiek om de Nederlanders van hun veejagers te berooven.Daarbij kwam,dat Van Walbeeck,zoolang "de mainteneeringe of quitteeringe van Curaçao" dubieus was,den Indiaan niet "onze bescherming tegen de Spanjaarden" had kunnen toezeggen,hun niet den status van Nederlandsch onderzaat vermogen te geven.Hadde hij dat gedaan en liet de Republiek Curaçao schieten,dan zouden de Spanjaarden terugkeeren en de genaturaliseerde Indianen als overloopers behandelen.Het gevolg van een en ander was,dat eind October 1635 "de kloekste Indianen met de vijandige cano's d'een voor d'ander" naar de Vaste Kust geëclipseerd waren en de rest,behalve enkele veejagers, meer tot last dan tot nut van de bezetting strekte.Dat lastpak zou men wel naar Hispaniola gebracht hebben,waartoe juist scheepsgelegenheid was,ware het niet,dat men het familieleven van den veejager niet wilde verstoren.

Aldus verliep het troepje achtergebleven Indianen en daarmee de zendingsarbeid op Curaçao van Padre Salvador de Carmona.Vrijwillige immigratie der Indianen van

1. Dat in 1634 op Curaçao 1415 Indianen leefden,is al even ongerijmd als de bewering,dat de Spanjaarden,die het eiland "in 1527 in bezit namen" de oorspronkelijke bewoners bekeerden.

den overwal naar het eiland vormde op het eiland weldra dorpjes van stamverwante hutbewoners,wier geestelijke verzorging de predikant zich aantrok.

Lieten de Nederlanders in den beginne hun vaquero's op Ascencion wonen,reeds in 1635 deden zij hen verhuizen naar het voormalige dorp St.-Anna (Febr.),en kort daarna hun hutten overbrengen onder den rook van het inmiddels verbeterde Kwartier (Dec.) ten einde hen,willens of onwillens,tegen de sluiksche bezoeken van den Spanjaard te beschermen.

Zoowel de geringe Spaansche nederzetting op Aruba, als de wat talrijker op Bonaire van Spanjaarden en Indianen,verliepen spoedig na de bemachtiging van Curaçao. Begin 1636 waren op Bonaire maar 6 Indianen meer,die hun best deden,blijkbaar in opdracht,er den veestapel op te ruimen en zoo spoedig mogelijk naar de Vaste Kust te eclipseeren.Aruba was toen reeds geheel van bewoners ontbloot.

In 't kort,het reeds geringe Indianen-element van Spaansche lijfeigenen op de Curaçaosche eilanden verdween, practisch gesproken van 1634 - '36 geheel,tengevolge van de Spaansche tactiek om de Indianen tegen den Nederlandschen overwinnaar uit te spelen.Tot de vestiging van het volgende Indiaansche element droegen niet onwaarschijnlijk bij de naturellen ten W. van Maracaïbo,die in 1636 nog met de Spanjaarden in strijd waren.

10. <u>De Neger.</u>

" 't Meeste en principaalste,dat wij hier van noode hebben,is een goede negerprinse (of -prijs) om deselve tot alle landwerken te mogen gebruiken" schreef Van Walbeeck einde 1635.

Den krachtigen zwarten arbeider had men noodig, niet alleen om tijdig den "escapeerenden" Indiaan in het vaquajaren te vervangen,maar ook en niet het minst voor den landbouw.Voor de Nederlandsche bezetting was die te "kostelijk"; bovendien had dat corps zijn handen vol met de versterking van het eiland,met het organiseeren van het vervoerwezen te water en meer andere zaken.De beide jachten,welke Van Walbeeck ter beschikking stonden,hadden dan ook "zeer ernstige" opdracht Spaansche slavenschepen buit te maken.Het geluk diende die kruisers niet,noch andere "avantages op den vijand",want in September 1639 beschikte men op Curaçao nog slechts over 8 à 9 negros,die eenige velden afgebrand hadden en beplant met bataten tot voeding van de zwarten, "die komen mochten".

Het lag voor het overige in de lijn van de Compagnie,om,blijkens wat zij op Manhatten deed,slaven,die daarvoor in aanmerking kwamen,met hun kinderen,vrij te maken en hun stukken gronds tot uitoefening van den landbouw voor eigen behoefte aan te wijzen.Trouwens Van Walbeeck's verlangen ging uit naar landbouwers "van eigen natie" en naar "versche negros van Angola" tot "het planten van coloniën of het oprichten van bouwerijen".Die te lang door de Spanjaards "gehandteerd" waren geworden,stonden, meende hij, "te ver van een Nederlandsch bestuur en het Calvinisme af.

11. De rechtspositie van den Indiaan.

De Indiaan, de inboorling of naturel was, evenals ieder, die zich uit den vreemde onder de jurisdictie van het Nederlandsche bewind begaf, een vrij man en mocht op geenerlei wijze tot slaaf worden gemaakt. Hij was onderworpen aan dezelfde wetten als de blanke kolonist, voor wien in het bijzonder het Regeeringsreglement van 1629 gold.

Intusschen diende, volgens de Bestuursinstructie van 1636, alles gedaan te worden, den Indiaan van zijn "barbarische manieren" te verlossen, hem tot een beschaafd onderzaat te maken. In 't bijzonder het onderwijs van zijn kinderen moest gericht zijn op hun bekeering tot het Christendom en op een goeden burgerlijken levenswandel. Daar men "ledigheid een moeder van alle gebreken" achtte, moesten ook de Indianen een beroep uitoefenen, bij voorkeur dat van landbouwer, en anders een zoodanigen arbeid verrichten, als waartoe zij bekwaam waren.

Op Curaçao had men zich bereids de geestelijke belangen van den Indiaan aangetrokken. Toen de Predikant Fiteus er niet meer was, drong de Directeur (6 Sept. 1639) op uitzending van een opvolger aan, daar die zeer noodig was "tot den doop der kinderen....zoo onder d'onzen als Indianen, die er mede hard naar verlang(d)en om hun kinderen gedoopt te krijgen". 1

12. De nesteling op Curaçao.

Wat de Compagnie ook met het Curaçao der werkelijkheid van plan was, Van Walbeeck en Le Grand begrepen van stonde af aan, dat zij er zich, ten minste voorloopig, zoodanig moesten vestigen, dat het voor den vijand een hard gelag zou zijn om hen er weg te krijgen. Einde Augustus 1634 waren de beide strategische punten daartoe in gereedheid, succ. aan het binnenwater en aan de monding van de St.-Annahaven. Aan "de twee waterkuilen daarbij eenige hoven stonden, zonder welke op 't eiland geen verblijven en was" hadden zij zich genesteld en aan de Punt zich verschanst.

Die waterkuilen lagen "een kanonschot" ten Z. van het verwoeste dorp St.-Anna, een afstand toenmaals overeenkomende met de aslengte van de St.-Annabaai, waarschijnlijk dus in de omgeving van het landhuis der tegenwoordige plantage Zeelandia, terwijl de schepen in den Z.O.- zak van het binnenwater (Schottegat) ten anker lagen.

Het kamp van 2-10 Augustus 1634, bij die waterkuilen opgeslagen, omringd door een aarden verschansing en een in den grond gedreven palissade van balken, voorzien van tenten, hutten, een bakkerij en een smidse, was aldus geworden tot vast bivouac of kwartier der bezetting.

Middelerwijl was aan den bollen Z.-hoek van de Punt een besloten batterij met 10 ijzeren stukken verrezen. Het Kwartier beheerschte de pas van Hato, alsmede het water aldaar en dat van Ascencion. De haven van Santa Barbara met haar wellen en de Careotabo-put stonden mede onder de

---

1. Deze motiveering steunt niet de bewering, dat het Hollandsch bestuur op Curaçao de godsdienstige belangen der Indianen totaal verwaarloosde.

hoede van den patrouille-dienst,en in het bijzonder onder die der bereden soldaten,van wie Tymen Pietersz.,de geweezen korporaal van de adelborsten,aanvoerder en instructeur was.Zeer "goede devoir" had hij als zoodanig reeds bij de bemachtiging van het eiland verricht.

13. Het stelsel van defensie.

In de periode van onzekerheid hadden Van Walbeeck en Le Grand ruimschoots den tijd om een stelsel van defensie voor Curaçao te ontwerpen.Met het oog op de watervoorziening kon niet begonnen worden met een zeefront,maar met een landfront aan te leggen,en bovendien was er nog een tweede zeefront noodig,en wel aan de haven van St.-Barbara. Voor de overige baaien,reeden en aankomsten kon met kleine redoutes of corps de garde,op de uitstekende hoeken geplaatst,volstaan worden.

Slechts vele mijlen benedenwinds St.-Anna,tusschen Kaap- en Baai St.-Marie kon een Spaansche vloot een tegen kracht van zee en wind beschutte ankerplaats vinden. Een operatie-basis zoo ver van Kwartier en Fort,waar het om te doen zou zijn,maakte Spaansche landingen te risquant. Wel is waar mocht het gevaar van expedities met cano's van den overwal - men nam deze kust bij gunstig zicht duidelijk waar - niet onderschat worden,maar daartegen had men zijn mobiele colonnes van ruiters en vuurroers,wier taak het in 't algemeen was de verbindingslijnen tusschen de sterkten open te houden. Een en ander onder het voorbehoud van een totaal van 500 man.

In eerste instantie waren vijandelijke bedreigingen van St.-Barbara uit te verwachten. Haar havenmond,gemakkelijker te bevaren dan die van St.-Anna,was een invalspoort bij uitstek.Die te dempen met steen,of "toe te zinken",zooals Bewindhebberen geopperd hadden,was wegens de diepte ondoenlijk.Doch de "westzijde van haar ingang was (zoo goed) als een eiland,waarop een kleine vastigheid" voldoende was,en daartoe lag steen voor den bouw voor het grijpen.

Het toekomstig hart van de vlootbasis vorderde daarentegen een hoofdsterkte,een gesloten en naar alle zijden verdedigbaar en duurzaam vestingwerk,tevens garnizoenslogies,een Vijfhoek aan de Punt,den kop van de lage, vlakke en rotsige landtong aan het loefeinde van de St.-Anna-Baai.Voor de projectie van dat Fort of Kasteel mag men wel Simon Stevin's "sterktenbouwingh" bij de hand gehad hebben,al waren wegens den rotsbodem ringgracht,aarden wal en dergelijk graafwerk uitgesloten.

Na op den 22sten Februari 1635 den last van de XIX ontvangen te hebben,om Curaçao niet te verlaten,bakende men den 8sten Maart d.a.v. op het Puntvlak de vijf punten, oogen,bolwerken of bastions uit en hun verbindingen van steenen gordijnen of hoofdwallen van zes voet hoogte,in aansluiting met de besloten batterij van 10 ijzeren stukken,welke bereids tot een "sterke reduite" geworden was (11-27 Aug. '34).

De vesting Curaçao berustte derhalve op den driehoek beoosten de St.-Anna-Baai,verbindende achtereenvolgens de Punt met 't Kwartier en de vastigheid van St.-Barbara.

14. 't Kwartier.

Teneinde de bezetting van een 160 man van het landfront te kunnen verminderen tot een 50 à 60 hoofden ten bate van de fortificatie aan de Punt,welke men na een onderbreking sinds de eerste helft van Juni 1635,begin September d.a.v. weer opgevat had,(zie II.C.17),ging men tot de versterking van "den naasten berg bij 't Quartier" over (Oct.'35),waartoe o.m. de voetangels voor het gephanteseerde zeefront bestemd,gebruikt werden.Kapitein Wiltschut nam,toen de nieuwe redoute er van bijna klaar was,er persoonlijk de leiding op zich om de verhuizing naar de Punt te regelen (19 Dec.).Dat Fortje bij de waterkuilen had slechts 23 roeden in omvang,aangezien de kruin des bergs geen grootere ruimte bood; liggende op een "goede hoogte" gaf het echter "een voortreffelijk uitzicht".Het werd wegens de "bewezen naarstigheid van den Commandeur" door den Raad "Wiltschutsborg" gedoopt.Een detachement legde men er in van 40 soldaten onder een sergeant,die met de ruiters, waarschijnlijk een 40-tal,stonden onder "het commandeurschap of oppergezag van den Quartiermeester der ruiters", tot welken rang Tymen Pietersz. bevorderd was.Hij had,zoodra het harnachement en de bewapening er voor gekomen was (Jun.'35),het eerste definitieve insulaire ruiterkorps reeds geïnstrueerd en geleid.

15. 't Ruiterkwartier.

Uit dat landfront,dat eerste versterkte bivouac, het Kwartier,sinds dien hoofdzakelijk of bij uitsluiting bezet door ruiters,ontwikkelde zich langs den Oostelijken landzoom van het Schottegat,het Ruiterkwartier,tot in de 19e eeuw als een district van dien naam op Curaçao voortlevend.De paarden vonden in dat complex van hoven hun groenvoer,'t welk echter met hooi uit Holland aangevuld moest worden. Wiltschut kreeg er zijn tuin: "de Commandeurstuin".Indianen hadden er hun grondjes en op Chinchorro werkte er de Gouvernementeele planter.[1]

Betrekkelijk spoedig daarna moest het hoofd der ruiterij zich tevreden stellen met den rang van cornet, aan wien in het bijzonder de zorg voor de veldpolitie opgedragen was.

16. 't Fort.

Voor den Vijfhoek aan haar punt had de koraaltong zelf en haar onderzeesche begrenzing de steenen te leve-

1. De tegenwoordige plantages "Groot-" en"Klein Kwartier", de eerste ten N., de tweede ten O. van het voormalige Ruiterkwartier gelegen,speelden geen historische rol. Van een verhuizing van den troep van "Groot-Kwartier", oorspronkelijk "Rustenburgh" genoemd,naar"Klein-Kwartier" was geen spreke.Men slechtte eenvoudig de palissadeering in het eerste en eenige Kwartier,het geretrancheerde kampement,toen dit van den Wiltschutsborg bestreken kon worden.Er behoefde slechts bij de wijziging in de bezetting een interne verplaatsing te geschieden.

ren,"de binnenvlakte" van Curaçao moest in de klei voorzien als surrogaten voor baksteen en metselspecie,terwijl de naaste zoetwaterwel,welke op een halve mijl afstands van het tongeinde water kon leveren,waarschijnlijk geen ander was dan de put van Careotabo.

Onder de brandende zon,op den heeten rotsbodem met geen andere beschutting dan oud zeildoek,en geen ander frisch water dan zoo ver weg,had men zich in het onvermijdelijke,waarvoor de dwaling van Jan Jansz. Otten de bezetting had gesteld,zoo goed en kwaad als dat ging te schikken.Intusschen ontstemde bij hitte en zweet het lauwige water in het bijzonder de soldaten,en was de treurige watervoorziening de eerste aanleiding tot hun groeiende ontevredenheid over allen buitengewonen,doch niet extra beloonden arbeid.

De geest onder den troep was aanvankelijk goed,ondanks de algemeene ontgoocheling en de velerlei,er mee gepaard gaande misères.Al was het sappeurswerk,de manschappen hadden aan de palissadeering tot defensie van het Kwartier "gelijkerhand aengeboden te werken" en dat aanbod in samenwerking met de matrozen trouw gestand gedaan. Ook hadden zij aan de zout-exploratie deelgenomen en aanzienlijke partijen hout gekapt.Doch allengs was hun ijver en eensgezindheid verslapt.En toen,na Jol's boodschap in Februari 1635,de versterking van volk,vivres en materiaal maar steeds op zich liet wachten en daarmee de twijfel voet kreeg,of het der Compagnie wel werkelijk ernst was met Curaçao,culmineerde de onlust in weerzin tegen de geheele onderneming met haar heerediensten in het defensiewerk aan de Punt,hoewel dat slechts voorloopig telken zevenden dag een wisselende ploeg van 20 man vereischte.De vechtsoldaten vroegen nu voor hun vestingbouwkundigen arbeid geld boven hun soldij,het niet verkrijgende legden zij in de eerste helft van Juni het bijltje er bij neer, en namen het ook niet op toen "de Swol" en "de Bontekoe" het overtuigend bewijs brachten (16 Jun.'35) dat van "quitteeringe" van Curaçao bij de Compagnie geen sprake was.

Le Grand vond den geldeisch billijk. Van Walbeeck, indachtig hoe de Bewindhebberen diens waarschuwing ontvangen hadden,meende de beslissing aan de Heeren te moeten over laten.Aan den geldeisch zat nog een andere kant.Diensten aan de Lande beloonde men in 't algemeen eer in emolumenten dan in salarissen.Een bijslag op de soldij in baar kwam practisch niet voor.Zoo er nog personeelsuitgaven waren,verstrekte men die in natura,uit den voorraad proviand,uit oorlogsbuit zooals b.v. een wijnprijs.Daartoe was Van Walbeeck wel bevoegd,doch er blijkt niet duidelijk,of hij tot dergelijk doel over kasgeld mocht beschikken.

Ondertusschen vond de "mutinatie" spoedig gelegenheid haar looneisch te onderstreepen door te weigeren mede te werken aan de houtlading van "de Bontekoe",welk gemonteerd of bewapend vrachtschip met spoed moest retourneeren. Mocht al de resolutie van 25 Juni 1635 den soldaten een "vereering in wijn" toekennen voor het hakken en halen van elke 1000 pond stokvischhout naar reden van 5 kan Spaanschen- of 8 kan Franschen wijn,de mannen waren er niet toe te krijgen,ook al zou die "vereering" verhoogd geworden zijn tot de hoeveelheid,welke Le Grand hun toegedacht had, n.l. van 6 kan Spaanschen wijn."De Bontekoe" vertrok dan ook (28 Juni '35) met een gedeeltelijke lading hout.

Le Grand schreef die hardnekkigheid van zijn troep toe aan de versche soldaten,den 16den Juni gearriveerd.Van Walbeeck daarentegen meende dat bij den ouden krijgsknecht "de toom niet meer aangehaald wilde zijn". Mocht die opinie een indirect verwijt tegen Le Grand inhouden,deze had toch ten minste bij intuïtie gevoeld,dat er onder zijn ondergeschikten een onbetrouwbaar element aan het werk was.Spoedig genoeg bleek,dat hij het gelijk wel aan zijn zijde had. Begin Juli '35 vond Van Walbeeck zelf op Piscadera uit,dat een Franschman,"een van de meeste mutins",heulde met den opzichter der Indianen en een paar Spanjaarden,die daar aan wal gekomen waren.

"Met groote onwille" had Van Walbeeck in de beschikking van 25 Juni 1635 berust.Niet alleen omdat zij beloonde, wat te voren zonder extra kosten aan hout verkregen was,of omdat de vereering in wijn als zoodanig hem onredelijk hoog dacht,maar ook om de financieele consequenties m.n.in betrekking tot de fortificatie.

Eerst "de Salm" bracht eenige verbetering in den geest der manschappen (12 Aug.); althans Van Walbeeck,bijgestaan door eenige officieren,dwong hen "half met geweld, half met passiatie en beloften" tot den houthak,opdat de "Salm",waarmee ook Le Grand stond te vertrekken,zoo spoedig mogelijk huiswaarts mocht keeren.Alsdan kwamen alle handen vrij voor de fortificatie niet alleen,maar waren ook "veel misverstanden" of oneenigheden uit jalouzie voorkomen tusschen Le Grand en zijn aangewezen opvolger Wiltschut. De "Salm" zeilde aldus den 11den September 1635 af.

Aan het begin van de derde periode lag daar derhalve nog de steenen ringwal,hoog 6 voet,welke de 7-daagsche 20-mans ploeg halverwege den vijfhoek had laten liggen.Afronding,verhooging en verzwaring ervan kwamen nu aan de orde. Een tweehonderd man uit den troep,eind December nog versterkt door de tachtig,die van den Wiltschutsborg vrij kwamen,waren met de walmatrozen ter beschikking om als steenhouwers,kruiers,schuitenvoerders,opperlieden en andere handlangers de zeven geschoold geraakte metselaars aan den gang te houden. In de watervoorziening was eenig soulaas gekomen door meer geëigend vaatwerk,en met extra-wijn en extra-kost sprong men zoo gul om,dat een wijn- en meelprijs niet onwelkom ware.

Half October '35 begon zich reeds het profiel van den vijfhoek af te teekenen,doch de opmetseling vorderde zoo veel tijd,dat het jaar verliep vóór de ommuring haar einde naderde. In de eerste helft van Januari 1636 kon men eindelijk een bolwerk vullen "zoodat (het) fort een ooge begost te krijgen".De noeste werkers verdienden naast hun gewone potspijs versch vleesch,hadden het zelfs physiek noodig om hun harden arbeid "uit te staan",vol te houden. Zeven beesten moest men daartoe tegelijk slachten (b.v.begin Jan.'36) en aan gestrafte of gevluchte Indianen moest men pardon geven,wijl men ze als "vleeschverzorgers" dringend noodig had.

Zoo goed het eerste kwartaal van 1636 inzette,zoo onbevredigend verliep het.

De samenwerking tusschen hoog en laag hield aanvankelijk stand en de officieren schenen hun mannen,content met de belooning of vereering in kost en wijn,voor goed in de hand te hebben.

Midden Februari 1636 bevond zich de Vijfhoek,na een

koortsigen,noesten arbeid van vijf maanden in redelijker staat.De steenen romp stond er reeds en droeg een grootendeels voltooiden omloop of borstwering.Aan zijn landzijden naar St.-Barbara gekeerd -"daar de vijand verwacht werd",-had het Fort,met uitzondering van een bolwerk,de vereischte bekwame en doelmatige hoogte verkregen.

Nog slechts weinige maanden en het zou zijn "een reäle sterkte,die het tegen een goede macht (kon) uithouden",niet het minst,dank zij het gebruik van den koraalsteen.De opmetseling was wel is waar slechts met klei,niet met kalk en tras geschied,doch een kalkbedekking zou aan het geheel de noodige vast- en duurzaamheid verzekeren.Ook vorderde de steenen borstwering tegen grof geschut van den vijand nog een bekleeding met een partij aardmandjes of schanskorven,terwijl tegen diens landingstroepen nog een bezending voetangels moest worden aangebracht.

Een giftige adder van verdachtmaking had zich intusschen om de billijke verwachtingen van Van Walbeeck en Wiltschut gekronkeld.In 't algemeen gaf het "velen een vreemd bedenken,dat sinds het arrivement van de fluit de "Salm" op den 12den Augustus ('35) voorleden,men noch secoursen van volk,vivres of van eenige materialen gehad had...."(lste kwart.1636).Zelfs een klein adviesjacht met eenig bericht hadden de Bewindhebberen niet gezonden,laat staan een antwoord gegeven op Van Walbeeck's "important schrijven" van den 27sten Juni 1635.Vergaten zij ter wille van Brazilië dien ver verloren post in de Caraïbische Zee? Die en soortgelijke vragen van ernstige diepe beschouwing weerhielden hoog en laag niet van de vervulling van hun plichten,doch onderwijl had het verkeerde element van "eenige soldaten" met zijn gezagsondermijnend gestook ook niet stil gezeten.Dat element kwam voort uit het gedeelte van Roomsch-gezinde Franschen en Engelschen,welks leden het met den eed van trouw aan het vaandel,waaronder zij vrijwillig dienden,niet zoo nauw namen.De Engelsche soldaten waren bovendien zich te wel bewust van de innige verstandhouding tusschen hun Koning en dien van Spanje,waarvan de lichting uit de compagnie van Wiltschut op Wight nog een recent exempel was.Niet door een zelfde band van trouw en geloof aan de Nederlandsche zaak verbonden,voerden de muiters een stille actie tegen de militaire leiding in het schild. Wederom was de fortificatie de inzet en wederom deed de vermeende Sisyphus-arbeid daarbij opgeld.Naarmate de tijd na den 12den Augustus '35 verstreek wonnen de drogredenen der "mutijns" in kracht. De Compagnie kon niet anders,zoo deden zij het voorkomen,dan in Curaçao een gering voordeel zien,van daar het talmen met het zenden van nadere secoursen.Geen ander plan kon zij hebben dan het eiland op te geven en den soldaat op een ander exploit te zenden. In werkelijkheid lag aan die veronderstelling een poging tot provocatie ten grondslag,uitgaande van eenigen,die zonder hun eigenlijke doeleinden te onthullen,het stakingsmiddel als dekmantel lanceerden.De soldaten van de Punt liepen er massaal in.Op den avond van Zondag den 17den Februari 1636 rotteden ze tezamen en verklaarden zich niet langer bereid om aan de fortificatie te werken.Beloften tot verzachting van dien arbeid onder verhooging van belooning stuitten af op de,naar het heette,algemeene verbittering jegens het Commando. Doch "den 19den verstond (de Raad), dat onder deksel van dezen seditie hooger zaak gemeend

was,te weten,dat men het op 't leven van den heer Commandeur en andere krijgsofficieren gemunt hadde en zulks gemist zijnde,dat men het aanleidde om van (hun) commando ontslagen te zijn.Den 20sten (vervolgde het Journaal van Directeur en Raden) werd door tusschenspraak van goede personen de zaken ter nedergeleid en op beloften van een generale vergevinge en vergetinge alles geäppaiseerd: dan het werken aan en de (voortzetting van) de Fortificatie bleef achterwege" ten minste tot einde Maart en wel op hoofdgrond van de z.g. onzekere bestemming van Curaçao.

Het generale pardon mocht beantwoord hebben aan de insulaire oorlogspsyche,het respect voor de officieren, evenmin als dat voor de ordonnantie op "de excursiën en foulen van het volk" was er niet door hersteld. Sommiger wangedrag liep zoo hoog,dat "alle eerlijke soldaten..... een strikter order van discipline wenschten". Een Raadsbesluit d.d. 10 Maart 1636 stelde te dien einde op het uitloopen des nachts en het berooven van tuinen de doodstraf, wat wel den garnizoensdienst ten goede kwam,maar den fortbouw niet deed hervatten.

Konden de metselaars zich tot in de eerste week van Maart nog staande houden met het bestrijken van muurwerk, waartoe de matrozen hen een "kalkoventje" bouwden,Van Walbeeck vermocht einde Maart 1636,althans den 24sten van die maand niet anders te rapporteeren,dan dat de troep geen hand aan het Fort uitstak,tenzij zekerheid omtrent "de maintenue van Curaçao" verkregen en de quaestie van betaling bevredigend geregeld ware.Daarbij had hij niet alleen te doen met "de kwaden",maar ook met de goed willenden. Bovendien dreigde van de eerste groep desertie,immers "de principalen van ""het grouwelijk attentat"" voor de straffe vreezend" zouden ontwijfelbaar hun heil bij den vijand zoeken,die,naar verluidde,voornemens was een vlootaanslag te volvoeren.

In hoeverre Van Walbeeck en zijn Raad er in geslaagd zijn hun troep van het element der Fransche- en Engelsche provocateurs te zuiveren,- of zij de goedgezinden toch nog aan het werk tot voltooiing van de fortificatie kregen, valt niet te zeggen.Hun betoonde lankmoedigheid,welke niet naar het koord van de galg greep,wijst wel op hun vertrouwen,"dat alles zich mettertijd (zou) redresseeren". Doch hoe het ook zij,na een half jaar althans bracht de "Geele Lelie" (eind Aug.'36) het eerste gedeelte van het tweede secours,'t welk waarschijnlijk nogmaals een half jaar later door "de Haringh" gecompleteerd werd. Het is derhalve geen loutere gissing,dat in 1637 en '38 Van Walbeeck's fort van Curaçaosche surrogaten het noodige kreeg om de verdedigbaarheid op te voeren,de regenbakken te metselen en de bewoonbaarheid te verhoogen. Schouwkens - de pontjes van later - brachten tevens een veerdienst tot stand tusschen Punt en overkant en tusschen Punt en Kwartier.

17.De batterij van St.-Barbara.

Hoe verder de kust van Oost-Curaçao verdedigd moest worden,was een vraagstuk,dat op zich zelf eenvoudig,het insulair gezag schier onoverkomelijke zorg baarde.Geraakt in den vicieusen cirkel van aaneengereide problemen als de urgentie van de verdediging van het Kwartier en van de Punt,- het gebrek aan handen,vaartuigen en materiaal - de

vijandelijke inlichtingdienst bleef het dreigement van de open en vrije invalspoort aan St.-Barbara daarin rouleeren. Aan patrouilles er heen uit het Kwartier, en naar den Tafelberg als uitkijkpost zal het wel niet ontbroken hebben.

Nogmaals (Oct.'35) loodde Van Walbeeck de diepte van die baai, doch slechts om tot dezelfde conclusie te komen, dat zij in tegenstelling met de Fuik-Baai, niet door het laten zinken van steen en vaartuigen ontoegankelijk gemaakt kon worden. Men stelde n.l. bij een breedte van 27 vadem een diepte vast, welke van 11 naar de beide kanten tot een van 3 vadem opliep. Ook al zouden met de voltooiing van Wiltschutsborg wat soldaten beschikbaar komen (Dec.'35), dan had hij de handen toch nog niet vrij wegens gemis aan hout, aan pannen en aan kustvaartuigen voor vrachtvervoer. En toch, hoe meer de spionnage den vijand op de hoogte bracht van de vorderingen aan de Punt, hoe sterker het bloote, onversterkte St.-Barbara hem moest aansporen tot onverwijlde bezetting en vermeestering van de wellen van Oost-Curaçao(Het Kwartier, Careotabo). Afsnijding van de waterwinning beteekende voor de onzen weerloosheid aan de Punt. De uitkomst bewees dat het tweede secours uit Amsterdam in 1637 en '38 de noodige middelen bracht tot den bouw van de batterij, oorspronkelijk daartoe ontworpen.

18. De eerste behuizing van het Fort.

Op het plein van het Fort in aanbouw koos Van Walbeeck zich een tijdelijk onderdak, een eenvoudig logement temidden van magazijnen en opslag van losse voorraden, op welke hij aldus tevens het oog kon houden.

Waren de planken, door "Swol en Bontekoe" aangebracht (Jun.'35), daartoe grootendeels verbruikt, toen de "Salm" met haar pannen en bewerkt hout volgde (Aug.) sloeg men de hand aan den bouw van vaste en goede logiën of pakhuizen, zoomede aan het logies der soldaten. Begin September 1635 reeds waren alle vivres in de logiën, was de boekhouding van de in magazijnen opgeslagen goederen opgezet en verheugden de soldaten zich in een met pannen gedekt logement. Het Commandeurshuis tevens wapenmagazijn kon toen volgen, terwijl middelerwijl het kruit zijn kelder verkreeg. De bouw van "een durabeler en accomodabeler" huis voor den Directeur zelf kon uitstel lijden en wachten op de voltooiing van het meer noodige. Trouwens er was maar één timmerman wiens gestel niet van ijzer was. Tegen de derde decade van October '35 was er geen houtwerk, klinkers en ijzer meer over om iets nieuws te beginnen; daarom herhaalde Van Walbeeck zijn verzoek hem "'t houtwerk en pannen van een gemaakt huis over te zenden...., opdat hij met de bijhebbende officieren (of eerste ambtenaren) een weinig naar behooren geaccomodeerd werd en (dat huis) tot een principaal magazijn mede mocht dienen". Het eerste Gouvernementshuis van hout, magazijn beneden, woning boven, verrees, al dan niet in Amsterdam pasklaar gemaakt, waarschijnlijk in 1637 - '38. Het moet ruim genoeg geweest zijn om behalve de woongelegenheid van den Directeur, de eetkamer te bevatten, waarin de hoogste autoriteiten, de predikant inclusis, dagelijks ten noenmaal aanzaten. Voor haar bijzonder gebruik kreeg de Compagnie in het Fort een pakhuis van twee verdiepingen met 24 ramen, waarvoor "de glazen vensters" in 1639 nog besteld moesten worden.

19. De vesting Curaçao op orde (1639).

Van "het Fort" - eerst later Fort Amsterdam genoemd - liet Tolck uit strategische overwegingen één der vijf punten afsnijden en die "met een rechte linie toemaken". Buiten den aldus verkregen vierhoek bracht hij voorts, aan de landzijde, een muur aan van 15 voet hoog en 8 voet dik, tot in "de rivier" ('t Waaigat). Hij vernieuwde de roopaarden of geschutsaffuiten en hun houten beddingen, verzwarende de batterijen in 't algemeen met kanonnen van ijzer en van (een mengsel van) "metaal". De kalkbekleeding door Van Walbeeck voor de fortmuren noodig geacht bleef echter nog achterwege; immers eerst ten gevolge van de overvloedige regens van 1653 en '54, welke de kleimortel uit de voegen gespoeld hadden, werd daarin voorzien.

Gelijk de verplaatste en verbeterde versterking van het Kwartier den naam van Wiltschutsborg verkreeg, zoo moet ook de kustbatterij van St.-Barbara genoemd zijn naar hem, die haar hechter en sterker maakte en identiek zijn geweest aan "Tolcksborg". Dagelijks zond Tolck daarheen zijn met ouwel gezegelde "order of het woord". Het Fort, de Wiltschutsborg en Tolcksborg gaven Tolck zulk een vertrouwen, dat hij een aangekondigde komst van de Spanjaarden uit Havanna "wel getroost (verbeidde) zullende (die het) zoo gekooid vinden, dat ze op een andermaal niet meer ongenooid (zouden) komen". Een Spaansche vloot in 't algemeen zou het op Curaçao "niet vinden als (ze) meenen mocht" en van de vele en goede schuilplaatsen, waar Spanjaarden geweest waren, was m.n. zijn ruiterij allengs goed op de hoogte geraakt.

Tolck's garnizoen, door de "Griffioen" aangevuld, behoefde nog slechts 50 soldaten meer om aan zijn eischen van defensie te beantwoorden. Gelet op den paraten toestand van de drie versterkingen en de insulaire vloot zal het garnizoen den norm van 400 wel niet overschreden hebben.

Bij de waterputten, waarschijnlijk ten N. van het Ruiterkwartier gelegen, liet Tolck een fortje maken en daarin leggen vier stukjes geschut met 37 à 38 zoo ruiters als soldaten. Het diende tot bevrijding of bescherming van zijn Indianen tegen vijandelijke intriges. De ondervinding had geleerd, hoe zeer het zaak was verstandhouding door middel van de Indianen met de Vaste Kust te voorkomen, die menschen in hun zwakheid ook tegen zich zelf te beschermen.

D. "POLICIE OF ALGEMEEN BESTUUR.

1.De psychologische positie van Van Walbeeck c.s.

Achteraf beschouwd was de bemachtiging van Curaçao, die in de Caraïbische kusten schuil gaande en verloren rancho van een paar Spanjaarden met een handjevol vaquero's, huizende in een open en bloot liggend dorp en in ruwe hutten bij een veecoraal,meer een daad van goede zeemanschap dan een glorieus wapenfeit. Onbekend met de locale navigatie wisten de Nederlanders toch de nautisch lastige poort er toe te bezeilen,[1] doch met het vallen van het anker was het lot van het eiland practisch reeds beslist.

A priori was de onderneming tegen Curaçao in aanslag en bezetting echter een stout stuk. In opzet een daad van militair staatkundig willen en durven,in uitvoering een daad van een ondernemend man,een daad van moed,initiatief, volharding in tegenspoed en van snelheid van aanpassing. Terwijl tot dusverre Engelschen,Franschen en Nederlanders zich aarzelend,schoorvoetend nestelden aan de periferiën van de Amerikaansche keerkringslanden,waar Spanje nog machtig was,vriendschap sluitend met den krijgshaftigen Caraïb, verbrak in 1634 de Nederlandsche expansie-politiek die schuchterheid ook voor de Caraïbische wateren en was het aan Van Walbeeck en zijn staf voorbehouden op den geïsoleerden post van Curaçao den Spaanschen colossus onder de oogen te zien. Waar ze aan toe waren wisten ze niet. Het viel mee,het viel tegen,maar zwaarder,dan een strijd op leven en dood aan wal of aan boord geweest zou zijn,waren te dragen de maanden en maanden van gespannen zwijgend wachten,van uitputtende duldzaamheid. In Brazilië hadden de strijders zekerheid,was hun positie meer onmiddellijk gevaarlijk,kon hun wellicht noodlottig zijn,doch dat was de gewone oorlogskans. Op Curaçao droeg deze een minder bepaald,een minder scherp afgebakend karakter,al was zij in werkelijkheid niet minder risquant. Voor Van Walbeeck en de zijnen was echter de onzekerheid het ergste.Onder deze en andere ontgoochelingen,geconcentreerd om de allereerste ontnuchtering in zake voldoende drink- en ververschingswater,rustte op hen de plicht bij een regenloozen hemel de Prinsevlag aan de Punt van St.-Anna in top te houden.

2.Wrijving onder de autoriteiten.

De gedeelde verantwoordelijkheid tusschen Van Walbeeck en Le Grand,te overbruggen door wederzijdsche "goede correspondentie" of verstandhouding,kon de mogelijkheid van verdeeldheid niet ter zijde stellen.

Van Walbeeck was voor alles het dirigeerend werktuig van Bewindhebberen,die niet om handelsgewin,maar als politiek middel tot de krijgsvoering de revenuën van handelsproducten meer dan brood noodig hadden. Le Grand daarentegen had zich daar niet om te bekommeren,was primair de troepenofficier,die met en voor zijn mannen leefde.Bovendien reeds geïrriteerd door de "kleine middelen......om

1.In latere jaren werden "de schepen uit de volle zee komende met touwen in den mond van de haven getrokken".

zoo'n (onverwacht) groot eiland te (moeten) mainteneeren", viel het hem te harder van zijn paar honderd man een groot gedeelte voor den actieven dienst te moeten missen,en streed het tegen zijn billijkheidsgevoel hun buitengewonen arbeid niet door buitengewone toelagen beloond te weten.

De afstand tusschen beider standpunt verbreedde zich, toen de soldaten in het bijzijn van hun officieren,zich bij Van Walbeeck beriepen op Le Grand's uitlating,dat zij zonder geld aan de fortificatie niet behoefden te werken,welke meer openhartige dan beleidvolle uitspraak door de dienstweigering van Juni-Augustus '35 geäccentueerd werd.Het liep wel niet op een conflict uit,doch de verhouding tusschen de civiele en de militaire autoriteit werd er niet beter op. Le Grand had zijn rapport van 27 Augustus 1634 besloten met het verzoek zijn soldij te verhoogen,dan wel hem te ontslaan,daar hij "niet van meeninge was voor de gage,die hij tegenwoordig (had),te blijven",en wel op grond van "zijn groote charge,moeite en travaille". Door de "Swolle" en de "Bontekoe" bevrijd van wat hem bij uitstek gehinderd had, beloofde Le Grand wel (27 Jun.'35),dat hij "zijnerzijds zijn uiterste devoir doen (zou) in 't aanmanen der soldaten, zoowel in het mainteneeren van het eiland,het maken van de fortificatiën,het houthakken tot lading van schepen (als anderszins)" en betreurde hij de niet opzettelijke "scherpte" van zijn rapport van '34,doch die apologie kwam te laat. Zijn ontslag was reeds onderweg met het bevel met het eerste schip terug te keeren. Dit geschiedde met de "Salm", welke op 11 September 1635 onder zeil ging.

Onderwijl had het ook niet geboterd tusschen de autoriteiten van land- en zeemacht.Het kwam zelfs tot hevige onlusten onder hen. Van Walbeeck tusschen de partijen staande,had daarbij "de bal van beide zijden af te keeren en die menigmaal zelf op het lijf gekregen".Ook in dezen ontbrak het aan de voorgeschreven "correspondentie",niet omlijnd genoeg,om eenheid in de uitoefening van het gezag te waarborgen.

In de gedwongen werkeloosheid,gevolg van machteloosheid,spijkers op laag water zoekend,vond de ontevredenheid tevens in de "Groot Hoorn" een steen des aanstoots.Het volk van het schip genoot,in tegenstelling met de bezetting,het volle rantsoen.Hoewel dat volk aan wal zijn goede diensten verricht had,keurde men het af,dat het door ander bootsvolk in de lading van het schip geassisteerd werd.Ja,zelfs de rol van fortificatie en vivresmagazijn,welke de "Groot-Hoorn" als wachtschip in den havenmond speelde,wekte ongenoegen. Doch al was ook de victuäliseering een huishoudelijke aangelegenheid ter competentie van de Kamer van het Noorderkwartier,ook de opdrachten aan het schip stonden los van die aan de bezetting.Het schip was nog altijd op exploit en het ware ongerijmd geweest het daaraan te onttrekken door het als adviesjacht naar Holland te zenden,al dreigde ook een Spaansche inval.

Treffend evenwel was het te zien,hoe de onderlinge grieven meer binnenskamers uitgevochten werden,dan dat ze te kort deden aan "de goede correspondentie" in het belang van den Lande,ofschoon ze toch haar oorzaak vonden in maatregelen en bevelen van autoriteiten daarvan.Soepel,weerbaar en blijmoedig had men gezamenlijk de realiteit verwerkt,waarvoor onwetendheid en halve kennis de onderneming had geplaatst,en tot voldoening strekt het,dat de Compag-

nie van Le Grand in 1636 (29 Aug.) getuigde,dat hij haar "veel en trouw gediend" had.

De "Swolle,Bontekoe en Salm" doorbraken ten slotte de donkere wolk van onzekerheid,die ruim een jaar boven Curaçao gehangen had,en haar zilveren rand,zichtbaar geworden,maakte aan het gewrijf en krakeel onder de autoriteiten een einde,naar het schijnt,voor goed,daar die moeilijkheden slechts gevolgen van een voorbijgaande oorzaak waren.

3.Terugblik.

Hoe Curaçao geen rotsvesting bleek,geen bergachtige groene landouwe,-hoe dientengevolge de strijdmacht niet kon ageeren zonder de zoetwater-basis,het Kwartier,in haar rug,-hoe daarna de onderwerping van ranchero's en vaquero's een quaestie van een paar dagen was,-hoe de "Groot Hoorn" in plaats van met stokvischhout onmiddellijk te repatrieeren,als legger of wachtschip achter bleef om met de "Brack" de beide havens te bezetten,-hoe men zich nestelde in het inmiddels in goeden staat van verdediging gebrachte Kwartier,en verder onder bescherming van een batterij aan de Punt,zagen we reeds.

Voorts,hoe in de periode van onzekerheid het dilemma van de handhaving van de conqueste,zooals ze er lag,dan wel het verlaten daarvan,de gemoederen vervulde,tot lang na de beslissing ten gunste van het behoud,hoe nauw eischen van watervoorziening,vestiging en bevestiging samenhingen, -hoe het gebrek aan pioniers en sappeurs,aan geniesoldaten een groote belemmering was voor de inrichting van de Punt tot hoofdversterking,-hoe het misverstand tusschen de intendance te Amsterdam en de insulaire legervoorziening,gevolg van gebrek aan overleg tusschen Opperbestuur en Bestuur,door afstand en tijd zoo ver van elkaar gescheiden, de ontwikkeling van de marine-basis tot een lijdensgeschiedenis maakte,welke eerst in 1639 eindigde,-hoe aan het agressieve doel daarvan spoedig meer gewicht werd gehecht dan aan het defensieve,doch dit op zijn beurt steunde,zagen we eveneens.

4.De vaquero in de periode van onzekerheid.

Vorderde de militaire techniek den geheelen mensch op,tal van andere beslommeringen bleven Van Walbeeck en de zijnen niet gespaard.

De les van St.Martin (1633),de eerste aanleiding tot de bezetting van Curaçao,was gevoelig genoeg geweest om niet op zijn hoede te zijn voor een dergelijke Spaansche reactie. Ook waren onaangename verrassingen van de zijde der,slechts uit dringende noodzaak achtergehouden,vaquero's niet uitgesloten.

Begin October 1634 signaleerden de nieuwe bezitters van Curaçao reeds een vijandelijke verkennings-cano aan St.-Barbara. Ook ontging hun,twee maanden later,een verdachte onrust onder de Indianen niet. Een spion van Bonaire,een pseudo-neef van den majoraal De Montero,had onder hen verhalen en voorstellingen omtrent Spaansche herneemingsplannen verspreid. Grif waren die ingeslagen. De man wist die zelfs tot Van Walbeeck te doen doordringen,doch hij had daarbij buiten denwaard gerekend.Deze,waarschijn-

lijk bijgestaan door den tolk Samuel Coheno, van Portugee- Joodschen stam [1], doorzag hem en ontdekte bijtijds, hoe De Montero en diens ondergeschikten reeds in zijn netten verstrikt waren geworden. Tegen het al of niet vermeende alarm of krijgsgevaar waren de juiste maatregelen spoedig genomen: de "Groot Hoorn" en de "Brack" werden gevechtsklaar gemaakt, Luitenant Spendlo met 100 man naar St.-Barbara gezonden en een groot getal schapen op eilandjes van het Schottegat onder het bereik van het Kwartier gezet. Een moeilijk geval was de aan te nemen houding tegenover de Indianen. Ze allen te straffen voor poging tot verraad van den wettigen meester ging niet, wilde men hun wankele gezindheid niet tot een vijandige maken. Met onwillige vaquero's immers, was het slecht vee vangen, 't welk men voor de menagie niet missen kon. Een algemeen pardon viel hun ten deel met uitzondering van De Montero en twee zijner soortgenooten als aanvoerders. Met den spion veroordeelde de Raad, als lichaam van justitie het drietal ten doode, met opschorting echter van de executie. Het algemeen systeem was bloedvergieten zooveel mogelijk te voorkomen.

Zoutvaarders van Bonaire brachten intusschen het bericht, dat zij er van geen enkele entreprise tegen Curaçao vernomen of gemerkt hadden. Mocht het spions alarm dan niet ongegrond geweest zijn, het kwam toch zoo voorbarig voor, dat de bezetting van St.-Barbara tot op de helft verminderd werd (begin Jan. '35). De andere helft had men voor den patrouille-dienst beneden of bewesten de St.-Anna Baai meer dan noodig. Vijandelijke cano's beslopen daar de kust als dieven in den nacht. Hun hoofddoel was naast spionnage en onrust zaaien onder de Indianen, deze zoo veel mogelijk te ontvoeren. Einde Januari 1635 werden dan ook met een cano van Coro zeven vaquero's van Ascencion mede getroond, met de belofte van terug te zullen keeren om er nog meer te komen halen; ook deden zij allerlei ophitsende verhalen omtrent represailles tegen de Nederlanders. Al bleef het bij die ontvoering en al liep het alarm, door een paar cano's daarna veroorzaakt, met een sisser af, Van Walbeeck en de zijnen hadden de geheele maand Februari zich bijzonder paraat te houden en zij dachten het veiliger de veehoeders van Ascencion hun hutten te laten opslaan bij de putten van het geruïneerde St.-Anna-dorp.

Terwijl men aan de Punt last begon te krijgen met de eigenzinnigheid der soldaten, die er ten slotte het bijltje bij neerlegden (begin Jun. '35), ging het nog al met de vaquero's. Zoo nu en dan viel er echter nog wel eens een Indiaan van buitenaf in de handen der bezetting. Aansturende op een duurzame goede verstandhouding met de Indianen in 't algemeen en de veejagers in 't bijzonder, beantwoordde de Raad (Jun. '35) dat tastbare bewijs van Spaansche activiteit met begenadiging van De Montero c.s.

1. De Nederlandsche veroveraar "kon slechts de Portugeezen (in Brazilië), die in het geheim Joden waren vertrouwen", en die durfden nog niet eens openlijk onze zijde kiezen, om "bij het keeren van de oorlogskansen die daad niet op den brandstapel te moeten boeten". Erkende Spanje het recht van den Jood op gewetensvrijheid niet, Hugo de Groot, die in opdracht, een reglement op het verleenen van gastvrijheid aan de Hebreeuwsche natie in Holland ontworpen had, daarentegen had reeds gezongen: "Zijt niet van ons vervaert, want bij ons is bekent, dat wij maar takken zijn, op Uwen stam geent!"

Voor hen werd de doodstraf veranderd in wegvoering van het eiland. Hun detentie was boete genoeg geweest, meende Van Walbeeck, te meer daar toen de Indianen hun "crimen" begingen, zij nog geen Nederlandsche onderzaten waren en niet verschoond waren gebleven van injuriën of overlast van de onzen in woorden en daden.

Eindelijk moge nog worden vermeld, dat toen Van Walbeeck een reglement op de behandeling van Indianen en hun bescherming m.n. tegen der soldaten moedwil in studie had (eind Jun.), hij gewaar werd, dat zijn vaquero's met Juan Martin, den majoraal aan het hoofd, geweten hadden van de aanwezigheid in de Piscadera-Baai van een verkennings-cano met 2 Spanjaarden en 12 inboorlingen van de Kust aan boord. Bovendien bleek hem, dat zelfs een Franschman van het garnizoen, "een der meeste mutins" zich met die lieden ingelaten had. De majoraal ging met den soldaat het cachot in, het eveneens strafbare zwijgen der anderen behandelde men echter met lankmoedigheid.

5. Een armada geen hersenschim.

De Spaansche spionnagedienst, welke meteen een guerilla voerde, had met reden zijn hoop op herneming van Curaçao gevestigd. Inderdaad was aan een Spaansche vloot opdracht gegeven in de zomermaanden van 1635 tegen die Nederlandsche conqueste te ageeren. Tot de vermeesteraars drongen geruchten daaromtrent eerst à posteriori door, doch al was toen dat krijgsgevaar ook voorbij, het psychologisch effect er van ware toch moeilijker te verduwen geweest, dan de schrik van een reëelen plotselingen aanval. Die oncontrôleerbare fluisteringen waren van Bonaire en Coro uitgegaan; iets meer positiefs omtrent de bewuste armada vernam men op Curaçao bij monde van een Spanjaard, die bij Aruba gevangen genomen was (13 Dec.'35). Daarna hoorde men er over door den uit Pernambuco gekomen schipper van de "Orangieboom" (10 Mrt.'36), die het weer van een krijgsgevangen Spaanschen kapitein had. En deze wist niet alleen het aantal schepen der armada, maar ook de namen der commandeerende officieren. Een vloot van 12 galjoenen dan, door den Gouverneur van Caracas in Juni of Juli verwacht, en door hem te voorzien van 300 soldaten, zou in Augustus d.a.v. Curaçao aantasten. Maar die scheepsmacht kwam niet opdagen en het aantal voor die vloot gereserveerde soldaten verliep in verband daarmee tot een honderdtal. De heerschende droogte in Venezuela neep intusschen zoo zeer, dat men daar ook gaarne die honderd kwijt was. Men dacht hen naar Bonaire te loozen (October, November), teneinde er in eigen onderhoud te voorzien. Maar ook dat plan werd niet tot werkelijkheid, zooals op verkenningstochten van Nederlanders naar dat eiland reeds onwillekeurig geconstateerd was.

6. Braziliaansche krijgsgevangenen een cauchemar.

Een schrikbeeld bezorgde Van Walbeeck en de zijnen die ongelukkige toevoer in de buurt van vijandelijke soldaten, waarin toch een bedreiging besloten lag van eigen veiligheid. De tactiek der Braziliaansche legerleiding van de Republiek, die geen concentratiekampen kende en ook niet uit was op menschen-vernietiging, bestond hierin, dat men de

krijgsgevangenen ver genoeg uit de nabijheid van Brazilië verscheepte om er geen kwaad te kunnen doen.Ongelukkig hield die tactiek,wel gebaseerd op oeconomische uitputting, maar niet op volkomen oeconomische vernietiging met de ligging van Curaçao ten opzichte van Venezuela en ander Spaansch domein op onvoldoende wijze rekening.

De "Catte" en de "Phoenix",op Curaçao gearriveerd (27 Febr.'35),nu hadden te voren 380 Spaansche soldaten uit het gevallen Parahyba tot op de hoogte van Barbuda,ten N. van Antigua gebracht en die toen hun eigen heenkomen laten zoeken,hen "laten varen".Iets dergelijks,doch meer direct deden de "Swaan, Erasmus, Graaf Ernst en Mercurius" met 700 Spaansche en Portugeesche krijgers van Kaap Augustijn afkomstig.Vóór en al eer ze op Curaçao ten anker kwamen (27 Sept.'35),hadden ze die krijgsgevangenen,bestemd voor Caracas,te Punta del Rey aan land gezet.Niet echter dan na veel onderhandeling met het Kasteel van die "Punt",'t welk den troep eters met evenveel tegenzin ontving,als de Nederlandsche schippers dien gaarne kwijt waren.Geen wonder eveneens de verzuchting van de onzen op Curaçao,dat zoodoende de overkust met "geoefende en geweerde soldaten vervuld" geraakte,te bedenkelijker wijl kort te voren nog een oordeelkundig Indiaan,die op den stand van zaken op het eiland goede kijk had,er heen ontvoerd was.De geruststelling in dezen bleef nochtans niet lang achterwege (13 Dec.'35). De krijgers van Parahyba waren te Cartagena terecht gekomen en die van kaap Augustijn waren,bij gebrek aan een vaartuig, grootendeels bij Punta del Rey hangen gebleven. Slechts enkelen der laatsten hadden Caracas,dan wel een andere plaats bereikt.Van Walbeeck liet wel niet na zijn collega's in Brazilië een ander afzetgebied voor hun gevangenen aan te bevelen.

7.Oeconomische werkzaamheid.

Bij alle zorg voor het defensief,de veiligheid en de voedselvoorziening vergat men de oeconomische vraagstukken der conqueste niet.De houtkap nam men min of meer geregeld ter hand en de zoutgelegenheid van Curaçao toetste men aan die van Punta del Rey, Bonaire,St.Martin,Tortuga en elders. Mocht het stokvischhout op de klippen rechts en links van de St.-Anna Baai en bij die van St.-Barbara grootendeels moeten vallen,de schepen konden in de inhammen van St.-Maria en St.Kruis nog goeden voorraad van dat hout uit de omgeving bekomen.De houtaansleep kostte daar echter meer moeite en ook paardenkracht,en onuitputtelijk was dat houtbestand niet.

De onderstuurman van de "Groot Hoorn" - hij had 30 jaren op "de Punt" (del Rey) gevaren- stond sceptisch ten aanzien van het antwoord op de vraag of Curaçao geregeld groote hoeveelheden zout zou kunnen leveren. Aan panaanleg zaten hooge kosten en veel risico vast. Bonaire,van ouds een administratief onderdeel van de conqueste Curaçao,was meer aangewezen voor de algemeene zoutvaart der Republiek. Ook lag het daartoe nautisch gunstiger; want het maakte in de thuisreis een groot verschil of men van daar uit boven Hispaniola geraakte om bij Porto Rico uit te komen,dan 22 à 23 mijlen lager of westwaarts er van.In 't laatste geval liep men bovendien de kans door de Caicos eilanden zijn

terugroute te moeten nemen,wat tijdverlies beteekende.Daarmee was tevens Curaçao als stapelplaats van Bonairiaansch zout veroordeeld.

Ook de agrarische mogelijkheden zagen de Nederlanders rustig onder de oogen.Bewindhebberen wilden zelfs soldaten vóórdat de diensttijd om was hun paspoort geven,indien zij zich op cultures gingen toeleggen.Doch de animo was er niet groot voor,daar de planterij tegenviel.

Inmiddels was de laatste week van de vierde maand van eindeloos wachten ingetreden,toen de potspijs op was en men dankbaar gegrepen had naar de,deels door nattigheid bedorven linnen kleeren en hemden,voor het scheepsvolk van de "Catte" bestemd,welk jacht om een lading stokvischhout binnengeloopen was.Ook had dat schip wat "verdroogde en gansch bedorven toeback met eenige tabakspijpen" afgestaan. Aan tabak was echter op Curaçao geen gebrek,men kreeg van Sint-Kitts en ook van elders zooveel voor de eigen behoefte,dat het niet noodig was uit Holland rooktabak te zenden. De "Swol" en de "Bontekoe" brachten het eerste soulaas (16 Jun.)hetwelk na twee maanden aangevuld werd door de bezending van de "Salm" (12 Aug.).

8. Van half Juni - begin September 1635.

Handen vol werk gaf het lossen en opslaan van de aangebrachte vivres,ammunitie en materialen,-het zeilree maken van de "Groot Hoorn",de "Catte" en de "Sint-Jacob",- de toerusting van de "Swol" voor haar kruistocht,- de zorg voor een goede lading stokvischhout voor de "Bontekoe".Ook zou dan eindelijk komen het vrachtschip van Zeeland,met "zijn vrije recognitie van hout" of vrijdom van uitvoerrecht daarvan.Het had met 5 andere schepen langen tijd onder Tabago vertoefd om zout uit de buurt; het zout van Punta del Rey m.n. werkte als een magneet,ondanks het kasteel St.Jago aldaar.

Het eerstgenoemde drietal schepen maakte voor zijn houtlading van de eigen matrozen gebruik.Het vertrok omstreeks den 1sten Juli 1635; de "Groot Hoorn" met een partijtje stokvischhout,eenige huiden en wat suiker en tabak, de "Catte" na geproviandeerd te zijn en de "Sint-Jacob" ook met voldoende lading,althans van hout.Behalve het hout was alle andere vracht,voor zoover de tabak niet van Sint-Kitts was,oorlogsbuit.

Middelpunt van de houtkampen van West-Curaçao was intusschen St.Kruis geworden,naar welken grond met zijn haven men o.a. het hout van St.-Martha met behulp van paarden transporteerde.

Ook de "Swol",na geballast te zijn,ging dra op haar offensief uit (begin Jul.'35).Op haar uitreis had ze bij de Canarische eilanden een prijsje met suiker en tabak genomen ze had het prijsje op Tabago voor f. 250.- verkocht en de bemanning ervan op Margarita aan wal gezet.Met de "Bontekoe echter bleef het misère wegens der soldaten onwil,waartegen ook Le Grand niet meer opgewassen bleek.Ze kon eerst den 28sten Juli '35 haar zeilen heffen,doch met te weinig hout in.Haar overige lading bestond uit suiker,tabak en huiden.

Het jacht de "Swaluwe" had voor de komst van de "Salm" (12 Aug.) reeds de tijding meegebracht,dat deze fluit met een lading hout moest retourneeren.Jan Claesen

van Campen was dientengevolge met matrozen en Indianen bij St.Kruis ijverig aan den kap gegaan.Datzelfde deden nu ook de soldaten bij het Kwartier: de nieuwe wind door de "Salm" onder het soldatenvolk gebracht,had ook de obstinatie bij het garnizoen verdreven. Doch in het bijzonder had Jan Claesen succes van zijn werk: dank zij den slag,welken hij had,zijn mannetjes te doen arbeiden. Hij verkreeg niet alleen een goede partij hout,maar ontving bovendien den dank "om zijn civiele en beleefde ommegang",zoowel van de matrozen als van de Indianen en de soldaten. De Indianen,die met hun vrouwen en kinderen aan de houtbevrachting hielpen,hadden niet alleen vivres ontvangen,doch ook kleeren en schoenen in plaats van hun versleten plunje,terwijl de soldaten ter aanmoediging wijn,brandewijn en versch vleesch kregen. Na ettelijke lasten hout in de haven van St.-Anna ingenomen te hebben,zakte de "Salm" af naar die van St.Kruis,waar ze, begin van September,haar eindlading bekwam.

9.Le Grand vertrekt met de "Salm".

Nu de "Salm" haar laatsten last bekwam,was voor Le Grand het oogenblik van vertrek daar.Op feestelijke wijze onder een goed glas wijn en met "alle courtoisie" kreeg hij zijn afscheid.Hem gaarne volle "contentement" willende geven,willigde de Raad hem zijn verzoek in,om zijn zwager en broeder te mogen medenemen en werd hem boven de gewone consumptie van de reis nog 10 kan Spaanschen wijn toegezegd. Ook voor den huiswaartskeerenden vaandrig,wien men zijn ontslag niet had willen weigeren,kreeg hij wijn mede. Als men toch eenmaal over een gracht gesprongen was,- de vereering aan de soldaten en de afscheidspartij had,zooals men zeide,in den wijn een grooten gang gemaakt - bleef men,indien het belang eener zaak het vorderde,voor een stroo niet staan.Bij de gezagsverdeeldheid vulden Van Walbeeck en Le Grand elkander te weinig aan,dan dat de eerste niet ingenomen was met het vertrek van den laatste,die op zijn beurt spijt gekregen had van zijn in arren moede gevraagd ontslag. Er was derhalve wel reden in de beste vriendschap uiteen te gaan.

Persoonlijk deed Van Walbeeck,die den schipper het cognossement voor de lading moest laten teekenen,Le Grand naar St.Kruis op den 6en of 7en September 1635 uitgeleide. Met de "Salm" vertrok tevens (11 Sept.) de koopman Brugman, waarschijnlijk een scheepsautoriteit,aan wien Van Walbeeck zijn correspondentie voor Bewindhebberen ter hand stelde. Daaronder was ook zijn brief voor den Prins van Oranje, wiens welgevallen hij had mogen wegdragen.Frederik Hendrik toch was,naar Bewindhebberen hem bericht hadden,"tot de conqueste en maintenue van (het) eiland zeer wel bewogen", door de occupatie van Curaçao hoogst aangenaam getroffen geworden. Zijn Vorstelijke Genade had dientengevolge op spoed tot de bevestiging er van aangedrongen.

10.De definitieve periode vangt aan.(Sept.1635)

Inmiddels had Kapitein Wiltschut "de autoriteit van Commandeur van de Militie" gekregen.Bekwaam troepenofficier met beleefde vormen,verstond hij ook de versterkingskunst, welke hij,nu Le Grand weg was,aan het bouwwerk aan de Punt

direct in toepassing bracht.
De soldaten hadden hun onderdak,de vivres hun logien verkregen en de houthak was stopgezet.Niets stond meer den arbeid aan de Punt in den weg.Gestaag en ijverig werkte men aan het toekomstige fort Amsterdam,al piekerde men er over, dat Bewindhebberen "425 koppen,matrozen,werkluiden en alles daaronder begrepen" als maximum voor de bezetting stelden. Zij hadden toch de kaart van het eiland,waarop ze met eigen oogen vermochten te zien,hoe de vijand er naar zijn believen met cano's kon landen.En dan wilden zij nog,dat uit die manschappen ten bate der koopvaardij een tijdelijke bezetting voor Bonaire afgestaan werd en dat detachementen op convooi gesteld zouden worden.Ja,als de beide havens klaar waren, maar Bewindhebberen hadden in 't bijzonder van die van St.-Barbara een geheel verkeerde voorstelling.

11.Agrarische maatregelen.

Inmiddels troffen Directeur en Raad verschillende agrarische maatregelen (Sept.'35).Zij vaardigden een strenge publicatie op het stuk van paarden uit.Deze dieren waren door den houtsleep in gehalte en getal achteruitgegaan en aan het clandestiene rijden en rossen moest een einde komen. Ook namen ze wettelijke maatregelen t.a.v. de Indianen,het vee en "de plantagiën of tuinen",welke er waren of nog zouden komen,ten einde mensch en dier en grond te beschermen tegen overlast en "excursiën en foulen",strooptochten en kwellingen van soldaten.In 't bijzonder de Indianen en de plantende soldaten,op welke laatsten men meer hoopte,dan dat men hen bezig zag,moesten de vruchten van hun arbeid vrij kunnen genieten.De Indianen herkregen weer kostgronden,welke gedurende den houthak verwaarloosd waren geworden.Op een behoorlijke,menschwaardige behandeling hadden zij aanspraak, waarom men hen stelde onder 't opzicht van den tolk Samuel Coheno,dien Van Walbeeck had opgedragen hem van hun wel en wee op de hoogte te houden.Ter voorkoming van verstandhouding met den vijand hield men echter vier van hun kinderen in onderpand.De jeugdige gijzelaars,die men "uitermate lief" kreeg,voorkwamen echter noch Indianen-roof,noch Indianen-vlucht.

12. De vaquero.

Nadat in September twee Indianen,waarvan één met behoorlijk inzicht in de insulaire aangelegenheden,per cano weggevoerd waren,gevoelde men in de derde week van de opvolgende October-maand eerst recht aan den lijve op wat de vaquero-roof de bezetting te staan kwam.Het gezouten vleesch, spek en olie moest noodzakelijk door het gebruik van versch vleesch uitgespaard worden.Doch het kostte de grootste moeite en zwarigheid de noodige beesten te vangen,zelfs al stelde men den Indiaanschen jagers ook,om der contrôle wille, ruiters ter zijde.De kloeksten van hun ras waren immers in den loop van October 1635 reeds naar de Vaste Kust verdwenen. Zoo onthand geraakte men,dat men wel genoodzaakt was den kapitein of majoraal der Indianen,Juan Martin,die ernstig berouw aan den dag had gelegd over het verzwijgen van de aanwezigheid,eenige maanden geleden,van een Spaansche boot in de Piscadera Baai,zijn vrijheid te hergeven.(30 Nov.).

Hoewel men dien man niet vertrouwde,begreep men,dat hij in gevangenschap niet van eenig nut kon zijn en dat men het er dan maar op wagen moest ter wille van den voortgang van het werk aan de Punt,waartoe "volk in 't vee jagen van doen", meer dan noodig was.

Het zeer geslonken,bij de St.-Anna putten wonende, jachtpersoneel vorderde toch nog een bijzondere wacht. Doch toen desondanks bleek,dat het toezicht op het doen en laten er van veel te wenschen overliet,deed men dat personeel verhuizen dicht onder den berg van 't Kwartier,welks nieuwe versterking haar voltooiing naderde (le week Dec.).De aldus onder een eenvoudiger,doch intensiever toezicht gestelde Indianen,kwamen in nog betere stemming door dien men onder hen een goede partij kleeren,hemden en schoenen verdeelde(19 Dec.) ter vervanging van hun "afgesloofde" of versleten kleedingstukken. Bovendien werd last gegeven om hun,als vleeschverzorgers van goeden wille,het volle rantsoen van brood en brandewijn te verstrekken. In Maart 1636 (24) kon Van Walbeeck dan ook getuigen,al waren moeilijkheden niet uitgesloten geweest,dat de Indianen geruimen tijd hun devoir zeer wel gedaan hadden.

Op den 15 Januari ('36) toch had de Kwartiermeester Pietersz. moeten rapporteeren,dat des nachts drie Indianen met vrouwen en kinderen zich landwaarts in begeven hadden. Ruiters had men hen nagezonden en ook eenigen van hun vrouwvolk op hen afgestuurd,met beloften van volledig pardon. Die toezegging had minder dan succes,want Indianen,noch Indiaanschen keerden terug.

Dat wegblijven liep ten slotte toch wel de spuigaten uit: zonder contra-prestatie teeren op de insulaire producten en het beestiaal kon men toch ook niet toelaten. Commandeur Wiltschut trok derhalve met zijn ruiters op zoek naar de vluchtelingen uit (30 Jan.).Tevens deed hij Van Walbeeck, die aan de Punt vertoefde een Indiaan toekomen,die door zijn stamgenooten beschuldigd werd,ook boschwaarts te willen gaan. Waar of niet,onder sterke bedreiging,noemde hij evenwel een collega,die wist,waar de vluchtelingen zich schuil hielden. Dientengevolge ging ook Van Walbeeck kort na den middag van 31 Januari op pad.Eerst naar 't Kwartier om vandaar uit met bereden gemaakte vuurroers tot gezelschap en geleid door Indianen de vluchtelingen te pakken te krijgen.Na twee uur rijdens kwam men ter schuilplaats "onder een klippe",en wel zoo ongemerkt en verdekt,dat het elke poging tot ontsnapping der delinquenten in de kiem smoorde.Behalve één absente Indiaan, wiens vrouw men echter in handen had,togen alle vluchtelingen,doch nu als gevangenen,naar 't Kwartier terug.Over hun lot stond beslist te worden na de terugkomst van Wiltschut, wien Van Walbeeck ijlboden te paard achterop gezonden had. Het beste evenwel was,dat niemand der gevangenen gekwetst was of eenig ander letsel bekomen had.Men had er gelukkig slechts in noodelooze beduchtheid over gezeten.Ten slotte kregen allen pardon (4 Febr.'36) op voorspraak van hun kapitein.Ook hadden ze hun vlucht gemotiveerd als uit vrees geschied te zijn en niet met de intentie het eiland te verlaten. De lankmoedigheid van den Raad had echter haar hoofdmotief gevonden in de overweging,dat de Indianen voor den vleeschaanvoer in 't minste niet te ontberen waren.

In hoeverre de vaquero daarna nog maatregelen van politie in hedendaagschen zin noodig had,valt niet te zeggen.

Onder het "zoet tractement",dat hem naar voorschrift en uit noodzaak ten deel viel,mag hij eerder de bescherming tegen de Spaansche intriges gewaardeerd hebben,dan er werktuig van willen te zijn.

13. Op expeditie naar Westpunt.

Bereden patrouilles verkenden intusschen staag Curaçao tot in zijn uiterste hoeken en zulks als reactie op den wel georganiseerden spionnage- en wegvoeringsdienst des vijands.

Zulk een patrouille trof midden November 1635 aan de Westpunt van Curaçao een groote cano aan,over 28 voet lang en 6 voet wijd.Er den brand in stekende,benam zij de op stap gegane bemanning er van den terugweg. Te bejaard om in het toen droge bergcomplex van den Sint-Christoffel in zijn onderhoud te kunnen voorzien en het leven van een dorstenden zwerver te voeren,stelde zich de Indiaan Juan Mestizo - de Curaçaosche folklorist - zich in Van Walbeeck's handen (18 Nov.'35). Van zijn aanbod om met zijn broeder bij den Directeur te blijven werd gaarne gebruik gemaakt.De bewuste cano had behalve Mestizo en diens broer nog aangebracht Don Pedro, een Indiaansch "edelman",en "de oude" of gewezen piloot met nog vier andere Indianen.Hun doel was geweest om behalve vaquero's ook een blanke der bezetting weg te voeren.Commandeur Wiltschut trachtte het nog zwervende zestal op te sporen,doch zonder resultaat. Van Walbeeck zelf verging het desgelijks; hij moest overhaast naar de Punt terug,waar de "Brack" uit 't Vaderland gearriveerd was (28 Nov.'35). Tijmen Pietersz. als kwartiermeester der ruiters kreeg toen den last op St.-Kruis in hinderlaag te gaan,bij de wel,waar men meermalen gelegen had.Doch 30 November 1635 kwam hij met zijn ruiters en vierroers in 't kwartier terug om slechts te melden,dat de zwervende Indianen,blijkens hun achtergelaten voetsporen op St.Kruis,in de contrei van St.-Martha zich moesten bevinden. De Raad zond nu naar dien hoek de helft der ruiterij om er rond of patrouille te rijden en de wellen te bezetten.Belemmerd aldus in het stroopen van vee en in 't lesschen van den dorst zouden de zwervers ten slotte zich moeten aanmelden en overgeven,althans na den regentijd,wanneer zij ten minste het zoo lang uithielden.De regen was hun echter in zoo vergunstig,dat ze vooreerst geen dorst behoefden te lijden. Ook maakte het overvloedige hemelwater den grond voor de paarden der ruiters menigmaal onbegaanbaar,wat eveneens voor het zestal zwervers niet ongunstig was om toch aan vleesch te komen. Er blijkt niet of dat zestal,geheel of gedeeltelijk,einde Maart 1636 of later in handen der Nederlanders viel.

14.Een teleurstellende brief van Bewindhebberen.

Te middernacht met den maneschijn van St.Kruis gereden,had Van Walbeeck met zonsopgang van den 29sten November 1635 de Punt bereikt,om daar de met de "Brack" gekomen brieven van Bewindhebberen d.d. 21 September in ontvangst te nemen.Doch die letteren hielden niets anders in,dan dat de XIX - het centraal bestuurscollege van de zeer gedecentraliseerde Compagnie,dat niet permanent zitting had,- eerstdaags vergaderen zouden en bij die gelegenheid op al de brieven van Curaçao zouden antwoorden.Verder verzekerde de Kamer van Amsterdam,dat Bewindhebberen niet in gebreke zouden blijven

al het noodige te zenden.Ondertusschen spoorde zij Van Walbeeck en zijn Raad aan met de fortificatie allen ijver te betrachten en met de meeste ernst na te gaan "wat vruchten op (Curaçao) best zouden willen aarden".

Teleurgesteld geen antwoord gekregen te hebben op den brief van 27 Juni 1635,ofschoon de "Groot Hoorn" intijds dien in Patria aangebracht had,kon Van Walbeeck weinig anders aan Bewindhebberen schrijven (4 Dec.'35),dan dat de fortbouw met de uiterste vlijt behartigd werd,en dat na het opmaken of voltooien van het nieuwe werk in 't Kwartier (de redoute op den heuveltop),al kwamen dan soldaten voor de fortificatie van de baaien vrij,hij wegens gebrek aan materialen toch niets aan St.-Barbara kon doen. Hij hoopte op ontvangst van prijzen van wijn en meel,maar bovenal op die van negers.Aan negers had hij groote behoefte om den verdwenen vaquero als zoodanig te vervangen en ook als bewerker van den bodem."Tot wat vruchten de grond genegen was",kon hij nog wel niet zeggen,maar hij was dienaangaande,blijkbaar onder den invloed van gevallen regens,nog al optimistisch gestemd.

15.<u>Agrarische arbeid van bestuurswege</u>.

De colonier Laurens Pietersz. den 16 Juni 1635 gearriveerd,had zijn plan een eigen bouwerij,plantagie of colonie te stichten reeds spoedig laten varen en waarschijnlijk in verband met een contract door hem met Bewindhebberen aangegaan,aangeboden op maandgeld in dienst van de Compagnie te treden.De Raad ging op dien voorslag onder voorbehoud van hoogere goedkeuring in,en belastte den bouwman met den aanplant van lijftocht of voedingsgewassen tegen een loon van f. 40.- per maand,uit welk bedrag hij echter zijn beide helpers moest betalen.Dezen ontvingen waarschijnlijk ieder f.7½. De planter kreeg zijn tuin in Chinchorro,waar hij tevens verschillende proeven nam met niet-Indiaansche gewassen. Noch de overgezonden Barbarijsche tarwe,noch de rogge kwamen op,noch het tabakszaad,door hem van Tabago mede gebracht.Wellicht was het zaad van alle drie te oud,dan wel "de natuur van den grond" daarvoor ongeschikt.Wat de mislukking van de tabak aan ging,dat zou wel zeker aan den grond liggen,meende de Planter hij achtte de kleiaarde van de valleien "t'eenenmale onbekwaam tot de toebakplantinge".Doch ziet!daar kwam (3 Mei '36) een Indiaan bij den Raad,die in Wiltschutsborg was,met versche tabak van zijn grondje aandragen. Van Walbeeck en Claesen togen er dadelijk op af,gevolgd door den geheelen Raad; men wil de allen aanwezig zijn bij het onderzoek in loco.Het bleek daarbij,dat de mooie tabak van den Indiaan gewassen was in "rechte leemige en kleiachtige aarde",op een grond dus,gelijk aan dien van alle lage valleien.Het zaad van den Planter uit Tabago moest dus te oud zijn geweest en zeer zeker was er van het eiland bij cultuur een groote hoeveelheid tabak te verwachten.De Planter kreeg derhalve in last zich bij den Indiaan van insulair zaad te voorzien,om dat bij het nieuwe regenseizoen aan den grond toe te vertrouwen.

Van Walbeeck zond Bewindhebberen een monster van de tabak des Indiaans.Al was hij zelf geen rooker,zij zouden het wel goed van smaak vinden.

Wat de katoen betrof vestigde zich weldra de overtuiging,dat zaad van Barbados of Sint-Kitts een vrucht gaf,welke zich gemakkelijker liet ontpitten,dan de katoenbol uit in-

sulair zaad verkregen.

Kwam van de Hollandsche groenten in den tuin op Chinchorro slechts de radijs tot haar recht,aan maïs, cassave, bataten, bananen, meloenen, pompoenen en watermeloenen,zoomede aan boontjes,in 't kort aan Indiaansche vruchten leverde die grond ruim voldoende op voor dagelijksch verbruik.

Had Wiltschut een eigen tuin bij 't Kwartier - de Commandeurstuin -,wat de meerderen der Ruiterij en der soldaten aldaar ook wel gehad zullen hebben,daar bevond zich ook nog een tuin halverwege de beide havens,waarschijnlijk die van Careotabo.Om zijn goede aarde en geschikte ligging was hij wel de beste van alle,en droeg diverse oranje-,lemoen- granaatappel- en andere vruchtboomen.

16.Ten dienste der koopvaardij.

Alsof er geen vuiltje aan de lucht was bezocht de Nederlandsche koopvaardij de haven van Curaçao even rustig als zij op Bonaire ter reede ging,of onder Hispaniola ('t Vache eiland,Tortuga) op adem kwam.Haar zeemanschap bewust,was ze, zonder roekeloos te zijn,steeds paraat.

Gedurende de periode van de bemachtiging kapten op Curaçao niet alleen matrozen van de beide expeditieschepen, de "Groot Hoorn" en "Engel Gabriël",maar ook het volk van de "David" uit Holland,de "Liefde" en "Mercurius" uit Zeeland stokvischhout. De "Sint-Jan" en het "Vliegend Hart" met zoutballast van Bonaire in,rapporteerden Van Walbeeck omtrent de zoutgelegenheid aldaar (Sept.'34).De fluit "Sint-Jacob" en het schip "d'Eenhoorn" gingen via Curaçao naar huis,geladen met rood hout,zoomede met huiden en geel hout,doch elders verkregen.(begin Mrt.'35). Dat deed ook de "Phoenix",welk schip tevens brieven van Curaçao naar Patria overbracht.

Schepen van Brazilië,welke vroeger St.Martin op hun thuisreis aanliepen,werden nu via Curaçao uitgezonden,doch zout was daar niet te krijgen en hout niet altijd.De schepen, welke krijgsgevangenen vervoerd hadden,de Phoenix en de Catte (Dec.'34),de Swaan, Erasmus, Graaf Ernst en Mercurius(Aug.'35 waren slechts van nut,doordien zij tijding brachten,omtrent het verloop van den oorlog. Want was het eenerzijds zeer onverstandig Venezuela van valide krijgers te voorzien,- achteraf bleek het meer schijn dan wezen -,anderzijds legden zij op een goed deel van den aanwezigen Curaçaoschen vivresvoorraad beslag. Van de vier laatstgenoemde schepen,27 September 1635 aangekomen,ging de Mercurius wegens verminderde zeewaardigheid rechtstreeks naar huis,doch de andere drie kregen opdracht via Jacmel (Hispaniola) te gaan. Daar hun op vier weken berekende victualievoorraad op was,moest Curaçao hen proviandeeren en hen verder in staat stellen de noodige herstellingswerken te ondergaan. Zeilklaar koersten ze daarna naar genoemde haven van Jacmel om Braziliet-hout (Campèche),waartoe Van Walbeeck hun een man meegaf,die daar in de buurt een jaar lang dat hout gehakt had en nog geschikte bestanden er van kende.

Ook de gelicentiëerde particuliere koopvaart profiteerde van Curaçao.De twee Zeeuwsche jachten van den Heer Roetbergen deponeerden er hun buit aan campèche-hout en huiden om verder op avantagie uit te gaan.(29 Dec.'35) Die achtergelaten lading,waarbij nog eenige tabak kwam,haalde de "Orangieboom" op om die naar haar eindbestemming te brengen.

Het schip bracht aan Van Walbeeck eenige klaarheid in de algemeene situatie (10 Mrt.'36),en stelde hem in staat daarvan bij brief van 24 Maart 1636 naar Amsterdam bericht te zenden.
't Particuliere schip de "Liefde" uit Zeeland herstelde op Curaçao zijn mast en liet er zijn volk of bemanning op verhaal komen (Jan.'36). Het had op het eiland St.Kruis geel hout voor zijn ballast gehakt en ingenomen,- onder Hispaniola een wijnprijs bemachtigd,welke opgezonden was geworden naar Sint-Kitts om tegen tabak te ruilen.Ook moet de "Liefde" de lading van de beide op Bonaire verongelukte schepen ingehad hebben. Zij vertrok (1 Febr.) en met haar ging mede een zinneloos geworden soldaat en drie door het jacht de "Swaluwe" bij Aruba gevangen genomen Spanjaarden,de laatsten om te lijwaart van Curaçao hun vrijheid te herkrijgen.Ook gingen als verstekelingen met haar mede de drie eerste deserteurs van het garnizoen,tot wier bestraffing Van Walbeeck door middel van Bewindhebberen de hulp der Nederlandsche justitie inriep,toen ze hem ontsnapt bleken.Hun berechting op Curaçao had daar anders evenzeer kunnen geschieden als die van de matrozen,welke in Sint-Kitts van een Zeeuwsch schip gedrost waren om op een kaper dienst te doen.

17.Een afgezant naar Bewindhebberen.

Ondanks den laconieken brief van de Amsterdamsche Kamer d.d. 21 September 1635,welke slechts toekomstmuziek gaf en een noot van galgenhumor op Curaçao bracht,deden Van Walbeeck en de zijnen wat hun handen te doen vonden.En dat was veel en velerlei.Terwijl zij op militaire en oeconomische verkenningen uit waren,terwijl zij de belangen van den insulairen landbouw evenmin verwaarloosden,als ze die der particuliere koopvaardij- en kaapvaart behartigden,en terwijl ze het fortje op den berg van "het Kwartier" aan de binnenkuilen of -wellen als landfront volmaakten,had Van Walbeeck nog tijd gevonden voor uitvoerige rapporten over zoutexploitatie, over de cultuurmogelijkheden en over de eerste geschiedenis van het eiland,en ging de arbeid aan de Punt onverdroten voort.De krijgstucht,waaronder dat slechts kon geschieden, mocht wel voor eens en voor al gevestigd zijn. Hoewel de groote meerderheid van de soldaten aan Nederland welgezind was,verijdelde toch een nieuwe,roekeloos onzinnige mutinatie den 17en Februari 1636 de voltooiing van het Fort.Juist de stand,waarin de verdediging reeds geraakt was,moest den vijand uitlokken,vóór het te laat was,den slag te slaan,welke nu inderdaad eens en voor goed de Curaçaosche bezetting onschadelijk zou maken.De "seditie werd wel ternedergelegd" (20 Febr.),maar het algemeen pardon herstelde de tucht niet. Op hun nachtelijke tochten vergrepen soldaten van het Fortkwartier zich zelfs aan den tuin van den Planter in Chinchorro (2 Mrt.) en aan dien van den Commandeur (5 Mrt.).Van beide roofden ze de vruchten,rijp of onrijp,zelfs van den laatsten grond stalen ze de calebassen.Een matrozenwacht moest den boomgaard van Careotabo beschermen en de keur van 10 Maart (1636) de doodstraf stellen op daden van verregaanden moedwil van soldaten,doch ook de anders goedwilligen kreeg men niet aan de afwerking van het Fort.Het bleef te dien aanzien bij een massale dienstweigering.Geen wonder dat Van Walbeeck en zijn Raad "zeer haakten naar advies (of meening) uit het Vaderland,opdat zij van der Heeren (Bewindhebberen) intentie

verzekerd en met secours van volk en verdere behoeften voorzien zijnde,(de) Fortificatie volvoeren (konden en zich) in rechte posture van tegenweer stellen mochten" (11 Mrt.)

Het verzoek van Luitenant Joachim van Oosterzee om met de "Orangieboom" naar 't Vaderland te mogen gaan tot regeling van zijn particuliere aangelegenheden aldaar,opende den Raad tevens een ongezocht middel om Bewindhebberen omtrent den staat van zaken mondeling te doen inlichten. Die officier had lang "trouw en vroom" de Compagnie gediend en was volkomen geloofwaardig.De "informatie tot laste" van hem hield "geen klachte" in van zijn chef Wiltschut,maar was een eenvoudige rekening-courant te zijnen name.

Bij resolutie van 22 Maart 1636 machtigde de Raad hem dan ook de mee te nemen bescheiden aan Bewindhebberen persoonlijk toe te lichten,onder behoud van zijn maandgeld tot den dag van zijn aankomst.Ook beval de Raad hem bij het Opperbestuur aan voor restitutie van de door hem betaalde kosten van overvaart.Een en ander uit overweging,dat het college op de menigvuldige berichten geen antwoord bekomen hebbend,het hoogst noodig bevonden werd aan Bewindhebberen den staat van zaken op Curaçao bloot te leggen.

Van Oosterzee verscheen den 18en Juni 1636 ter Kamer Zeeland,den 23en Juli d.a.v. ter Kamer Amsterdam tot uitbrenging van zijn mondeling rapport omtrent Curaçao.

Bij den provincialistischen Zeeuw,slechts agrarisch-commercieel op de hoogte,streefde het oordeel over den toestand van Curaçao zijn onderzoek er naar voorbij: het eiland zoo meende hij,was voor de Compagnie niet van nut,en het ware beter geweest het nooit ingelijfd te hebben; daarbij kwamen dan nog de wanordelijkheden en twisten,welke er waren. De Amsterdammer zag breeder,drong tot de strategische kern der quaestie door,blijkens de moeite,die hij nam om het tweede secours voor Curaçao in overeenstemming te brengen met "wat er van doen" was.

Van Oosterzee verkreeg t.z.t.(9 Sept.) zijn afrekening,bestaande in zijn gage met een half jaar verloopen interest,alsmede zijn overtochtskosten en verdere reisgelden, Die rente,loopende over een bedrag van f. 1.200.-,keerde men hem uit op grond van zijn "oude diensten".

18.Het wedervaren van einde Maart 1636 - '39.

Johannes van Walbeeck en zijn Raadsleden David Adam Wiltschut, Jan Claesen (van Campen), Willem Spendlone, Johan van Groenenburch en Pieter van Houten,waren de mannen er niet naar,het insulaire heft uit handen te geven,al namen ze geen maatregelen van geweld tegen den huurtroep,welke aan de fortificatie niet langer verkoos te werken. Kalm,zonder morren,zakelijk en nuchter moeten zij naar vermogen hun plichten hebben blijven vervullen.Noch de Indiaan,noch de muiter had hen kunnen prikkelen of hen uit hun evenwicht brengen. Zoo verdraagzaam,vergevensgezind en geduldig zij met den vaquero geweest waren,zoo lankmoedig handelden zij met den soldaat.Die lankmoedigheid vond eensdeels haar grond in hun moed,zelfvertrouwen en zelfbeheersching,anderdeels in hun kennis omtrent het wezen van hun huurtroep.Die troep moet naar den maatstaf van dien tijd,een wereldje op zich zelf geweest zijn,met eigen opvattingen van goed en kwaad en van soldateneer.

Het pessimisme der Zeeuwsche Kamer over "de disordren en oneenigheden" van toen,was even overdreven,als een voorstelling van heden onjuist is,als zouden de XIX drie jaar lang (1636 - '39) de directie van het eiland tot een punt van overweging gemaakt hebben. [1]

Wiltschut schreef waarschijnlijk zelf aan zijn vrouw om over te komen,en zoo niet,dan moet deze toch wel genoeg op de hoogte van de toestanden op Curaçao geweest zijn,om er alleen met haar dienstmaagd heen te gaan.Bewindhebberen konden uit gebrek aan passage-gelegenheid,waarvoor ze de kosten zelf moest dragen,haar niet zoo vroeg laten gaan,als ze zelf wel gewild had (31 Juli '36).

Wat het directeurschap betrof,het ambt stond en viel niet met den persoon,die het vervulde.Voor hem was steeds een plaatsvervanger of een waarnemer aanwezig,bij voorkeur een Raadslid.(Commandeur Wiltschut was de tweede stem in den Raad,in rang de naasthoogere aan den Directeur, Jan Claesen,de derde stem weliswaar,doch die had ook in opdracht den Directeur Van Walbeeck "in alles te assisteeren").

Had Van Walbeeck in 1635 (5 Sept.) verhooging van salaris gevraagd,waarop hem bij zijn indienst-treding uitzicht geopend was, in '36 (24 Mrt.) gaf hij te kennen,dat hij naar het Braziliaansche krijgstooneel terug verlangde,tenzij men hem op Curaçao of elders meer noodig achtte. Niet uitgesloten is het derhalve,dat hij na het verstrijken van den gebruikelijken diensttermijn van drie jaar,dus van 1637 af tot de komst van Tolck,begin 1639 op Curaçao is blijven fungeeren.

Middelerwijl was er meer teekening in het oeconomische leven van Curaçao gekomen.Ook Bonaire was daarbij betrokken,en zoo was de monsterrol van rantsoentrekkenden [2], bevattende niet alleen de namen van Christenen (Europeanen) en Indianen,maar ook die van Negro's,tot laatstgenoemd eiland uitgebreid (1639).

Catherina Wiltschut was niet de eenige vrouw,die de reis naar Curaçao ondernam.Ook de huisvrouw van den adelborst Hendrick Wassig kwam er,maar ging met haar kind terug (Sept.'39). In 1639 begon zich "onze natie" op het eiland zoo "hard voort te planten",dat er alle reden bleek te zijn om ten spoedigste in de dominee's-vacature te voorzien. Reeds waren er twee zonen en een dochter in 1638 ter wereld gebracht,die op de doopsbediening wachtten,en er waren nog meer vrouwen in de verwachting (6 Sept.)

Aan het verlangen naar negro's ten behoeve der cultures was,zij het dan ook in bescheiden mate,tegemoet gekomen.Men had reeds begrepen,dat de bataat het geliefde hoofdvoedsel van den zwarten grondarbeider was,en legde zich dus op den verbouw van dit gewas met ijver toe.Het mercantiele Curaçao lag nog te zeer in windselen om den neger er als handelswaar op prijs te stellen.Tolck beschikte op Curaçao

---

1.Die voorstelling berust op de foutieve interpretatie van een jaarlijks terugkeerend punt der agenda van de Vergadering van XIX betreffende eventueele vacatures in de onderscheiden directies,waarvan die van Curaçao er een was.
2.Een monsterrol van hen,wien dagelijks een hoeveelheid voedsel van Compagnie's-wege verstrekt werd,onderscheidde naar de natie of stam,niet naar het geloof,al waren onder de Indianen reeds Christenen.

zelf over 8 à 9 negers,die hij tegen den regentijd de batatenvelden deed afbranden,ten einde die gronden voor een ander gewas te bestemmen. Al behield hij zich zijn eindoordeel over de landbouwmogelijkheden voor,hij had te dien aanzien goeden moed. Hij diende Curaçao echter niet lang meer,uiterlijk tot in het begin van 1641,immers reeds den 9en Maart van dat jaar was Jan Claesen van Campen Directeur van het eiland.

19.Bonaire en Aruba.

Aan Van Walbeeck was het van den beginne af bekend, dat de Capitania Curaçao uit het eiland van dien naam en uit Bonaire en Aruba bestond,dat beide laatstgenoemde eilanden van het eerste "dependeerden,waarom alle drie ""die eilanden van Curaçao"" genoemd werden".

Midden 1635 vatte hij met Jan Claesen van Campen het voornemen op,zoo spoedig hun andere beslommeringen het zouden toelaten,Bonaire om zijn zout te inspecteeren. Tegen het einde van dat jaar stond reeds het maken van een kaart der drie eilanden met de nabijzijnde kust op het program. Van de inwendige gesteldheid van Bonaire en Aruba had men echter nog slechts vage begrippen.In 't voorjaar van 1636 geraakte men evenwel bekend met de reede van Aruba en met de gestalte of algemeenen toestand van het eiland,'t welk gemakkelijk in de conqueste Curaçao "te incorpereeren" zou zijn.

De "Swaluwe" rapporteerde over Bonaire d.d. 23 Maart 1636,dat er maar 6 Indianen op waren,die hun best deden om het van vee te ontblooten. Ze sneden de beesten,welke ze konden attrapeeren de Achillespezen door om ze mede te nemen met een Fransch schip,dat er hout laadde en met welks schipper ze in onderhandeling waren om hen aan de Vaste Kust af te zetten.Van Walbeeck achtte het wenschelijk het eiland met eenige ceremoniën voor de Compagnie in feitelijk bezit te nemen,zoo spoedig het Fransche schip vertrokken was.Mochten er dan nog Indianen zijn,dan moesten die verwijderd worden. Engelschen,wist hij,sloegen reeds een goed oog op 't eiland,'t welk "van ouds onder Curaçao sorteerde" deel van die conqueste uitmaakte en met deze rechtens den veroveraar toekwam. Het was dus zaak daarvan zoo spoedig mogelijk blijk te geven. Dat moet dan in 1636 geschied zijn,, en de feitelijke occupatie van Aruba zal wel niet lang meer op zich hebben laten wachten. Bonaire had reeds in 1639 een "sauvegarde",waarvoor Tolck als voor Wiltschutsborg en Tolcksborg papier en schaften of veeren pennen aanvroeg.

Beide eilanden behandelde men van stonde af aan niet alleen als staatsrechtelijke onderhoorigheden van Curaçao krachtens het recht van verovering,maar ook als oeconomische dependenties van het hoofdeiland. Het was een natuurlijk gevolg van het beperkt agrarisch vermogen van Curaçao zelf. Eerst,als Aruba een rancho,ontwikkelde zich op Bonaire naast de zoutwinning de maïscultuur ten behoeve van Curaçao. Beide bedrijven noopten er tot den invoer van negers, terwijl op Aruba,waar paardenfokkerij hoofdzaak werd,de Indiaansche immigrant m.n. zijn intrede deed. Was de neger een slaaf,de Indiaan stond op één lijn met een contractarbeider,hij was een "verbonden" kolonist,in rechtstreekschen

dienst van de Compagnie,was als zoodanig geen "vrij man" of colonier.

20.Het "populeeren" van Curaçao.

De stichting van bouwerijen,plantages of colonies door particulieren lag wel van den aanvang af in de bedoeling der Compagnie. Aan "het concept van het populeeren van Curaçao",13 December 1635 ter Kamer Amsterdam aanhangig,waren reeds onderhandelingen met gegadigden voorafgegaan.Doch geen hunner,uitgezonderd Laurens Pietersz.,die bij slot van rekening in dienst trad van de Compagnie,schijnt naar Curaçao getrokken te zijn.

Willem Watser en Thomas Fletcher hadden conditiën gesteld,welke "vrij wat grof" waren en waarop derhalve de Compagnie niet wilde ingaan. Hun coloniërs gingen ten slotte naar Brazilië,waren althans den 10den Mei 1635 daarheen reisvaardig.

Jan Jansen Otsen - mogelijk de gewezen gids - verzocht ten slotte eveneens daar heen te gaan (19 Jun.'36), zoodat ook hij van Curaçao moet afgezien hebben.

De kleine landbouw,ter beoefening waarvan soldaten, van hun nog restende militaire functie vrijgesteld konden worden,nam niet op.Het slecht rapport van Laurens Pietersz. was daar in den aanvang hoofdzakelijk debet aan.

Of het concept voor de populatie van Curaçao van 1635 ooit uitgevoerd is geworden,moet in 't midden worden gelaten.Doch,hoe het ook zij,tot 1650 schijnt er op het eiland van een stand van landbouwers geen sprake te zijn geweest. Naast de veeteelt voorzag agrarisch Curaçao voor zoover mogelijk uit den eigen grond in de dagelijksche levensbehoeften van de bezetting in 't algemeen en van ettelijken harer leden in 't bijzonder. Eerst in 1650 nam men van Compagnie's zijde wederom in overweging aan coloniërs grond in cultuurplichtigen eigendom uit te geven en dan nog wel,ter bijzondere aanmoediging,recognitie-vrij,d.i. vrij van de betaling van tienden of van cijnsen.

E. DE VLOOTBASIS CURAÇAO IN ACTIE.

1. Desseinen van uit Curaçao.

a. De "Otter".

Jol, die den eersten Kerstdag van 1634 op de "Otter" Texel verlaten had, viel den 22sten Februari d.a.v. de haven van Curaçao binnen. Evenmin als de "Kat" had de "Otter", wegens wind en stroom, die haven vier dagen eerder kunnen krijgen. Jol had het eerst tot onder Hispaniola moeten opwerken om zijn bestemming te bereiken. Den 3en Maart 1635 koos hij zee met de "Brack", welke hij in de St.-Anna-haven aangetroffen had. De hem opgedragen "desseinen" betroffen Cuba (de haven van Santiago), de vaarwaters van Hispaniola en van Cartagena met de Golf van Darien. Sinds den 22sten Mei op de kust van het huidige Columbia opereerende, zag hij zich genoodzaakt zijn jacht te kielhalen, om het schoon te maken, wat hij op Curaçao hoopte te doen. Wind en stroom noopten hem (12 Jul.) echter tot den oversteek van Bahia Honda naar het Vache-eiland aan de Z.O.-zijde van de Aux Cayes Baai op de Zuidkust van de Tiburonsche landengte (Hispaniola). Daar haalde hij zijn jacht tegen den grond en, na het van onderen gereinigd te hebben, voer hij wat Oostelijker op naar de Vlaming Baai om zich daar van water te voorzien. De Augustusmaand bracht hij wederom op de Vaste Kust door; daarna bezocht hij het vaarwater van Santiago de Cuba, zoomede dat van Havanna en keerde tegen het einde van September naar Patria terug. In 't gezicht daarvan gekomen, viel hij echter met schip en al in handen van zeven Duinkerker kapers (eind Oct.), die hem en de zijnen na eenige maanden uitwisselden.

Groot was echter de schade geweest, welke hij, in 't bijzonder met zijn eigen jacht de "Otter", aan Spanje had toegebracht. Van de 11 grootere en kleinere vaartuigen, de meeste met lading, den vijand ontnomen, waren wel dat van den Vice-Admiraal en dat van den Admiraal van Cartagena de meest belangrijke. Eerstgenoemd schip viel Jol ten deel na een treffen met drie andere. De bemanning liet hij vrij gaan, doch de Vice-Admiraal en een sergeant bleven achter ter uitwisseling tegen een paar Nederlanders, die te Cartagena in gevangenschap verkeerden (Jun.'35). Het Admiraalschip geraakte met hem omtrent Havanna in botsing (19 Sept.). Na zeven uur vechtens gaf het zich over, na 25 man aan dooden verloren en vele gekwetsten bekomen te hebben. De bemanning van de "Otter" kwam er met slechts eenige gewonden af en nam zooveel aan tabak, koper en indigo over, als het schip nog bergen kon; Jol liet voor 't overige het vijandelijke schip "drijven". Het buitgoed, alsmede nog tusschen de 7 à 8 duizend Pesos van achten of Spaansche rijksdaalders, en het buitgeld der bemanning kwam, wel is waar, aan de Duinkerkers ten goede, doch aan Spanje kwam een en ander niet meer terug.

b. De "Swaluwe".

Terwijl de "Otter" voor en omtrent Cartagena kruiste en zij een Spaansche vloot van 17 zeilen daarheen op weg, verkende, koos de "Swol", onwetend van de bewegingen van de

"Otter",uit de haven van Curaçao zee (begin Jul.'35). De "Swaluwe" nauwelijks er binnengevallen,volgde haar onmiddellijk.Deze moest aan het Z.O.einde van Hispaniola onder het eiland Saona kruisen,waartoe ze bemand was geworden met 20 matrozen en 10 soldaten.Ze joeg een geladen Spaansch schip op de klippen aan stukken,doch deed voor het overige niet anders op dan de ondervinding te klein te zijn om in een vaarwater te ageeren,waar groote Fransche schepen het kaperbedrijf uitoefenden.Den 14den September 1635 was zij weer te Curaçao.

Een week later (21 Sept.) zonden Directeur en Raad haar op een verkenningstocht naar den overwal met als eindbestemming "den mond van Maracaïbo".Voor die monding was het weer echter te hard en te dijzig,te ruw en te nevelig. Ook had ze de bocht van Coro wegens de ongunstige weersgesteldheid moeten mijden en was daarom naar Aruba gekoerst, waar ze,evenmin als te voren op de reede van Bonaire,schepen aantrof.De zoutpan was zonder zout geweest. Vervallende onder Hispaniola kwam de "Swaluwe" achter Tortuga (18 Oct.) en voorzag zich daar van water en brandhout.Nadat zij de Mona-passage bereikt had,(1 Nov.),spoedde zij zich naar haar station.

c. De "Swaluwe" en de "Nieuwe Boot".

In gezelschap van de "Nieuwe Boot" voer de "Swaluwe" den 23sten November 1635 wederom uit,te zamen boven de matrozen,met 30 soldaten bemand,ten einde op de reede van Coro eenige schepen,alsmede aan Aruba de fregatten,welke daar gewoonlijk kwamen,te attrapeeren.Onder Coro trof men niets aan, doch bij kaap Roman,de Noordpunt van het Paraguana-schiereiland stiet men op een Spaansche bark.De "Nieuwe Boot" met de dertig soldaten trachtte die te enteren,doch de bark had 70 à 80 krijgers in,welke macht te sterk voor de sloep was,zoodat ze retireerde met verlies van twee man aan gesneuvelden.

Beide vaartuigen waren aan Aruba gelukkiger.Ze kregen aldaar een passaat- of passage-barkje te pakken en daarmee drie Spanjaarden,waarvan een zich kapitein noemde,en zes Franschen. De "kapitein" was uit de Maranon of Amazone gekomen,de Franschen uit Madeira,via Caracas.Ze waren op weg naar Cartagena,doch moesten nu op Curaçao aan wal stappen (13 Dec.'35),om in de eerste plaats hun overwinnaars nieuws uit Caracas en inlichtingen omtrent de Vaste Kust te geven.

2. Aanslag op Puerto Cabello.

Met den toestand van Puerto Cabello waren die krijgsgevengenen bijzonder goed op de hoogte.Het was de eenige haven van Venezuela,waar de Spaansche zeeman zijn schip kon kielhalen.Er lagen twee ijzeren stukken van 6 à 7 pond en zijn omgeving was een effen landouwe,waarop,verspreid, 11 Spanjaarden woonden.De drie er voor gelegen eilandjes waren even zooveel schuil- en verkenningsposten,welke de niet onaanzienlijke scheepvaart op en van Nieuw-Spanje (Mexico) en Hispaniola beheerschten.Ook passeerden er de cacaobarken van Caracas.Cano's ontscheepten er het voor de stad Caracas bestemde koper,'t welk uit de mijnen van Quebrada afkomstig was.

Equipagemeester Jan Classen van Campen en kapitein Casper Goversz togen derhalve op 22 December 1635 met de "Swaluwe" en de "Nieuwe Boot" op expeditie naar Puerto Cabello. Eenige gevangenen van het passaat-barkje dienden tot gids.De opdracht was de beide kanonnen en de elf Spanjaarden te vermeesteren en verder op verovering van vaartuigen uit te gaan.De goederen,papieren en andere bescheiden der prijzen moesten,wel verzekerd,naar Curaçao gestuurd,haar bemanningen elders aan land gezet worden.Piloten en andere personen van gewicht zouden echter in krijgsgevangenschap blijven tot het verkrijgen van inlichtingen en tot uitwisseling.Bij een en ander mocht de karteering van het operatieterrein in geenen deele verzuimd worden.

Ten gevolge van den aanhoudenden harden stroom om de West en de stijve koelte bereikten de twee vaartuigen,den 6den Januari 1636 eerst,het hoofddoel van den tocht.Ze haalden de kanonnen weg,maar voor 't overige was het weer hun te slecht.

De "Nieuwe Boot" brak haar groote mast,waarom ze haar station moest zien te halen onder geleide van de "Swaluwe",welke haar tot in 't zicht van Bonaire bracht (9 Jan.). Den volgenden dag was ze te Curaçao. De "Swaluwe" verkreeg zulk een gehavenden boegspriet,dat ze niet genoeg zeil meer voeren kon om op de fregatten te jagen,die naar Nieuw-Spanje koersten. Ze was 13 Januari 1636 weer op Curaçao terug.

Beide vaartuigen kwamen om weer zeilklaar gemaakt te worden direct na hun aankomst op de helling.

3.Op verkenning naar Spaansvaarders en naar Cartageensche victualie-schepen.

Toen het tempeestige weder van Februari wat geluwd was,en de matrozen bij de fortificatie door de tweede staking (17 Febr.'36) overcompleet raakten,gingen jacht en boot opnieuw het oorlogspad op.De boot vertrok Zondagavond 24 Februari 1636 naar Klein Curaçao of Adicora,het jacht den dag daarop om verder via Bonaire naar de Vogel- en Roca-eilanden (I.de Aves en Los Roques) te loopen.In den nacht van Zaterdag op Zondag meende men noodschoten van geschut uit Oostelijke richting te vernemen.Mochten op de reede van Bonaire Nederlandsche schepen op hun thuisreis liggen of op de riffen der Vogel- en Roca-eilanden een stranding plaats gehad hebben,dan had de "Swaluwe" terug te keeren,hetzij om de postgelegenheid te melden,dan wel eventueel een geteisterd vaartuig,dat op de riffen lag,naar Curaçao te secondeeren.Voor 't overige luidde haar dienstorder tot half Maart,ten O. of bovenwinds van Caracas te kruisen op zekere schepen uit Spanje,de Spaansvaarders,daarna benedenwinds van die kuststreek om acht te geven op de victualie-schepen van den overwal zelf,welke met het einde van de Vasten naar Cartagena voeren. Tot karteering,welke voor elke ernstige exploratie conditio sine qua non was,was men verplicht en de koersen en bezeilde mijlen moesten opgeteekend worden.

Noch scheepsongevallen,noch Spaansvaarders deden zich op en de "Swaluwe" zou te loevert van Curaçao en te lij van Caracas haar post op die route der victualie-schepen ingenomen hebben,hadde het kwade en harde weer haar niet onder Bonaire gehouden en ten slotte naar Curaçao afgedreven,waar zij noodgedwongen op Paaschdag den 23sten Maart 1636 aankwam.

De "Nieuwe Boot" was intusschen binnen een dag naar Klein-Curaçao geloopen en lag reeds aan St.-Barbara om aldaar het van de soldaten gehakte,maar liggen gebleven, "onschoon gemaakt stokvischhout" in te nemen,toen Jan Claesen van Campen in allerijl van de Punt gesneld,het commando er van op zich nam.Van den Tafelberg had men n.l. twee vuren op Bonaire waargenomen,wat in verband met de vernomen geschutsschoten op een vijandelijk signaal scheen te duiden. Jan Claesen liep de geheele Westzijde van Bonaire langs,zag of vernam niets van wat op een vijand geleek.De vuren waren van Indianen,die gras- en maïsland in brand gestoken hadden. Claesen was 27 Februari 1636 weer aan de Punt.

Den 11en Maart d.a.v. koos de "Nieuwe Boot" met 15 man wederom zee onder Symon Roeloffsen als kwartiermeester. Ze had in opdracht het Spaansche fregat op te sporen,dat zijn gewone ankerplaats in het N.W.-Baaitje van Bonaire had; vervolgens moest zij dwars van genoemd eiland in de route der Cartageensche victualie-schepen liggen. Positieve resultaten behaalde de boot waarschijnlijk evenmin als het jacht,trouwens beide mochten niet te ver van honk.Zij moesten bij de hand zijn opdat,als de verondersteldo nieuwe armada mocht komen,die met alle macht "te beter het hoofd te kunnen bieden".

4.De "Brack" en de "Swol" in 1635/36.

Men hoorde of zag op Curaçao intusschen maar niets van Jol's "Otter",noch van "Swol en Brack".

De "Brack" was begin Maart 1635,wel is waar,te zamen met de "Otter" uitgevaren,en met deze in de haven van Santiago de Cuba geweest,doch daarna had ze in haar eigen sop gevaren. Zoodoende had ze voor de Havanna een meelprijs met 8 matrozen en 8 Spanjaarden veroverd en een en ander naar Curaçao opgezonden.(Mei '35).Voorts was ze met andere oorlogsbuit naar 't Vaderland gegaan.

Behouden daar aangekomen had zij dra Texel weer verlaten (4 Oct.'35) en bereikte,langs Barbados en het hooge land van Caracas loopende,Curaçao den 28sten November 1635. De door haar afgezonden meelprijs bleek daar niet aangekomen te zijn en aangezien dat ook nog niet in Maart '36 het geval was,schreef men die prijs als verongelukt af.

In de haven van St.-Anna trof ze de "Swol" aan,teruggekeerd van haar vruchteloozen tocht van begin Juli tot begin November 1635. Beide schepen togen er te zamen spoedig op uit (5 Dec.). In het komende voorjaar voor de Havanna kruisende,meende de "Brack",zou er veel kans zijn op goede prijzen en in April reeds weer op Curaçao kunnen wezen.Hun koers naar Hispaniola richtende,waren ze na veertien dagen (19 Dec.) op de ververschingsplaats in de baai achter het Vache-eiland.Gescheiden die verlatend,kruisten ze vereenigd op de kust van West-Cuba,eerst Zuid bij kaap Corrientes en Punta Hollandes (Jan.'36),daarna omtrent de Havanna (Febr.-Mrt.).

Hoewel er eenige Honduras-vaarders en vier galjoenen in de haven van Havanna lagen,was de oorlogskans den kruisers niet gunstig. Een schip recht voor die haven veroverd, een wijnprijs en twee scheepjes,komende van Cartagena,weinig der moeite waard,vielen in hun handen.Een schip door hen op den wal gejaagd,kreeg nog tijdig hulp uit Havanna.

Om de Noord van Cuba,Hispaniola en Porto Rico loopend,ten einde Oostelijk van laatstgenoemd eiland Curaçao te bereiken,kwamen zij daar 24 April 1636 aan.

De actieve "Brack" liep 10 Mei d.a.v. weer uit,ten einde de Spaansche koopvaardij, m.n. die van Cartagena en van Havanna dwars te zitten.Voor de eerste bleek ze te vroeg te zijn,waarom zij van Rio de Magdalena via het Vache-eiland naar Cuba verzeilde. In Havanna's haven speurde ze de Nova-Hispania-vaarders (23 Juni),welke weldra in vlootverband naar Spanje op weg gingen.De "Brack" kreeg echter geen kans zich aan een aanval te wagen,zonder het gevaar te loopen de geheele vloot op den hals te krijgen. Derhalve zocht (12 Jul.) en verkreeg ze de gelegenheid,het zilverschip te ontmoeten,'t welk de soldijgelden voor het garnizoen van Porto Rico aan boord had. Ze legde beslag op de soldij tot een bedrag van Ps. 86.000.-,doch liet schip en volk,er geen weg mee wetend,maar varen. Zelf liep ze naar Texel,waar ze 22 Augustus 1636 aankwam.

5.De "Brack",het "Fregat van Curaçao" en Jol in 1637.

Binnen een paar maanden was de "Brack" wederom onder zeil,doch niet rechtstreeks naar Curaçao,doch om zich met Jol te vereenigen,die met de "Swol",de "Catte" en de "Jonge Otter" in het bijzonder opereerde in de wateren,welke het N.W.-einde van Cuba omspoelen.Men trof elkaar op de ververschingsplaats achter het Vache-eiland (22 Febr.'37). 't"Fregat van Curaçao" stelde zich mede onder Jol's opperbevel. Was het geen stationschip,dan was het toch wel,naar de benaming te oordeelen,op nauwe wijze met het eiland verbonden.Het werkte meerendeels met de "Catte" te zamen,lag meestal voor Havanna en toen het vlaggeschip de "Swol" met de "Brack" huiswaarts gekeerd was (Sept.'37),schijnt het nog tot in het einde van het jaar in actie gebleven te zijn, althans het ging zich toen achter het Vache-eiland verpoozen

Overeenkomstig het voorschrift bestemde Jol zijn oorlogsbuit voor Curaçao.Zoo zond hij er o.a. heen,een meel prijs met 126 zakken van Nova-Hispania,ten W. van Bahia Honda (Cuba) voor Rio de Medio door de "Brack" en de "Catte" genomen (22 Febr.'37),na de prijs bemand te hebben met 12 bootsgezellen en 3 zwarten.De laatsten moet men op Curaçao als werkkrachten zeer goed ontvangen hebben,wellicht waren ze er de eerste negers,althans van de eersten.

De "Brack" geleidde verder een fregat van Nova-Hispania,na er 13 man op gezet te hebben naar het Curaçaosche prijzendepôt (18 Mrt.) om daar het meel en de andere waren te doen ontladen.Den 14den Mei 1637 verliet de "Geele Lelie Curaçao,geladen met stokvischhout van 't eiland (267.000 pond) en verder met door Jol veroverde goederen.Die buit bestond uit kanonnen (7),campeche-hout (13.811 pond),Spaansche zeep (47 kisten),salsaparilla (1.148 pond),de wortel van een Lelieachtige plant,welke een urine- en zweetdrijvend middel levert, huiden en vellen van andere beesten dan runderen,zoowel roode als onbereide, wol, anijs, enz.

6.Activiteit van het Curaçaosche eskader in 1639.

't "Fregat van Curaçao" moge naast de "Swol", de "Brack" en "Catte" zijn diensten in 1638 hebben blijven

verrichten, in 1639 beschikte Directeur Tolck, naast de drie genoemde trouwe jachten over de "Neptunes", "Canarievogel", "A.B.C.", "Cemphaen", "Bontekraai", "Paroquit", "Sint-Jacob", "Postpaerd", "Reäel" en andere kleine jachten, terwijl hij het "Postpaerd" sloopen liet.

Die koloniale vloot van jachten speelde een zeer actieve rol in den zeekrijg met wisselend geluk.

Het jacht "Neptunes" verloor daarin zijn schipper Barentz Claesz, benevens zijn stuurman en drie bootsgezellen en moest wegens zijn gekwetsten afdeinzen van de Spaansche bark, tot welker boord men wilde doordringen. Onder kapitein Heyndrick Gerritsen maakte het echter in den loop van het jaar een prijs met huiden, cochenille en wat Brasiliet of rood hout buit.

De fluit "Griffioen", met goederen en soldaten uit het Vaderland gekomen, wilde in Bonaire haar zoutballast inslaan, ofschoon de beste tijd voor de zoutwinning - Februari/Juni - verstreken was. Er was dan ook door de regens weinig of geen zout; maar naar het zeggen van den Equipagemeester Jan Willemsz. was op Kaap San Roman "een schoone zoutpan". Tolck zond er dus de fluit met dien zegsman heen (3 Aug.), en ook het jacht "Reäel" (5 Aug.), bemand met 24 koppen en 8 soldaten onder Kapitein Claes Langeman, ten einde voor de veiligheid bij het zoutladen te waken. Willemsz. ging echter met eenige matrozen, tegen zijn instructie in, ongewapend aan land. Slechts 3 soldaten had hij bij zich, waarvan één nog zonder vuurroer. De vijand overviel den roekeloose en nam hem, den (heel)meester Cornelis van Moerkercken, de drie soldaten en een matroos gevangen. De schipper van de fluit, die hem met de scheepsboot gebracht had, sprong met de zijnen te water, een ander verschool zich achter de klippen op het land, doch het ware met die allen misgeloopen, indien Langeman niet onder den wal ingelaveerd was en hen opgepikt had. Ook de scheepsboot haalde Langeman uit de branding.

Tolck hoopte "zijn revengie te nemen". Of die hem gelukte en in welke mate valt niet te zeggen. De Equipagemeester en zijn lotgenooten werden waarschijnlijk tegen krijgsgevangenen, op Caracas aanwezig, uitgewisseld. Mochten de Spanjaarden hen echter opgehangen hebben, wat zij met gevangen Nederlanders weer in practijk heetten te brengen, dan moet Tolck en zijn scheepskapiteinen met gelijke munt betaald hebben.

Zout nam de "Griffioen" toch in, al vertrok ze half daarmee geballast van San Roman naar Curaçao. Maar daar kreeg ze een lading wijn (100 pijpen), huiden, ruwe en getaande (2.000 stuks), bereide velletjes en pakken gember, waarmee ze naar Patria terug keerde.

Als slachtoffer van zijn beroep viel ook kapitein Jan Gerritsz Vall, waarschijnlijk schipper van de "Swol", toen hij een bark aan de Kust van Florida had veroverd. Bij het openen van de deur der achterkajuit er van, waarin hij met den Spaanschen kapitein op diens verzoek wilde treden, ontstak er eenig kruit, met het gevolg, dat beide gezagvoerders en eenige anderen brandwonden bekwamen, waaraan ze stierven. Ook de bark vloog in vlam. Zijn volk sloeg alle Spanjaarden dood, doch hoe 't kruit ontvlamd was, wist men niet te zeggen. Dat er evenwel opzet bij in 't spel was geweest, al of niet met strafbare bedoelingen, scheen echter

vrij zeker. Intusschen,Tolck zou het onderzoeken,gelijk hij ook zekerheid wilde hebben omtrent het ter galge doemen van overwonnen Nederlanders.

Op de vertimmerde "Swol" had Tolck intusschen Sijbert Cornelisz. Jol,broeder van den vlootvoogd tot schipper aangesteld. Voor zes maanden van victualiën voorzien, ging het schip kruisen,eerst voor Cartagena en vandaar voor de Havanna,terwijl de "Catte" en de "A.B.C." met hetzelfde doel zich in het "oude kanaal" van de Bahama eilanden bevonden.

Onder dat bedrijf ondernamen schepelingen van de "Swol" een avontuurtje op eigen hand,wat hun al zeer slecht bekwam. Haar koopman en opperstuurman benevens anderen van haar volk meenden op en met het gelegitimeerde Zeeuwsche kaperschip "Pieter van Brugge" een Spaansch schip te kunnen aanklampen. Daar bevonden zich echter aan boord ruim honderd verdekt opgestelde musketiers,wier eerste salvo een zestiental aanvallers het leven benam.De rollen omkeerende enterde de Spanjaard inplaats van geënterd te worden. De trompetter van de "Swol" redde door over boord te springen,het veege lijf,doch "wie er al dood was",wist hij niet te vertellen.

Al kruisend nam intusschen de "Swol" een wijnprijs (169½ pijp),ook nog een zoutscheepje,dat echter met zijn inhoud in den grond geboord werd,met uitzondering van de in leven gebleven soldaten "des Konings",die ergens aan land gezet werden. De "Swol" zond de wijnprijs op naar Curaçao; aldus deed ook de "Brack" met een meelprijs,welke niet alleen 16.000 pond meel bevatte,maar ook bereide velletjes (1.498),huiden (286),staven ijzer (126) en azijn (1 pijp).Ook de "Bontekraai" dirigeerde 25 pijpen wijn daarheen; de "Catte" handelde desgelijks met aan den vijand ontnomen wijn,huiden en gember (16 balen). Behalve nog huiden van de "Swol" en de "Paraquit",kwamen van eerstgenoemd schip nog 206 stukken van achten in Spaansch geld binnen.

Aldus hoopte Tolck (6 Sept.'39) met wat de "Brack", de "Cemphaen",de "Bontekraai" en ettelijke kleine jachten nog zouden aanbrengen,de eveneens op komst zijnde "Sint-Jacob" met een goede cargo naar Amsterdam te kunnen zenden. Het mes sneed dan naar meer dan eenen kant: wat den vijand onthouden werd,kwam aan de Compagnie ten goede,en zij bestreed daarmee andermaal den getroffene.

Wijnprijzen kwamen intusschen zoo overvloedig binnen,dat men voor hun inhoud bij wijze van proef afzet zocht in Virginië (Nieuw-Nederland).Daartoe zond de "Catte" er heen een door haar genomen schip,waarin ze 69 pijpen wijn liet (12 Mrt.) onder de hoede van haar opperstuurman Cornelis Pietersz en haar koopman,om die van de hand te zetten. Slaagde die zending,dan zou wellicht daarmee een gereede markt geopend zijn voor den wijn,dien men voor eigen scheeps en garnizoensrantsoen niet noodig had.

7.Maracaïbo verkend en op Coro een aanslag beraamd.

Van Walbeeck wist reeds,dat aan de Golf van Venezuela de stad Coro gemakkelijk besprongen kon worden en dat de stad Maracaïbo een fraaie plaats moest zijn van meer dan 500 zielen. Coro lag van haar Westelijke haven een hal-

ve mijl landwaarts in,doch bevreesd voor een overval,- wat niet bepaald een Nederlandsche behoefde te zijn,- hadden de stedelingen hun hebben en houden nog verder binnenwaarts gebracht. Het lak of meer van Maracaïbo zou van de stad van dien naam 60 Spaansche mijlen het continent binnendringen tot de plaats Pueblo Nuevo,en waaruit men gemakkelijk Novo Regno de Grenada bereikte. Van de stad Maracaïbo langs de kust van het schiereiland Guajira tot Kaap La Velo woonde de Indiaansche natie der Cosinos,die met de Spanjaarden in oorlog waren en den geheelen hoek van het schiereiland onveilig maakten.

Tolck liet "de rivier van Maracaïbo doorkijken". Waarschijnlijk bepaalden zijn mannen zich daarbij tot het goed leeren kennen van het meer van dien naam.

Coro,dat 60 à 70 koopluiden en 75 à 100 soldaten huisvestte,wilde Tolck tegen Januari/Februari 1640 met 2 à 300 man overvallen,als alle jachten en schepen binnen waren.Tegen dien tijd zou alles voor den tocht gereed zijn. Hij verwachtte er veel succes van,doch Bewindhebberen moesten er in Holland over zwijgen,opdat het van daaruit niet verklapt zou worden.

Intusschen,van het desseyn tegen Coro kwam waarschijnlijk niets,in verband met het te ondernemen offensief van Jol tegen de Spaansche retourvloten in de voorjaar- en zomermaanden van 1640. In Augustus en September van dat jaar,kruisten behalve 2 à 3 schepen van Jol "alle de jachten van Curaçao" voor de haven van Havanna. Gewaarschuwd,hetzij uit Holland,hetzij uit Brazilië bleven de Spaansche schepen in hun West-Indische havens.Daarop besloot Jol zich in Brazilië ter beschikking van Johan Maurits van Nassau te stellen (Oct.'40).

8.Van oorlogshaven tot handelshaven.

In de haven van St.-Anna zagen de Nederlanders,waarschijnlijk hierin geleid door Frederik Hendrik,een doeltreffend middel om Curaçao tot operatie-subject in de Caraïbische wateren te maken in den strijd met den Spaanschen Koning.Het was om zijn geographische en maritiem-strategische positie,dat de nesteling op Curaçao (1634) overging in de versterking er van (1635).

Noch om zijn zout nam de Republiek blijvend bezit van het eiland,want andere oorden in eigenlijk West-Indië bezaten,wat het niet had: natuurlijke zoutpannen of wel binnenwateren,waaruit door natuurlijke verdamping de kostelijke scheepsballast voor de thuisreis verkregen werd,eenvoudig door het zout "te approprieëeren,op hoopen (te) kruien,en (van) boven (te) branden,om als de regentijd kwam, daardoor niet geconsumeerd te worden" (Tortuga,Bonaire e.a.);- noch om den handel als steunpunt te dienen,want het vasteland en de eilanden konden "om negotie te zoeken" gemakkelijker van de Kleine Antillen uit bezeild worden, welke op haar beurt in drie weken van Nieuw-Nederland bereikbaar waren en ook gunstiger lagen in de route van Pernambuco naar Patria (o.m. Backsta of St.Kitts, St.Eustatius sinds 1636);- noch om tot "rendez-vous" en ververschingsplaats van de scheepvaart te strekken,want Tortuga en het Vache-eiland met omgeving,al lagen zij onder Hispaniola, bleven als zoodanig dienen. De primordiale reden tot de

bezetting van Curaçao lag in zijn beteekenis van krijgshaven, van vlootbasis, van maritiem-aanvalsfront, en de oogenblikkelijke waarde daarvan overtrof verre het gemis van een autochthone bevolking, met welke men vriendschap kon sluiten en de ontstentenis van een welige landouwe.

En als krijgshaven heeft het in het organiseeren, uitrusten en versterken van het agressief in de Caraïbische Zee zijn plicht vervuld: Curaçao heeft het zijne bijgedragen tot den Vrede van Munster. De voorgaande paraphrase der ten dienste staande archiefbronnen althans wijst genoegzaam in die richting.

Naarmate de maritieme krachtsverdeeling in de Caraïbische Zee ten koste van Spanje ging, boette Curaçao zijn oorlogsfunctie in. Daartoe droeg ook bij zijn beperkte producten-huishouding, welke noch in de inrichting en bevoorrading der magazijnen, noch in de noodige onderhouds- en herstellingswerkzaamheden uit eigen middelen bleek te kunnen voorzien.

Had Jol aan een Caraïbische vlootbasis op de landengte van Panama de voorkeur gegeven (1640), na een driejarige droogte op Curaçao, welke hongersnood bracht, dacht men er ernstig over (1644) van Nieuw-Nederland een marine-basis ten bate van de Caraïbische vloot der Republiek te maken. Nieuw-Nederland toch kon een overvloed van "vivres en hout tot timmerage" leveren, en stroom en wind waren van daar uit gunstiger om de verschillende plaatsen in West-Indië te bereiken. Ook konden daar de "desseinen" op den vijand beter bedekt gehouden worden.

Pecuniaire en mercantiele overwegingen, de laatste slechts op dadelijk voordeel bedacht, waren er genoeg om Curaçao op te geven, doch zij stuitten af op den Souvereinen wil en het hooger inzicht van de Staten-Generaal.

Inmiddels had Jol op last van Maurits den Braziliaan de macht der Portugeesche slavenhandelaars in Angola op de Westkust van Afrika gebroken (1641). Daardoor kon de Compagnie niet alleen den zwarten landarbeider voor de Braziliaansche suikerrietcultuur rechtstreeks bekomen, maar kon zij dien ook ter markt brengen, waarvan op haar beurt weer grootendeels "de negotie op de kust van Afrika afhing". Reeds oorlogsdepôt van slaven werd Curaçao tevens handelsdepôt er van, want door geheel West-Indië overtrof de vraag naar "negros" het aanbod van die gezochte menschelijke koopwaar.

Ten einde in een geregelden aanvoer en afzet van slaven te voorzien sloot de Compagnie in 1662 een contract met het te Madrid gevestigde Genueesche handelshuis, 't welk van den Koning van Spanje bij verdrag of "assiento" den alleenhandel in Afrikaansche negerslaven op de Spaansch-Amerikaansche koloniën verkregen had. Daardoor kon zij b.v. voor elk der jaren 1669 en 1670 aannemen 5.400 negers op Curaçao te leveren.

Als factorij van "de slaafsche negotie der Compagnie" nam Curaçao echter niet zoodanig toe, dat het zich oeconomisch ontwikkelde. Integendeel, zijn kolonisatie dreigde te verloopen.

Middelerwijl had de Republiek na het verlies van Brazilië (1654) nog dat van Nieuw-Nederland (1664) te betreuren en was De Ruyter gefaald (1674) in de opdracht Martinique onder de gehoorzaamheid van de Republiek te brengen,

ten einde in die en andere veroveringen van Fransche Antillen een tegenwicht te hebben voor het verlies van Nieuw-Nederland ten bate van handel en zeevaart van de Vereenigde Provinciën.

Onder die tegenslagen was het in 't bijzonder de Amsterdamsche koopman, voor wien Brazilië en Nieuw-Nederland gesloten was, die in Curaçao een West-Indisch emporium zag.

De Staten-Generaal hunnerzijds vulden d.d. 5 April 1675 het octrooi der Compagnie van 1621, zooals gewijzigd in 1674, aan met een resolutie "nopens het bevaren van de Curaçaosche eilanden door Particulieren".

Zij begrepen immers, dat de Curaçaosche factorij met haar gesloten handel eer verloopen dan een handelskolonie worden zou, -dat Curaçao "den open handel en het vrij accès van andere natiën"- behoefde.

Daarom machtigden zij de Compagnie Curaçao door particulieren te doen bevaren en in 't bijzonder ook gegadigden van vreemde volken te vergunnen daar slaven tegen contanten of West-Indische producten in te slaan.

Op de maand af, juist 40 jaren na het besluit Curaçao als krijgshaven te bestemmen (20 Apr. 1635) opende men (5 Apr. 1675) de St.-Anna haven voor den handel met alle naties, werd Curaçao inderdaad het steunpunt van den Nederlandschen handel, welke m.n. in Spaansch West-Indië zijn afzet vond, gelijk St. Eustatius dien in het bijzonder op de Fransche Antillen had. Handelscentrum bleef Curaçao tot op dezen dag.

's-Gravenhage,
27 Mei 1934.

LIJST VAN DE PARAGRAFEN.

I. De Curaçaosche eilanden in prae-Columbiaanschen en in Spaanschen tijd.

II. Curaçao in vroeg-Nederlandschen tijd.

A. De bemachtiging van Curaçao.

B. De Compagnie en Curaçao.

C. Curaçao en zijn organisatie.
